

ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ:
ΜΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ
των
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΩΝ

BRYAN R. WILSON, ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΗΣ ΟΞΦΟΡΔΗΣ
ΑΓΓΛΙΑ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1995

ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ:
ΜΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ
των
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I.	Η Ποικιλία των Θρησκειών και τα Προβλήματα του Ορισμού	1
II.	Τα Διακριτικά Στοιχεία της Θρησκείας	7
III.	Μη-Θεϊστικά Συστήματα Πίστης	11
IV.	Η Θρησκευτική Γλώσσα και η Εξέλιξη της Χριστιανικής Θεολογίας	15
V.	Οι Κοινωνικές και Ηθικές Λειτουργίες της Θρησκείας	19
VI.	Σύντομη Περιγραφή της Σαηεντολογίας	24
VII.	Μια Κοινωνιολογική Ανάλυση της Εξέλιξης της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας	37
VIII.	Αντιλήψεις περί Λατρείας και Σωτηρίας	45
IX.	Η Αποτίμηση της Σαηεντολογίας από Ακαδημαϊκούς	54
X.	Η Σαηεντολογία και άλλα Πιστεύω	58
XI.	Διακριτικά Στοιχεία της Θρησκείας όπως αυτά Ισχύουν για τη Σαηεντολογία	61

ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ: ΜΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ

των

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΩΝ

BRYAN R. WILSON, ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΗΣ ΟΞΦΟΡΔΗΣ
ΑΓΓΛΙΑ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1995

Ι. Η ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ

Ι.Ι. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός της θρησκείας, που να είναι γενικά αποδεκτός από τους μελετητές. Ωστόσο, ανάμεσα στους πολλούς ορισμούς που έχουν προταθεί, υπάρχει ένας αριθμός από στοιχεία στα οποία συχνά προσφεύγουμε. Αυτά τα στοιχεία εμφανίζονται σε διάφορους συνδυασμούς. Σε αυτά περιλαμβάνονται:

(α) Πεποιθήσεις, πρακτικές, σχέσεις και θεσμοί που αφορούν:

- 1) υπερφυσικές δυνάμεις, όντα ή στόχους·
- 2) υψηλότερη αόρατη δύναμη ή δυνάμεις·
- 3) τον ανώτατο προβληματισμό του ανθρώπου·
- 4) ιερά πράγματα (πράγματα που διακρίνονται από τα υπόλοιπα και τα οποία είναι απαγορευμένα)·
- 5) ένα αντικείμενο πνευματικής αφοσίωσης·
- 6) έναν παράγοντα που ελέγχει το πεπρωμένο του ανθρώπου·

7) τη βάση της ύπαρξης·

8) μια πηγή υπερβατικής γνώσης και σοφίας·

(β) Πρακτικές που συνιστούν υπακοή, ευλάβεια ή λατρεία,

(γ) Ο μαζικός ή ομαδικός χαρακτήρας της θρησκευτικής ζωής.

Αν και οι αιτίες για την ύπαρξη της θρησκείας σπάνια συμπεριλαμβάνονται στους ορισμούς της, μερικές φορές υπονοείται «μια εμπειρική επαφή με το πνευματικό». Οι συνέπειες και λειτουργίες της θρησκείας καθορίζονται ως εξής:

(α) η διατήρηση μιας ηθικής κοινωνίας·

(β) ο καθορισμός της ταυτότητας της ομάδας ή του ατόμου (ή και των δύο)·

(γ) ένα πλαίσιο προσανατολισμού·

(δ) ένα σύμπαν νοημάτων δημιουργημένο από τον άνθρωπο·

(ε) καθησυχασμός και παρηγοριά με ελπίδες για βοήθεια και σωτηρία.

Η θρησκεία πάντα θέτει ένα πλαίσιο κανόνων, αλλά, αφού κάθε θρησκεία διαφέρει από τις άλλες, οι σύγχρονοι ειδικοί στη θρησκευτολογική κοινωνιολογία και στη συγκριτική θρησκευτολογία επιδιώκουν την εξέταση του πλαισίου κανόνων χωρίς οι ίδιοι να δεσμεύονται απ' αυτό. Ωστόσο, είναι τόσο μεγάλη η ποικιλία των μορφών πίστεων, των τελετουργιών και της οργάνωσης, που οποιοσδήποτε ορισμός της θρησκείας αποδεικνύεται ανεπαρκής στην προσπάθειά μας να συμπεριλάβουμε όλες τις θρησκευτικές εκδηλώσεις που γνωρίζουμε.

I.II. Η ΑΡΧΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ

Κατά το παρελθόν, η έννοια της «θρησκείας» συχνά ταυτιζόταν με πραγματικά απτές εκδηλώσεις πίστης και πρακτικών στις δυτικές κοινωνίες. Εκτός από τους χριστιανούς, τους εβραίους και τους μουσουλμάνους, υπήρχε η ευρεία αντίληψη ότι οι υπόλοιποι άνθρωποι δεν είχαν κάποια θρησκεία με τη σωστή έννοια. Ήταν «άθεοι βάρβαροι». Όταν οι θεολόγοι χρησιμοποιούσαν τον όρο «θρησκεία», συνήθως εννοούσαν τον Χριστιανισμό και, στην Αγγλία, η αναφορά στον «Χριστιανισμό» συχνά ερμηνευόταν ως η πίστη που

απέρρεε, συγκεκριμένα, από την Εκκλησία της Αγγλίας. Αυτή η περιορισμένη χρήση έχει υποχωρήσει σταθερά, καθώς περισσότερες πληροφορίες έχουν γίνει γνωστές για τα ανατολικά συστήματα πίστης και καθώς η μελέτη των θρησκειών υπερέβαινε τους στενούς περιορισμούς που θέτουν οι κανονισμοί της παραδοσιακής χριστιανικής θεολογίας. Η θρησκεία έχει γίνει αντικείμενο ακαδημαϊκών μελετών –ειδικά στις κοινωνικές επιστήμες– οι οποίες προσεγγίζουν αυτό το αντικείμενο αμερόληπτα και ουδέτερα και χωρίς καμία προσκόλληση σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη θρησκεία ή χωρίς προτίμηση για κάποια, έναντι κάποιας άλλης.

I.III. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ ΚΑΙ Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Η υιοθέτηση, ωστόσο, μιας γενικής ουδετερότητας στη μελέτη της θρησκείας επιτεύχθηκε με αργούς, μόνο, ρυθμούς. Κάποιες σύγχρονες μελέτες στη συγκριτική θρησκειολογία εξακολουθούν να παρουσιάζουν εμφανείς προκαταλήψεις. Ακόμα και στις κοινωνικές επιστήμες, που είναι κατηγορηματικά αφοσιωμένες στην εξέταση χωρίς προκαταλήψεις, ορισμένες προκαταλήψεις διαφαίνονται σε εργασίες που έγιναν στα χρόνια του μεσοπολέμου. Συγκεκριμένα, συχνά γινόταν μια αβάσιμη υπόθεση ότι είχε συμβεί μια διαδικασία θρησκευτικής εξέλιξης, ανάλογης μ' αυτήν της βιολογικής εξέλιξης, και ότι η θρησκεία των περισσότερο προηγμένων εθνών ήταν αναγκαστικά «υψηλότερου επιπέδου» απ' αυτήν των άλλων λαών. Μερικοί (εμφανώς ο Σερ Τζέιμς Φρέιζερ) πίστευαν ότι η θρησκεία ήταν ένα εξελικτικό βήμα στον δρόμο από τη μαγεία προς την επιστήμη.

I.IV. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΧΡΗΣΗ

Σήμερα, οι κοινωνιολόγοι και όλο και περισσότεροι θεολόγοι χρησιμοποιούν την έννοια ως μια ουδέτερη έκφραση, χωρίς να υπονοούν πλέον ότι γίνονται αξιωματικά υποθέσεις σχετικά με την ανωτερότητα της αλήθειας μιας θρησκείας σε σχέση με μια άλλη. Δε θεωρείται πια αξίωμα ότι η πίστη σε μια θεότητα είναι αναγκαστικά μια υψηλότερη μορφή θρησκείας απ' ό,τι η πίστη σε περισσότερες θεότητες ή σε καμία. Έχει αναγνωρισθεί ότι μια θρησκεία μπορεί να αξιώνει έναν ανθρωπομορφικό θεό, μια κάποια άλλης μορφής θεότητα, ένα υπέρτατο ον, μια πληθώρα πνευμάτων ή προγόνων, μια οικουμενική αρχή ή έναν οικουμενικό νόμο, ή κάποια άλλη έκφραση ανώτατης πεποίθησης. Μερικοί χριστιανοί θεολόγοι, όπως ο Μπούλτμαν, ο Τίλιχ, ο Βαν Μπιούρεν και ο Ρόμπινσον, έχουν εγκαταλείψει τις παραδοσιακές απεικονίσεις της θεότητας και προτιμούν να αναφέρονται στη «βάση της ύπαρξης» ή στην «ανώτερη ενασχόληση».

I.V. ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ

Καθώς οι ανθρωπολόγοι κατέληξαν στον ισχυρισμό ότι δεν υπήρχε ξεκάθαρο παράδειγμα μιας κοινωνίας που να μην έχει καμία μορφή υπερφυσικών πεποιθήσεων και θεσμών που να υποστηρίζουν τέτοιες πεποιθήσεις, συμπέραναν ότι, με την ευρύτερη έννοια του όρου, δεν υπήρχε κοινωνία χωρίς θρησκεία. Η έννοια της «θρησκείας» έφτασε να συμπεριλαμβάνει φαινόμενα περισσότερο συγγενικά παρά ταυτόσημα και η θρησκεία έπαψε να προσδιορίζεται με όρους που να αναφέρονται συγκεκριμένα σε μία ιδιαίτερη παράδοση. Τα ιδιαίτερα στοιχεία που παρέπεμπαν στον Χριστιανισμό και τα οποία παλαιότερα θεωρούνταν ως θεμελιώδη για τον ορισμό της θρησκείας, θεωρούνταν τώρα απλώς ως παραδείγματα για το τι θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει ένας ορισμός της θρησκείας. Ο προσδιορισμός τέτοιων ιδιαίτερων στοιχείων αντικαταστάθηκε από πιο αφηρημένες διατυπώσεις, οι οποίες συμπεριλάμβαναν μια ποικιλία τύπων δοξασιών, πρακτικών και θεσμών οι οποίοι, αν και κάθε άλλο από ουσιαστικά ταυτόσημοι, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως λειτουργικά ισοδύναμοι. Κάθε κοινωνία θεωρήθηκε ότι είχε πεποιθήσεις οι οποίες, αν και διαφορετικές, ξεπερνούσαν τη γνωστή εμπειρική πραγματικότητα και είχαν πρακτικές σχεδιασμένες για να φέρουν τον άνθρωπο σε επαφή ή σε αρμονική σχέση με το υπερφυσικό. Στις περισσότερες κοινωνίες υπήρχαν άνθρωποι οι οποίοι αναλάμβαναν τις ειδικές λειτουργίες που σχετίζονταν μ' αυτόν τον σκοπό. Μαζί, αυτά τα στοιχεία έφτασαν να αναγνωρίζονται ως αυτά που συνιστούν μια θρησκεία.

I.VI. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΣΤΙΣ ΑΠΛΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Σε σχετικά μικρές φυλετικές κοινωνίες υπάρχουν συχνά τελετουργίες και μύθοι αξιοσημείωτης πολυπλοκότητας οι οποίοι πολλές φορές δε συνθέτουν ένα σταθερό, εσωτερικά ολοκληρωμένο και λογικά συνεπές σύστημα. Η θρησκεία υπόκειται σε αλλαγές και οι μύθοι και οι τελετουργίες εμπλουτίζονται καθώς μια κοινωνία βιώνει την επαφή με γειτονικούς λαούς ή εισβολείς. Διαφορετικές τελετουργίες και δοξασίες μπορεί να συνδέονται με διαφορετικές καταστάσεις (π.χ. για την πρόκληση βροχής, για την εξασφάλιση γονιμότητας της γης, των ζώων ή των γυναικών, την παροχή προστασίας, την ενίσχυση συμμαχιών, το βάπτισμα του πυρός για συγκεκριμένες ηλικίες ή άτομα κ.λπ.). Όλες αυτές οι δραστηριότητες απευθύνονται προς υπερφυσικούς παράγοντες (όπως κι αν αυτοί καθορίζονται) και αναγνωρίζονται από τους ακαδημαϊκούς ως θρησκευτικές.

I.VII. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΣΕ ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Οι κώδικες της θρησκευτικής πίστης και πρακτικής, σε περισσότερο τεχνικά προηγμένες κοινωνίες, είναι γενικά πιο περίτεχνα διατυπωμένοι και παρουσιάζουν μεγαλύτερη εσωτερική

συνάφεια και σταθερότητα, αλλά ακόμα και στα προηγμένα συστήματα παραμένουν στοιχεία ποικιλίας. Κανένα θεολογικό σύστημα ή σχηματοποίηση δοξασιών που αναφέρεται στο υπερφυσικό δεν παρουσιάζει απόλυτη ομοιογένεια, σε καμία από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως θρησκείες. Πάντοτε υπάρχουν ανεξήγητα κατάλοιπα. Υπάρχουν επίσης κατάλοιπα παλαιότερων θρησκευτικών προσανατολισμών, όπως λαϊκά θρησκευτικά στοιχεία τα οποία εξακολουθούν να υπάρχουν μέσα στον γενικό πληθυσμό. Τα ιερά κείμενα όλων των κυριοτέρων θρησκειών φανερώνουν εσωτερικές αντιφάσεις και ασυνέπειες. Από αυτές, καθώς και από άλλες πηγές, προκύπτουν διαφορές μεταξύ των θρησκευιολόγων, οι οποίοι ασπάζονται διαφορετικά και, μερικές φορές, ασυμβίβαστα μεταξύ τους ερμηνευτικά σχήματα και επεξηγηματικές αρχές, τα οποία τροφοδοτούν διαφορετικές παραδόσεις ακόμα και μέσα σ' αυτό που ευρέως αναγνωρίζεται ως ορθοδοξία.

I.VIII. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΥ

Σε ανεπτυγμένες κοινωνίες, η σκόπιμη και συνειδητή απόσχιση από την καθιερωμένη πίστη πρέπει να θεωρείται ως φυσιολογικό φαινόμενο. Οι χριστιανοί, οι εβραίοι και οι μουσουλμάνοι διαιρούνται, όχι μόνο μέσα στα πλαίσια της καθιερωμένης πίστης, αλλά και από ομάδες που έχουν αποσχιστεί και οι οποίες απορρίπτουν κάθε μορφή καθιερωμένης πίστης και οι οποίες ακολουθούν ένα διαφορετικό σχήμα θρησκευτικής πρακτικής (ή απορρίπτουν τη θρησκεία στο σύνολό της). Το σχίσμα είναι πιο καταφανές σε τομείς στους οποίους επικρατεί θρησκευτική αποκλειστικότητα, δηλαδή, σε τομείς όπου το άτομο είναι υποχρεωμένο, εάν ακολουθεί μια θρησκεία, να αποτάξει όλες τις άλλες· ένα σχήμα αφοσίωσης που απαιτείται έντονα στις ιουδαίο-χριστιανο-ισλαμικές παραδόσεις. Καθώς οι κρατικές κυβερνήσεις έχουν παύσει να επιτάσσουν συγκεκριμένες μορφές θρησκείας, τα αποσχισμένα θρησκευτικά σύνολα χαίρουν τόσο ανοχής όσο και ορισμένων γενικών θρησκευτικών προνομίων σε ευρωπαϊκές χώρες· σε πολλές περιπτώσεις, έχουν φτάσει να απολαμβάνουν και τη συνταγματική ελευθερία της ανεξιθρησκίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η κατάσταση κατά την οποία σήμερα υπάρχει μεγάλος αριθμός θρησκευτικών δογμάτων που λειτουργούν παράλληλα είναι γνωστή ως «θρησκευτικός πλουραλισμός».

I.IX. ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΥΔΕΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Μια θρησκεία τυπικά παρουσιάζει ορισμένες ιστορίες (μύθους) και ζητήματα που αφορούν το υπερφυσικό και τα οποία αναμένεται να κάνουν τον άνθρωπο να πιστέψει σε κάτι. Μια θρησκεία, επίσης, επιτάσσει την εκτέλεση τελετουργιών. Συντηρεί θεσμούς (με την ευρύτερη έννοια της ρύθμισης των σχέσεων, είτε σε θεμελιώδες προσωπικό επίπεδο ή ως ένα πολύπλοκο σύστημα συμπεριφοράς, διαδικασιών και διατήρησης ιδιοκτησίας). Καθορίζει,

επίσης, μερικές φορές, κανόνες ηθικής συμπεριφοράς, αν και η αυστηρότητα τέτοιων καθορισμών και το πόσο δεσμευτική είναι η συμφωνία σχετικά με την ηθική ποικίλουν αξιοσημείωτα. Ωστόσο, το ελάχιστο που κάνει η θρησκεία είναι να καθορίζει υποχρεώσεις και για όσους συμμορφώνονται να υπόσχεται ανταμοιβή με τη μορφή υπερφυσικά παρεχόμενων προνομίων. Η θρησκεία συνιστά ένα κανονιστικό σύστημα. Οι καθηγητές θρησκευολογίας («θεολόγοι» στον Χριστιανισμό, αν και ο όρος είναι ακατάλληλος για μερικές άλλες θρησκείες) αναγκαία υποστηρίζουν και επιβάλλουν αυτούς τους κανόνες. Αντιθέτως, οι κοινωνικοί επιστήμονες αντιμετωπίζουν απλώς ως γεγονότα τις αξίες που μια θρησκεία περιγράφει, χωρίς να επικυρώνουν αλλά ούτε και να αρνούνται την εγκυρότητα ή την αξία τους. Αυτή η προσέγγιση μοιάζει με εκείνες τις διατυπώσεις του νόμου οι οποίες δηλώνουν ότι ο νόμος δε μεροληπτεί υπέρ καμίας θρησκείας. Επειδή η θρησκεία μπορεί και καθορίζει τη συμπεριφορά και, από διανοητικής άποψης, έχει υπάρξει κυρίως πεδίο των θεολόγων, υπάρχει σε όλες τις ανεπτυγμένες κοινωνίες μια παράδοση λόγιας γλώσσας περί θρησκείας, η οποία φέρει τον καθοριστικό για τη συμπεριφορά χαρακτήρα της θρησκευτικής αφοσίωσης. Κρίνεται σημαντικό εδώ να αποφύγουμε κάθε υπονοούμενο προτίμησης προς κάποιες αξίες που υπάρχουν σε μια τέτοια γλώσσα και να υιοθετήσουμε την ουδέτερη ορολογία των κοινωνικών επιστημών, ενώ παράλληλα επιδιώκουμε τη διατήρηση μιας κατάλληλης ευαισθησίας απέναντι σε όσους ασχολούνται ενεργά με τη θρησκεία.

I.X. «ΔΑΝΕΙΟ» ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Οι παλαιότεροι ορισμοί και οι περιγραφές των θεμελιωδών στοιχείων της θρησκείας συχνά χρησιμοποιούσαν όρους δανεισμένους από τις θρησκευτικές παραδόσεις εκείνων που διατύπωναν αυτούς τους ορισμούς και τις περιγραφές. Έχει πλέον αναγνωριστεί ότι η χρήση όρων που είναι ιδιαίτεροι σε μια θρησκεία διαστρεβλώνει την εικόνα των άλλων θρησκειών και μπορεί συχνά να οδηγεί σε λανθασμένες υποθέσεις. Οι έννοιες που εξελίσσονται μέσα σε μια πολιτιστική και θρησκευτική παράδοση ερμηνεύουν λανθασμένα τα λειτουργικώς ταυτόσημα, αλλά επισήμως ξεχωριστά στοιχεία μιας άλλης θρησκευτικής παράδοσης. Παραδείγματα τέτοιας ακατάλληλης χρήσης περιλαμβάνουν αναφορές στη «βουδιστική εκκλησία», το «μουσουλμανικό ιερατείο» ή, όταν γίνεται αναφορά στην Αγία Τριάδα, στους «θεούς του Χριστιανισμού». Παρομοίως, αν και υπάρχουν εκδηλώσεις ευλάβειας, υπακοής, προσήλωσης ή αφοσίωσης σε όλες τις προηγμένες θρησκείες, οι σχολιαστές δεν τις αναγνωρίζουν πάντα ως μορφές λατρείας, διότι, κατά τη χρήση του στη Δύση, αυτός ο όρος έχει φορτιστεί αρκετά με χριστιανικές προκαταλήψεις και επιταγές που αφορούν συγκεκριμένες συμπεριφορές και ενέργειες. Για παράδειγμα, το λειτουργικό ισοδύναμο της χριστιανικής λατρείας, σχετικά με τον καθορισμό των αντιλήψεων των πιστών, υπάρχει και στον Βουδισμό, αλλά έχει διαφορετική μορφή και συνήθως περιγράφεται με άλλους όρους.

Συνεπώς, αν είναι να εξετάσουμε τις διάφορες θρησκείες ισότιμα, καθίσταται αναγκαίο να υιοθετήσουμε αφηρημένους όρους στους ορισμούς μας για να συμπεριλάβουμε όλη την ποικιλία των θρησκευτικών φαινομένων.

I.XI. Η ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΑΦΗΡΗΜΕΝΗΣ Ή ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αυτή η χρήση αφηρημένης γλώσσας, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως «κλινική», με την έννοια ότι δεν έχει προσμείξεις από τις ιδιαίτερες παραδόσεις οποιασδήποτε μεμονωμένης θρησκείας, αναγκαστικά δεν καταφέρνει να περιγράψει την έννοια όλων των λεπτών ιδιοτήτων οποιασδήποτε συγκεκριμένης πίστης, αλλά είναι αναγκαία αν θέλουμε να επιτύχουμε μια αποτίμηση. Δε θα εξαντλήσει ούτε τις γνωστικές ούτε τις συναισθηματικές όψεις της πίστης, της τελετουργίας, του συμβολισμού και των θεσμών. Αυτή η προσέγγιση από τις κοινωνικές επιστήμες επιτρέπει την αντικειμενική σύγκριση και εξήγηση, αλλά δε μεταδίδει όλη την ουσία του εσωτερικού νοήματος ή της συναισθηματικής έλξης που ασκεί μια θρησκεία προς τους πιστούς της, ούτε και προσποιείται ότι το κάνει αυτό.

II. ΤΑ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

II.1. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, μπορούμε τώρα να καθορίσουμε, με αφηρημένους και γενικούς όρους, τα κύρια χαρακτηριστικά της θρησκείας. Όσα ακολουθούν δεν έχουν σκοπό να αποτελέσουν έναν οικουμενικά αποδεκτό ορισμό, αλλά μάλλον μια απαρίθμηση των χαρακτηριστικών και των λειτουργιών που συχνά απαντώνται στη θρησκεία και τα οποία αναγνωρίζονται ως τέτοια. Αυτά είναι τα εξής:

- (α) η πίστη σε μια δύναμη ή σε δυνάμεις που υπερβαίνουν τη συνήθη αντίληψη και που μπορεί να περιλαμβάνουν ακόμη και μια ολόκληρη προκαθορισμένη τάξη ύπαρξης·
- (β) η πίστη ότι μια τέτοια δύναμη δεν επηρεάζει μόνο τον φυσικό κόσμο και την κοινωνική τάξη, αλλά λειτουργεί κατευθείαν πάνω σ' αυτά και μπορεί και να τα έχει δημιουργήσει·
- (γ) η πίστη ότι μερικές φορές στο παρελθόν έχει υπάρξει σαφής υπερφυσική παρέμβαση στις ανθρώπινες υποθέσεις·

- (δ) υπερφυσικές δυνάμεις θεωρείται ότι έχουν εποπτεύσει την ιστορία και το πεπρωμένο του ανθρώπου: όταν οι δυνάμεις αυτές απεικονίζονται ανθρωπομορφικά, τότε συνήθως τους αποδίδονται συγκεκριμένοι σκοποί·
- (ε) διατυπώνεται η πεποίθηση ότι η μοίρα του ανθρώπου σ' αυτή τη ζωή και στη μετά θάνατον ζωή (ή ζωές) εξαρτάται από τις σχέσεις που δημιουργήσε με αυτές τις υπερβατικές δυνάμεις ή σύμφωνα μ' αυτές·
- (στ) μπορεί (αλλά όχι πάντοτε) να πιστεύει κανείς ότι, ενώ οι υπερβατικές δυνάμεις μπορεί αυθαίρετα να υπαγορεύουν το πεπρωμένο ενός ατόμου, το άτομο μπορεί, με το να συμπεριφέρεται με προδιαγεγραμμένους τρόπους, να επηρεάσει τα βιώματά του είτε σ' αυτή τη ζωή είτε στη μελλοντική ζωή (ή ζωές) είτε και στα δύο·
- (ζ) υπάρχουν προδιαγεγραμμένες ενέργειες για εκδηλώσεις που γίνονται ατομικά, συλλογικά ή δι' αντιπροσώπων· δηλαδή, τελετουργίες·
- (η) εξακολουθούν να υπάρχουν στοιχεία εξευμενιστικών ενεργειών (ακόμα και σε προηγμένες θρησκείες) μέσω των οποίων τα άτομα ή οι ομάδες μπορούν να ικετεύουν για ιδιαίτερη βοήθεια από υπερφυσικές πηγές·
- (θ) προσφέρονται ή, σε μερικές περιπτώσεις, απαιτούνται από τους πιστούς εκδηλώσεις αφοσίωσης, ευγνωμοσύνης, υποταγής ή υπακοής, συνήθως με την παρουσία συμβολικών αναπαραστάσεων της υπερφυσικής δύναμης ή των υπερφυσικών δυνάμεων που συνδέονται με αυτή την πίστη·
- (ι) η γλώσσα, τα αντικείμενα, οι τοποθεσίες, τα οικοδομήματα ή οι εποχές του χρόνου, που ταυτίζονται ιδιαίτερα με την υπερφυσική δύναμη, αποκτούν ιερό χαρακτήρα και μπορεί κι αυτά τα ίδια να γίνουν αντικείμενα λατρείας·
- (ια) υπάρχουν τακτικές εκδηλώσεις που έχουν σχέση με τελετουργίες ή παρουσιάσεις, με εκφράσεις αφοσίωσης, με εορτασμούς, με νηστείες, με μαζική εξιλέωση, με προσκυνήματα και με αναπαραστάσεις ή με αναμνηστικές εκδηλώσεις περιστατικών της επίγειας ζωής των θεοτήτων, των προφητών ή των μεγάλων δασκάλων·
- (ιβ) οι στιγμές λατρείας και παρουσίασης των διδαχών δημιουργούν για τους οπαδούς μια αίσθηση κοινωνικότητας και σχέσεις που διέπονται από καλή θέληση, αλληλεγγύη και κοινή ταυτότητα·

- (ιγ) πολλές φορές επιβάλλονται ηθικοί κανόνες στους πιστούς, παρόλο που οι τομείς που αυτοί οι κανόνες αφορούν ποικίλλουν: μπορεί να διατυπώνονται με όρους νομικής ή τελετουργικής γλώσσας, ή μπορεί να εξετάζονται περισσότερο ως συμμόρφωση με το πνεύμα μιας λιγότερο καθορισμένης, υψηλότερης ηθικής·
- (ιδ) η σοβαρότητα απέναντι στον σκοπό, η σταθερή δέσμευση και η διά βίου αφοσίωση είναι προϋποθέσεις που αποτελούν κανόνα·
- (ιε) οι πιστοί, ανάλογα με τη δράση τους, συγκεντρώνουν στοιχεία που τους τιμούν ή τους ατιμάζουν, στα οποία προσαρτάται ένα σύστημα υπολογισμού της ανταμοιβής και της τιμωρίας. Ο ακριβής σύνδεσμος μεταξύ δράσης και συνέπειας ποικίλλει: στο ένα άκρο υπάρχουν οι αυτόματες επιπτώσεις από ορισμένες αιτίες και στο άλλο η πίστη ότι η προσωπική παρακμή μπορεί να αναχαιτιστεί μέσω λατρευτικών και τελετουργικών πράξεων, μέσω εξομολόγησης και μετάνοιας ή μέσω ειδικής μεσολάβησης υπερφυσικών δυνάμεων·
- (ιστ) συνήθως υπάρχει μια ειδική κατηγορία θρησκευτικών αξιωματούχων που υπηρετούν ως θεματοφύλακες των ιερών αντικειμένων, των γραφών και των τοποθεσιών· είναι ειδικοί για το δόγμα, τα τελετουργικά και την ποιμαντορική καθοδήγηση·
- (ιζ) τέτοιοι ειδικοί συνήθως αμείβονται για τις υπηρεσίες τους είτε με εκδηλώσεις σεβασμού είτε με ανταμοιβή για συγκεκριμένες υπηρεσίες είτε με έναν θεσμοθετημένο μισθό·
- (ιη) όταν οι ειδικοί αφιερώνονται στη συστηματοποίηση του δόγματος, γίνεται συνήθως ο ισχυρισμός ότι η θρησκευτική γνώση δίνει λύσεις για όλα τα προβλήματα και εξηγεί το νόημα και τον σκοπό της ζωής, συμπεριλαμβάνοντας συχνά υποτιθέμενες εξηγήσεις της προέλευσης και της λειτουργίας του υλικού σύμπαντος και της ανθρώπινης ψυχολογίας·
- (ιθ) η αξιοπιστία της θρησκευτικής γνώσης και των θεσμών υποστηρίζεται με προσφυγή στην αποκάλυψη και την παράδοση: η καινοτομία δικαιολογείται συνήθως ως αποκατάσταση, και
- (κ) οι ισχυρισμοί για το αληθές της διδασκαλίας και την αποτελεσματικότητα των τελετουργιών δεν υπόκεινται σε εμπειρική δοκιμή, αφού οι στόχοι είναι τελικά

υπερβατικοί και η πίστη απαιτείται τόσο για τους στόχους όσο και για τα αυθαίρετα μέσα που συνιστώνται για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Τα προαναφερθέντα στοιχεία δεν πρέπει να θεωρηθούν ως *εκ των ων ουκ άνευ*, αλλά ως πιθανότητες: καθορίζουν φαινόμενα που συχνά εντοπίζονται μέσω της εμπειρίας. Μπορούν να θεωρηθούν ως ένας κατάλογος πιθανοτήτων.

II.II. ΜΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Ο προαναφερθείς κατάλογος διατυπώνεται με όρους ιδιαίτερα αφηρημένης γενίκευσης, αλλά οι πραγματικές θρησκείες είναι ιστορικές οντότητες, όχι λογικές συνθέσεις. Συμπεριλαμβάνουν πολύ διαφορετικές αρχές οργάνωσης, κώδικες συμπεριφοράς και μοντέλα πίστης. Σε πολλά σημεία δεν είναι εύκολη η γενίκευση και, αν βάλουμε κατά μέρος τις (συχνά υποσυνείδητες) προκαταλήψεις της χριστιανικής παράδοσης, γίνεται φανερό ότι πολλά από τα απτά στοιχεία τα οποία, σύμφωνα με το χριστιανικό πρότυπο, μπορεί να θεωρούνται ως *εκ των ων ουκ άνευ* στοιχεία της θρησκείας δεν απαντώνται, στην πραγματικότητα, σε άλλα συστήματα. Στον προαναφερόμενο κατάλογο, αποφεύγεται η νύξη για την ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος, αφού για τους βουδιστές Θεραβάντα (και για πολλούς βουδιστές Μαχαγιάνα), τους τζαϊνιστές και τους ταοϊστές, αυτή η έννοια δεν ισχύει. Η λατρεία, όπως αυτή αναφέρθηκε στα παραπάνω, έχει πολύ διαφορετικές προεκτάσεις στον Βουδισμό απ' αυτές που έχει για τους πιστούς στον Χριστιανισμό. Ο κατάλογος δεν κάνει αναφορά σε πιστεύω, τα οποία έχουν ιδιαίτερη σπουδαιότητα στη χριστιανική παράδοση, αλλά δεν έχουν τόση σημασία σε άλλες θρησκείες. Δεν αναφέρει την ψυχή, όσο σημαντική κι αν είναι αυτή, ως έννοια στον ορθόδοξο Χριστιανισμό, γιατί το δόγμα της ψυχής είναι μάλλον ασαφές στον Ιουδαϊσμό και απορρίπτεται ρητά από μερικά χριστιανικά κινήματα (π.χ. τους αντβεντιστές της Έβδομης Ημέρας και τους μάρτυρες του Ιεχωβά, κάθε ένα εκ των οποίων έχει εκατομμύρια πιστούς σε όλο τον κόσμο, και από τους χρισταδέλφους και εκείνους τους Πουριτανούς, συμπεριλαμβανομένου του Μίλτον, που ήταν γνωστοί ως ηθικολόγοι). Δεν υπάρχει ευθεία αναφορά στην κόλαση σε καμία έννοια αυτού του όρου που αναπτύχθηκε στον Χριστιανισμό, αφού αυτό το στοιχείο απουσιάζει στον Ιουδαϊσμό. Η μετά θάνατον ζωή αναφέρεται ακροθιγώς στον ενικό ή στον πληθυντικό για να συμπεριληφθούν τόσο οι δύο διαφορετικές αντιλήψεις του Χριστιανισμού περί μετεμψύχωσης και ανάστασης όσο και οι κάπως διαφορετικές περιγραφές για τη μετενσάρκωση στον Βουδισμό και τον Ινδουισμό. Κανένα απ' αυτά τα συγκεκριμένα θέματα δεν μπορεί να θεωρηθεί αναγκαίο για τον *συνοπτικό* ορισμό της θρησκείας.

III. ΜΗ-ΘΕΙΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΙΣΤΗΣ

III.I. Η ΥΠΑΡΞΗ ΘΕΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση ότι η ύπαρξη θεού (δηλαδή, ο μονοθεϊσμός, ο πολυθεϊσμός και ο πανθεϊσμός) δεν αποτελεί θεμελιώδες χαρακτηριστικό της θρησκείας. Πραγματικά, τόσο οι ειδικοί όσο και το ευρύ κοινό, γενικά, αναγνωρίζουν ως θρησκείες ακόμα και τα συστήματα πίστης που είναι καθαρά μη-θειστικά. Παραδείγματα τέτοιων θρησκειών δίνονται παρακάτω.

III.II. ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ: ΜΙΑ ΜΗ-ΘΕΙΣΤΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ο Βουδισμός δεν είναι ένα σύστημα θειστικής πίστης, αλλά γενικά αναγνωρίζεται ως θρησκεία, ακόμα κι αν έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον Χριστιανισμό. Αν και ο Βουδισμός δεν αρνείται την ύπαρξη θεών, σ' αυτά τα όντα δεν αποδίδεται ένας ρόλος που, με οποιονδήποτε τρόπο, να προσεγγίζει ένα Υπέρτατο Ον ή έναν Δημιουργό. Ακόμα και στις σέκτες της Αγνής Γης της Ιαπωνίας (Τζοντόσου και Τζοντοσίνσου), στις οποίες υπάρχει μια έντονη αφοσίωση στην ιδέα του ίδιου του Βούδα ως σωτήρα, αυτή η αντίληψη απέχει μακράν από το να θεωρηθεί ο Βούδας ως θεός-δημιουργός.

III.III. ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΟΥΔΙΣΜΟΥ ΘΕΡΑΒΑΝΤΑ

Ο Βουδισμός Θεραβάντα συχνά θεωρείται ως η βουδιστική παράδοση που προσεγγίζει περισσότερο την αρχική διδασκαλία του Γκαουτάμα Βούδα. Τα δόγματά του φέρουν ελάχιστη ομοιότητα με τα αξιώματα που θέτει ο Χριστιανισμός ή άλλες μονοθεϊστικές θρησκείες. Καμία από τις διδασκαλίες του Βουδισμού Θεραβάντα δεν υποδεικνύει την ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος ή ενός θεού-δημιουργού. Αντί για προϊόν ενός θεού-δημιουργού, ο φαινομενικός κόσμος αντιμετωπίζεται ως ανούσιος, και ο άνθρωπος θεωρείται ως εξίσου εφήμερος και χωρίς να έχει μια αθάνατη ψυχή. Όλη η ύπαρξη χαρακτηρίζεται από βάσανα, και η προτροπή της βουδιστικής διδασκαλίας είναι να απελευθερωθεί ο άνθρωπος από αυτή την κατάσταση. Η παρούσα κατάσταση του ανθρώπου αποτελεί συνέπεια του κάρμα του, του νόμου αιτίας και αποτελέσματος, σύμφωνα με τον οποίο οι πράξεις του ατόμου σε προηγούμενες ζωές καθορίζουν σχεδόν αποκλειστικά το πώς αυτό θα βιώσει τις μετέπειτα ζωές. Αφού οι ζωές είναι σαν κρίκοι σε μια αλυσίδα όπου ο κάθε κρίκος αποτελεί την αιτία

για τον επόμενο, υπάρχει μια «προαιρετική έναρξη» για κάθε αναγέννηση. Επομένως, ο άνθρωπος δεν έρχεται στην ύπαρξη από έναν θεό-δημιουργό, ούτε υπάρχει καμία αντίληψη για έναν θεό-σωτήρα, αφού μόνο η διαφώτιση θα επιτρέψει στον άνθρωπο να απελευθερωθεί από το βάσανο της αλυσίδας των αναγεννήσεων. Κάθε άνθρωπος, υπό την καθοδήγηση της θρησκευτικής διδασκαλίας, πρέπει να βαδίζει στο μονοπάτι της διαφώτισης μόνος του. Ο Βουδισμός δεν αρνείται την ύπαρξη θεών αυτών καθ'αυτών, αλλά αυτά τα όντα δεν είναι αντικείμενα λατρείας και δεν παίζουν κανέναν ιδιαίτερο ρόλο. (Πρόκειται για κατάλοιπα και συσσωρεύσεις από άλλες θρησκευτικές παραδόσεις που έχει απορροφήσει ο Βουδισμός.) Παρόλο που οι αντιλήψεις περί ενός θεού-δημιουργού και ενός θεού-σωτήρα, μιας αθάνατης ψυχής και μιας αιώνιας τιμωρίας ή δόξας απουσιάζουν στον Βουδισμό Θεραβάντα, όπως κι αν έχει, ο Βουδισμός αναγνωρίζεται εύκολα και παγκοσμίως ως μια θρησκεία του κόσμου.

III.IV. Ο ΤΖΑΪΝΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΑΘΕΪΣΤΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ο Τζαϊνισμός είναι μια αναγνωρισμένη θρησκεία στην Ινδία και σε άλλες χώρες όπου εφαρμόζεται και συνήθως περιλαμβάνεται στη λίστα των (συνήθως έντεκα) μεγάλων θρησκειών του κόσμου. Γι' αυτήν ο Σερ Τσαρλς Έλιοτ έχει γράψει το εξής: «Ο Τζαϊνισμός είναι αθεϊστικός, κι αυτός ο αθεϊσμός ως αρχή, ούτε απολογητική είναι ούτε εριστική, είναι όμως αποδεκτή ως μια φυσιολογική θρησκευτική στάση». Οι τζαϊνιστές, ωστόσο, δεν αρνούνται την ύπαρξη των ντέβας (θεοτήτων)· αυτά τα όντα, όμως, όπως και τα ανθρώπινα όντα, θεωρείται ότι υπόκεινται στους νόμους της μετεμψύχωσης και της παρακμής και δεν καθορίζουν τη μοίρα του ανθρώπου. Οι τζαϊνιστές πιστεύουν ότι οι ψυχές είναι ατομικές και δίχως τέλος. Δεν αποτελούν μέρος μιας συμπαντικής ψυχής. Οι ψυχές και η ύλη ούτε δημιουργούνται ούτε καταστρέφονται. Η σωτηρία επιτυγχάνεται με την απελευθέρωση της ψυχής από τα εξωγενή στοιχεία (τα κάρμα) που τη βαραινούν· στοιχεία που καταφέρνουν να μπουν στην ψυχή μέσω των πράξεων πάθους εκ μέρους του ατόμου. Τέτοιες πράξεις προκαλούν την εκ νέου γέννηση ανάμεσα σε ζώα ή σε άψυχα αντικείμενα: πράξεις που είναι αξιέπαινες προκαλούν εκ νέου γέννηση μεταξύ των ντέβας. Ο θυμός, η υπερηφάνεια, η απάτη και η απληστία είναι τα κύρια εμπόδια στην απελευθέρωση της ψυχής, αλλά ο άνθρωπος είναι κύριος του δικού του πεπρωμένου. Ο άνθρωπος, αν περιορίσει τον εαυτό του κι αν δε βλάψει κανένα ον και αν κάνει ασκητική ζωή, μπορεί να καταφέρει να ξαναγεννηθεί ως ντέβα. Οι ηθικοί κανόνες για αυτόν που έχει βαθιά πίστη είναι να δείχνει καλοσύνη χωρίς να ελπίζει για ανταπόδοση, να χαίρεται για την ευημερία των άλλων, να επιδιώκει να ανακουφίσει τις στεναχώριες των άλλων ανθρώπων και να δείχνει συμπόνια στον εγκληματία. Η αυτοταπείνωση εξουδετερώνει το συσσωρευμένο κάρμα.

III.V. Η ΣΧΟΛΗ ΣΑΝΚΙΑ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΥ – ΜΙΑ ΜΗ-ΘΕΪΣΤΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η ινδουιστική θρησκεία αναγνωρίζει ως ορθόδοξες έξι αρχαίες και διαφορετικές σχολές. Μια απ' αυτές, η Σάνκια, δεν είναι ούτε θεϊστική ούτε πανθεϊστική. Η Σάνκια, σαν τον Τζαϊνισμό, διδάσκει ότι η αρχέγονος ύλη και η ψυχή του ατόμου δεν έχουν δημιουργηθεί και είναι άφθαρτες. Η ψυχή μπορεί να απελευθερωθεί με το να γνωρίσει την αλήθεια για το σύμπαν και με τον έλεγχο των παθών. Σε μερικά κείμενα η Σάνκια αρνείται την ύπαρξη μιας υπέρτατης προσωπικής θεότητας, και, όπως και να 'χει, η κάθε έννοια θεότητας θεωρείται περιττή και δυνητικά αντιφατική, αφού το έργο του κάρμα κυβερνά τις υποθέσεις του ανθρώπου μέχρι το σημείο όπου αυτός ο ίδιος να μπορεί να καθορίσει ότι θα επιδιώξει την απελευθέρωση. Οι τέσσερις στόχοι της Σάνκια είναι παρόμοιοι με αυτούς του Βουδισμού: να βιώσει ο άνθρωπος τα βάσανα από τα οποία πρέπει να απελευθερωθεί· να γίνει η αιτία να σταματήσουν τα βάσανα· να αντιληφθεί την αιτία των βασάνων (δηλαδή την αποτυχία να διακρίνει την ψυχή από την ύλη) και να μάθει το μέσο απελευθέρωσης, δηλαδή, την επιλεκτική γνώση. Η Σάνκια, όπως και άλλες σχολές, διδάσκει την καρμική αρχή: η γέννηση εκ νέου είναι μια συνέπεια των ενεργειών του ατόμου και η σωτηρία είναι να ξεφύγει από τον κύκλο των γεννήσεων.

III.VI. Ο ΜΗ-ΘΕΪΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΣΑΝΚΙΑ

Η Σάνκια υποστηρίζει μια μορφή δυϊσμού που δεν περιστρέφεται γύρω από την ύπαρξη ενός ή περισσοτέρων θεών. Δεν πρόκειται για τον χριστιανικό δυϊσμό του καλού και του κακού, αλλά για μια ριζική διάκριση ανάμεσα στην ψυχή και την ύλη. Και η ψυχή και η ύλη είναι στοιχεία που δεν έχουν δημιουργηθεί, που υπάρχουν απερίοριστα. Ο κόσμος είναι αποτέλεσμα της εξέλιξης της ύλης. Η ψυχή, ωστόσο, δεν αλλάζει. Η ψυχή υποφέρει γιατί είναι αιχμάλωτη στην ύλη κι όμως αυτή η αιχμαλωσία είναι μια αυταπάτη. Από τη στιγμή που η ψυχή αποκτήσει επίγνωση ότι δεν είναι μέρος του υλικού κόσμου, ο κόσμος παύει να υπάρχει γι' αυτή τη συγκεκριμένη ψυχή και αυτή απελευθερώνεται. Σύμφωνα με τη θεωρία της Σάνκια, η ύλη υπόκειται σε εξέλιξη, διάλυση και ηρεμία. Κατά την εξέλιξή της, η ύλη παράγει νόηση, ατομικότητα, τις αισθήσεις, τον ηθικό χαρακτήρα, θέληση και ένα στοιχείο που επιβιώνει του θανάτου και το οποίο υφίσταται τη μετενσάρκωση. Το σώμα, μέσω της σύνδεσής του με την ψυχή, αποκτά ζωή. Μόνο μ' αυτή τη σύνδεση δημιουργείται η συνείδηση: ούτε η ύλη ούτε η ψυχή έχουν συνείδηση από μόνες τους. Παρόλο που η ψυχή είναι ένα στοιχείο που δίνει ζωή, δεν είναι η ίδια αυτό που τελειώνει με τον θάνατο, ούτε η ζωή είναι εκείνη που μεταφέρεται από μια ύπαρξη σε κάποια άλλη. Παρόλο που η ίδια η ψυχή ούτε ενεργεί ούτε υποφέρει, αντικατοπτρίζει τα βάσανα που συμβαίνουν, όπως αντανakλά ένας καθρέφτης. Δεν είναι η νοημοσύνη, αλλά είναι μια απερίοριστη και χωρίς

πάθη οντότητα. Οι ψυχές είναι αναρίθμητες και ξεχωριστές η μία από την άλλη. Ο στόχος είναι να απαλλαγεί η ψυχή από την αυταπάτη και, επομένως, από την αιχμαλωσία. Από τη στιγμή που θα απελευθερωθεί, η κατάσταση της ψυχής είναι ισοδύναμη με τη νιρβάνα στον Βουδισμό. Μια τέτοια απελευθέρωση θα μπορούσε να συμβεί πριν τον θάνατο, και το έργο του απελευθερωμένου είναι να διδάξει τους άλλους. Μετά τον θάνατο υπάρχει η πιθανότητα της πλήρους απελευθέρωσης χωρίς την απειλή της εκ νέου γέννησης. Η Σάνκια δεν έχει καμία αντίρρηση για την πίστη σε δημοφιλείς θεότητες, αλλά αυτές δεν αποτελούν μέρος της λειτουργίας της. Η γνώση του σύμπαντος είναι αυτή που θα επιφέρει τη σωτηρία. Με αυτή την έννοια, ο έλεγχος των παθών, και όχι η ηθική συμπεριφορά, είναι το κεντρικό ζήτημα. Τα καλά έργα μπορούν να παράγουν μόνο μια κατώτερη μορφή της ευτυχίας. Ούτε η θυσία είναι αποτελεσματική. Ούτε η ηθική ούτε οι τελετουργίες έχουν μεγάλη σημασία για τη Σάνκια.

III.VII. Η ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΕΝΟΣ ΘΕΪΣΤΙΚΟΥ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ

Από τα παραπάνω παραδείγματα των συστημάτων θρησκευτικής πίστης είναι φανερό ότι η πίστη σ' ένα Υπέρτατο Ον ή η οποιαδήποτε μορφή θεϊσμού είναι ανεπαρκή κριτήρια για μια θρησκεία. Παρά την παρατεταμένη, ξεπερασμένη προκατάληψη κάποιων χριστιανών σχολιαστών, αυτό το σημείο θα το υποστήριζαν αμέσως οι θρησκευτιολόγοι και οι κοινωνιολόγοι της θρησκείας, γενικά. Δε θα αρνούνταν κανείς το κύρος της θρησκείας στον Βουδισμό, τον Τζαϊνισμό ή τον Ινδουισμό, παρά την απουσία οποιασδήποτε ιδέας για ένα υπέρτατο ον ή για έναν θεό-δημιουργό.

III.VIII. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΟΪΣΜΟΥ

Ο Ταοϊσμός έχει επίσης αναγνωριστεί ευρέως ως θρησκεία και τα εγχειρίδια συγκριτικής θρησκευτιολογίας συνήθως τον συμπεριλαμβάνουν, παρά τη δυσκολία στην απόδοση των κεντρικών του πεποιθήσεων με συνεκτικό τρόπο. Σε αντίθεση με τις εξ αποκαλύψεως θρησκείες, ο Ταοϊσμός χρησιμοποίησε στοιχεία από τη λατρεία της φύσης, τον μυστικισμό, τη μοιρολατρία, τον πολιτικό εφησυχασμό, τη μαγεία και τη λατρεία των προγόνων. Επί αιώνες ήταν επίσημα αναγνωρισμένη στην Κίνα ως οργανωμένη θρησκεία, με ναούς, λατρεία και κλήρο. Απέκτησε έννοιες που έχουν σχέση με υπερφυσικά όντα, στα οποία περιλαμβάνονται ο Αυτοκράτορας Τζέιντ, ο Λάο-Τσε, ο Λινγκ Πιο (στρατάρχης των υπερφυσικών όντων) μαζί με τους Οκτώ Αθάνατους της κινέζικης παράδοσης, τον Θεό της Πόλης, τον Θεό της Εστίας, μεταξύ άλλων, μαζί με αναρίθμητα πνεύματα. Ωστόσο, από τον Ταοϊσμό απουσιάζει ο υπέρτατος δημιουργός, ο θεός-σωτήρας του χριστιανικού είδους και μια διατυπωμένη θεολογία και κοσμολογία.

IV. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

IV.I. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ

Η περίπτωση του Ταοϊσμού απεικονίζει το γεγονός ότι οι θρησκείες δεν προκύπτουν πλήρως ολοκληρωμένες ως συστήματα πίστης, άσκησης και οργάνωσης. Υπόκεινται διαδικασίες εξέλιξης ως προς όλες αυτές τις απόψεις, μερικές φορές φτάνοντας να συμπεριλάβουν στοιχεία εντελώς αντιφατικά σε σχέση με παλαιότερες απόψεις. Για παράδειγμα, επί δεκαετίες, κάποιοι επίσκοποι της Εκκλησίας της Αγγλίας διαχωρίζουν ανοιχτά τη θέση τους από την πίστη σε κεντρικά δόγματα πίστης, όπως η άμωμος σύλληψη, η ανάσταση του Ιησού και η δευτέρα παρουσία. Ένα άλλο τέτοιο παράδειγμα είναι η αλλαγή των αντιλήψεων περί Θεού, όπως αυτή παρατηρείται στις ιουδαίο-χριστιανικές γραφές, από τη φυλετική θεότητα των αρχαίων Ισραηλιτών σε ένα πολύ πιο πνευματικό και οικουμενικό ον στις γραφές των μεταγενέστερων προφητών και στην Καινή Διαθήκη. Ο συμβιβασμός μεταξύ των διαφορετικών αντιλήψεων περί θεότητας έχει προκαλέσει διαφωνίες εντός και μεταξύ Εκκλησιών και κινήματων στον Χριστιανισμό και οι θεμελιώδεις υποθέσεις συνεχίζουν σταθερά να αλλάζουν κατά την ιστορία του Χριστιανισμού. Θεμελιώδεις αλλαγές σχετικά με την έννοια του Θεού του Χριστιανισμού συμβαίνουν ακόμα και σήμερα.

IV.II. ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚ ΝΕΟΥ ΑΠΟΤΙΜΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ένα τέτοιο σημαντικό ιδεολογικό ρεύμα που έχει σημαντικές συνέπειες για την κατάσταση του Χριστιανισμού, και το οποίο έχει κάποια σχέση με τα παρόντα θέματα, είναι η ευρέως διατυπωμένη αντίκρουση της αντίληψης ότι μπορεί να υπάρχει ένα υπέρτατο ον σαν κι αυτό που παραδοσιακά υποστηρίζεται από τη χριστιανική Εκκλησία. Αυτό το ιδεολογικό ρεύμα, που προωθείται από μερικούς από τους πιο διακεκριμένους θεολόγους, προέρχεται, κυρίως από τα γραπτά του Ντίτριχ Μπονχόφερ και του Παούλ Τίλιχ. Για τους σκοπούς του παρόντος, μπορεί το καλύτερο παράδειγμα για το ρεύμα αυτό να αποτελεί η πιο δημοφιλής και σημαίνουσα έκφρασή του. Το 1963 ο τότε (Αγγλικανός) Επίσκοπος του Γούλγουιτς, Τζ. Α. Τ. Ρόμπινσον, συνόψισε αυτό το ρεύμα θεολογικής σκέψης στο μπεστ σέλερ του, *Honest to God* (Ειλικρινής Απέναντι στον Θεό). Ο Επίσκοπος έθεσε τα επιχειρήματα για την εγκατάλειψη της ιδέας του Θεού ως ένα προσωπικό ον που υπάρχει «εκεί έξω» και αμφισβήτησε την όλη ιδέα του «χριστιανικού θεϊσμού».

IV.III. ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΑΘΕΪΣΜΟ – ΡΟΜΠΙΝΣΟΝ

Τα ακόλουθα αποσπάσματα αποκαλύπτουν τον βαθμό στον οποίο ο Επίσκοπος και οι συνεργάτες του απομακρύνθηκαν από τα παραδοσιακά αξιώματα σχετικά με τον μονοθεϊσμό, όπως αυτός διατυπώνεται τόσο από το ευρύ κοινό όσο και από τον νόμο.

Ο Επίσκοπος παρέθεσε Μπονχέφερ για να υποστηρίξει τα επιχειρήματά του, ως εξής:

Ο άνθρωπος έχει μάθει να τα βγάζει πέρα με όλα τα σημαντικά θέματα χωρίς να προσφεύγει στον Θεό ως μια λειτουργική υπόθεση. Σε ζητήματα που αφορούν την επιστήμη, τέχνη, ακόμα και την ηθική, αυτό είναι πλέον κοινός τόπος, κατά του οποίου σπάνια κανείς τολμά να βάλει. Αλλά τα τελευταία εκατό περίπου χρόνια αυτό ισχύει ολοένα και περισσότερο και για θρησκευτικά ερωτήματα: αρχίζει να γίνεται φανερό ότι όλα συνεχίζονται κανονικά όπως και πριν, ακόμα και χωρίς την ύπαρξη ενός «Θεού». (σελ. 36)

Από τον Τίλιχ, ο Επίσκοπος παραθέτει τα ακόλουθα:

...θα πρέπει να ξεχάσετε καθετί παραδοσιακό που έχετε μάθει για τον Θεό, ίσως ακόμα και την ίδια τη λέξη. (σελ. 47)

Στα οποία ο Επίσκοπος προσθέτει:

Όταν ο Τίλιχ μιλά για τον Θεό «σε βάθος», δε μιλά καθόλου για κάποιο άλλο Ον. Μιλά για «το άπειρο και ανεξάντλητο βάθος και θεμέλιο όλης της ύπαρξης...». (σελ. 46)

Ο ίδιος ο Επίσκοπος λέει:

...όπως λέει (ο Τίλιχ), ο θεϊσμός, όπως αυτός γίνεται ευρέως κατανοητός, «έχει κάνει τον Θεό ένα επουράνιο, απολύτως τέλει ατομο που εποπτεύει όλο τον κόσμο και την ανθρωπότητα». (σελ. 39) ... Είμαι πεπεισμένος ότι ο Τίλιχ έχει δίκιο όταν λέει ότι η διαμαρτυρία του αθεϊσμού ενάντια σ' ένα τέτοιο ανώτατο ατομο είναι σωστή. (σελ. 41)

Ο Επίσκοπος παραθέτει αποσπάσματα από τον κοσμικό συγγραφέα θεολογίας, Τζον Ρεν-Λιούις, εκφράζοντας την επιδοκιμασία του:

Δεν είναι απλώς το ότι ο Γέρος στον Ουρανό είναι απλώς ένα μυθολογικό σύμβολο για την Άπειρη Διάνοια πίσω από τα παρασκήνια, ούτε ακόμα και το ότι αυτό το Ον είναι περισσότερο καλοπροαίρετο παρά τρομακτικό: η αλήθεια είναι ότι όλος αυτός ο τρόπος σκέψης είναι λανθασμένος, και, αν ένα τέτοιο Ον όντως υπήρχε, θα ήταν ο διάβολος ο ίδιος. (σελ. 42-43)

Ενισχύοντας αυτό το σημείο, ο Επίσκοπος λέει:

Στο τέλος, δε θα μπορούμε να πείσουμε τους ανθρώπους για την ύπαρξη ενός Θεού «εκεί έξω», τον οποίο θα επικαλούνται για να διαφεντεύει τη ζωή τους, περισσότερο απ' όσο θα τους πείθουμε να πάρουν στα σοβαρά τους θεούς του Ολύμπου. (σελ. 43)
...όταν λέμε ότι «ο Θεός είναι προσωπικός» είναι σαν να λέμε ότι η προσωπικότητα έχει την υπέρτατη σημασία στη σύσταση του σύμπαντος, ότι με τις διαπροσωπικές σχέσεις αγγίζουμε το τελικό νόημα της ύπαρξης, όπως πουθενά αλλού. (σελ. 48-49)

Κάνοντας, όπως συνηθίζουν οι θεολόγοι, μια διάκριση μεταξύ της πραγματικότητας και της ύπαρξης, ο Επίσκοπος υποστήριζε ότι ο Θεός είναι απόλυτα πραγματικός, αλλά ότι δεν υπάρχει, αφού το να υπάρχει κανείς σημαίνει να έχει όρια ως προς τον χώρο και τον χρόνο, αφού αποτελεί μέρος του σύμπαντος.

IV.IV. ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΑΘΕΪΣΜΟΥ – ΒΑΝ ΜΠΙΟΥΡΕΝ

Την ίδια χρονιά, το 1963, ο Πολ Βαν Μπιούρεν, ένας αμερικανός θεολόγος, έγραψε την *Κοσμική Σημασία του Ευαγγελίου*, όπου επίσης περιγραφόταν η αντίληψη του Μπονχόφερ για την «αθηρησκεία του Χριστιανισμού», δηλαδή για το ότι ο Χριστιανισμός δεν είναι θρησκεία. Ακόμη πιο έντονα από τον Ρόμπινσον, ο Βαν Μπιούρεν απαιτούσε ο Χριστιανισμός να μη θεωρείται πλέον, με καμία έννοια, ως συνδεδεμένος με μια πίστη προς τον Θεό. Πρότεινε να εξαλειφθεί κάθε θεολογική αναφορά στον Θεό. Υποστήριξε ότι: «...ο απλός κυριολεκτικός θεϊσμός είναι λανθασμένος και ο κατά συνθήκη κυριολεκτικός θεϊσμός στερείται νοήματος». (σελ. 100) Από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε κανείς να συνεχίσει να υποστηρίζει την ανθρωπιά του ανθρώπου, του Ιησού, «...με το θέμα της ιερότητάς του να είναι αμφιλεγόμενο». Χριστιανικός αθεϊσμός ήταν το όνομα που δόθηκε στη θεολογία που υποστήριξε ο Βαν Μπιούρεν. Τα Ευαγγέλια δεν είχαν να κάνουν με τον Θεό, είχαν να κάνουν με τον Ιησού και ο Ιησούς θα έπρεπε να αναγνωριστεί ως άνθρωπος. Έτσι, κάθε ισχυρισμός ότι ο Χριστιανισμός είναι μια θρησκεία που συνδέεται με ένα υπέρτατο ον εγκαταλείφθηκε από τον Καθηγητή Βαν Μπιούρεν, ακριβώς όπως τέτοιοι ισχυρισμοί εγκαταλείφθηκαν και από τους θεολόγους που ήταν σύγχρονοι της σχολής περί «Θανάτου του Θεού», πράγμα που αντιπροσώπευε άλλο ένα ρεύμα στη θεολογική σκέψη.

IV.V. Η ΕΚ ΝΕΟΥ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Η επανερμηνεία της Καινής Διαθήκης και του Ιησού βρισκόταν επίσης σε εξέλιξη στους θεολογικούς κύκλους, ασφαλώς από την εποχή του Αλμπέρ Σβάιτцер, ο οποίος, το 1906, δημοσίευσε μια εργασία της οποίας ο τίτλος μεταφράστηκε ως *Η Αναζήτηση του Ιστορικού Ιησού*. Ο Σβάιτцер αποκάλυψε ότι ο Ιησούς ήταν ένας Εβραίος προφήτης με κάπως άστοχες ιδέες και, σε πολύ μεγάλο βαθμό, ένα πλάσμα της εποχής του. Μια πιο ριζοσπαστική διαδικασία κριτικής «απομυθοποίησης» πραγματοποιήθηκε από τον Ρούντολφ Μπούλτμαν, ο οποίος, ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1940, έδειξε πόσο ολοκληρωτικά υπόκειντο τα Ευαγγέλια στους μύθους που επικρατούσαν την εποχή που αυτά γράφτηκαν. Στη συνέχεια, επέδειξε πώς ελάχιστες από τις έννοιες που χρησιμοποιούνται στα Ευαγγέλια θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές από τον άνθρωπο του 20ού αιώνα. Ο ίδιος ο Μπούλτμαν επεδίωξε να διατηρήσει ένα μήνυμα για την ανθρωπότητα από την Καινή Διαθήκη, σε μεγάλο βαθμό με γνώμονα τη Γερμανική υπαρξιστική φιλοσοφία. Ο Χριστιανισμός έγινε οδηγός για την ηθική ζωή του ατόμου, αλλά δεν ήταν πλέον αξιόπιστος ως ένα σύνολο διδασκαλίας για τη δημιουργία του Θεού ή τη διακυβέρνηση του κόσμου απ' αυτόν. Ο συνεχιζόμενος αντίκτυπος του έργου του Μπούλτμαν θα προκαλούσε νέες αμφιβολίες για τον παραδοσιακό ισχυρισμό ότι ο Ιησούς ήταν ο Θεός ενσαρκωμένος. Και πλέον σκιαζόταν με αμφιβολία ολόκληρη η χριστολογική διδασκαλία της Εκκλησίας. Η ιστορική σχετικότητα αυτής της προσέγγισης βρήκε ανανεωμένη έκφραση σε ένα έργο με τίτλο *Ο Μύθος της Ενσάρκωσης του Θεού* (επιμέλεια του Καθηγητή Τζον Χικ), που δημοσιεύτηκε το 1977, στο οποίο ένα πλήθος από τους πλέον διακεκριμένους από τους Αγγλικανούς θεολόγους αμφισβητούσαν την παραδοσιακή αντίληψη της Δ' Οικουμενικής Συνόδου στη Χαλκηδόνα σχετικά με τη σχέση του Θεού με τον άνθρωπο, τον Ιησού. Οι σύγχρονοι θεολόγοι το έβρισκαν δύσκολο να πιστέψουν ότι ο Θεός είχε γίνει άνθρωπος με τον τρόπο με τον οποίο η χριστιανική διδασκαλία επικύρωνε κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαπέντε αιώνων.

IV.VI. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΛΩΝΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Αυτά τα διάφορα ρεύματα θεολογικής επιχειρηματολογίας –η θεωρούμενη απόρριψη της έννοιας ενός προσωπικού Θεού, η εγκατάλειψη του θεϊσμού, η νέα έμφαση στη σχετικότητα της Βίβλου και η πρόκληση απέναντι στις αποδεκτές έννοιες της φύσης του Χριστού και τη σχέση του με την ουσία του Θεού– οδηγούν, στο σύνολό τους, σε μια σοβαρή απόκλιση από αυτό που αντιλαμβανόμαστε ως χριστιανική πίστη. Ο Χριστιανισμός που, για τόσο καιρό αποτελούσε το έμμεσο πρότυπο στην Ευρώπη για την αντίληψη του τι αναμενόταν να είναι μια θρησκεία, δήλωνε τώρα ότι δεν αποτελεί θρησκεία. Έτσι, τα κριτήρια με τα οποία η θρησκεία οριζόταν μέχρι τώρα ετίθεντο υπό αμφισβήτηση.

V. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

V.I. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Αφού απομακρυνθούμε από τα αμετάβλητα στοιχεία που προέκυψαν από την παραδοσιακή αλλά προφανώς ξεπερασμένη χριστιανική αντίληψη για το τι θα μπορούσε να συνιστά θρησκεία, μπορεί να αναφερθούμε εν συντομία στα χαρακτηριστικά της θρησκείας στα οποία δίνεται έμφαση στις μη-κανονιστικές κοινωνιολογικές μελέτες γύρω από το θέμα. Οι κοινωνικοί επιστήμονες δίνουν έμφαση στις λειτουργίες που επιτελούν οι θρησκείες, χωρίς να αγνοούν τη σπουδαιότητα του ενδιαφέροντος σχετικά με την ουσία του υπερφυσικού (ή αυτού που υπερβαίνει την εμπειρία). Μια θρησκεία δημιουργεί, ενισχύει ή προωθεί την κοινωνική αλληλεγγύη εντός της ομάδας και παρέχει σ' αυτή την ομάδα μια αίσθηση ταυτότητας. Παρέχει, όπως λέει ο Πίτερ Μπέργκερ, «ένα σύμπαν νοημάτων το οποίο έχει κατασκευαστεί από τον άνθρωπο», το οποίο γίνεται το διανοητικό και ηθικό πλαίσιο βάσει του οποίου οι ιδέες και οι ενέργειες μπορούν να αξιολογηθούν. Αν η θρησκεία κατ' ανάγκη εγκαταλείπει –μπροστά στην ανάπτυξη της επιστήμης– ορισμένες θεωρίες περί δημιουργίας και κοσμολογίας, εξακολουθεί να προσφέρει μια εξήγηση για τους σκοπούς που ενυπάρχουν τόσο στο σύμπαν όσο και στη ζωή του ανθρώπου.

V.II. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ

Καθώς ο γενικός πληθυσμός του Δυτικού κόσμου μορφώνεται όλο και περισσότερο, οι σύγχρονες θρησκείες έχουν την τάση να δίνουν λιγότερη έμφαση στα δόγματα που σχετίζονται με τον Θεό, τη δημιουργία, την αμαρτία, την ενσάρκωση, την ανάσταση κ.λπ., και να δίνουν μεγαλύτερη έμφαση σε πράγματα, όπως η ηθική της κοινωνικής και της προσωπικής υπευθυνότητας, η παροχή μιας αίσθησης απώτατου νοήματος και σκοπού, η πηγή προσωπικής καθοδήγησης και ο δρόμος προς την προσωπική ολοκλήρωση σ' αυτόν τον κόσμο.

V.III. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η αυξημένη ενασχόληση με την ποιμαντική φροντίδα ξεκίνησε στα μέσα του 19ου αιώνα στη Βρετανία, αλλά τώρα εκδηλώνεται με πολλές νέες μορφές εξειδικευμένων ποιμαντικών υπηρεσιών, όπως η ποιμαντορική σε χώρους εργασίας και η εργασία σε νοσοκομεία και φυλακές, και η εξειδικευμένη συμβουλευτική, όπως, για παράδειγμα, στη συμβουλευτική γάμου, τη χριστιανική θεραπεία και την εργασία με τοξικομανείς και πιθανούς αυτόχειρες. Συμβουλές

για τη σωματική και την ψυχική υγεία, τα σεξουαλικά και τα οικογενειακά προβλήματα, την εκπαίδευση και τις εργασιακές σχέσεις έχουν γίνει σχεδόν αναπόσπαστο τμήμα της θρησκευτικής φιλολογίας πολλών δογμάτων, και μάλιστα εμφανέστερα σε σχετικά πρόσφατα ιδρυθείσες σέκτες και αιρέσεις.

V.IV. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Σε κάποια νέα θρησκευτικά κινήματα δίνεται σαφής έμφαση στον ισχυρισμό ότι προσφέρουν στους ανθρώπους μια αίσθηση νοήματος και σκοπού στη ζωή. Αυτά τα κινήματα γενικά παρέχουν ένα ολοκληρωμένο, και συχνά πολύπλοκο, σύστημα μεταφυσικής, μέσα στο οποίο οι πιστοί τους βρίσκουν απαντήσεις σε ερωτήματα έντονου ενδιαφέροντος. Σ' αυτά τα κινήματα θα συμπεριλαμβάναμε τη Θεοσοφία, την Ανθρωποσοφία, τον Γκουρτζιεφισμό, την Πίστη Κόσμον και τη Νέα Σκέψη. Καθώς η έμφαση στη σύγχρονη κοινωνία έχει απομακρυνθεί από την ενασχόληση με τη μετά θάνατον ζωή, τα νέα κινήματα (και, σε κάποιο βαθμό, και οι παλαιότερες Εκκλησίες) έχουν φτάσει να δίνουν έμφαση σε δραστηριότητες και σκοπούς «αυτού του κόσμου» και σε γενικούς στόχους «βελτίωσης της ζωής». Ο ασκητισμός των θρησκειών, που αναπτύχθηκαν σε έναν κόσμο σπανιότητας και φυσικών καταστροφών, συνάδει λιγότερο με μια κοινωνία στην οποία υπάρχει αυξημένη αφθονία και πολύ πιο εκτεταμένος κοινωνικός σχεδιασμός για να εξαλειφθούν ή να μετριασθούν οι φυσικές ή οι κοινωνικές συμφορές. Η σύγχρονη αποδοχή των ηδονιστικών αξιών στην κοσμική κοινωνία αντικατοπτρίζεται στη θρησκεία και οι νέες θρησκείες επιδιώκουν ρητά να προσφέρουν στους ανθρώπους μια καλύτερη εμπειρία της ζωής. Η έμφαση στη θετική σκέψη έγινε ευρέως δημοφιλής στην Αμερική τη δεκαετία του 1940.

Οι ψυχολογικές τεχνικές για αυξημένη αυτοκυριαρχία, η αυτο-βελτίωση, η ανανεωμένη κινητοποίηση και η ευρύτερη δυνατότητα πνευματικού εμπλουτισμού έχουν γίνει μέρος του ρεπερτορίου πολλών θρησκευτικών κινήματων καθώς η κοινωνία απομακρύνεται από την έγκριση των θεολογιών που δίνουν έμφαση στην αμαρτία και οι οποίες περιγράφονταν κάποτε από τις παραδοσιακές χριστιανικές Εκκλησίες.

V.V. Η ΣΧΕΣΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΗΘΩΝ

Πολλές θρησκείες θέτουν κανόνες περισσότερο ή λιγότερο συγκεκριμένους τους οποίους οι οπαδοί θα πρέπει να τηρούν. Η φύση αυτών των κανόνων, η αυστηρότητα με την οποία τίθενται και η σκληρότητα των κυρώσεων που συνδέονται μ' αυτούς ποικίλλουν. Στον Ιουδαϊσμό, οι κανόνες διέπουν τις μικρολεπτομέρειες των τελετών και πολλές καταστάσεις που πιθανόν να προκύψουν στην καθημερινή ζωή. Στο Ισλάμ, οι θρησκευτικοί κανόνες επηρεάζουν ποικίλες

καταστάσεις της ζωής και παρέχουν ένα σύστημα νομικών κανονισμών για την κοινωνία. Αλλού, οι ηθικοί κανόνες δεν προέρχονται από ξεκάθαρα θρησκευτικές πηγές – όπως στην περίπτωση της ιαπωνικής κοινωνίας. Δεν υπάρχει κανονική σχέση μεταξύ ενός συστήματος θρησκευτικού δόγματος και ενός κώδικα ηθών. Ο συνδυασμός της θρησκείας με τα ήθη στον Χριστιανισμό είναι ένα μοτίβο τέτοιας σχέσης, αλλά αυτό το μοτίβο δεν είναι τυπικό για άλλα θρησκευτικά συστήματα και δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένα απαραίτητο μοντέλο για μια τέτοια σχέση.

V.VI. ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΘΗ

Για παράδειγμα, στον Θεραβάντα Βουδισμό υπάρχουν κανόνες για μοναχούς και μερικοί γενικοί κανόνες που επιβάλλονται στους πιστούς. Ένας βουδιστής έχει το καθήκον να μη σκοτώνει, να μην κλέβει, να μην ψεύδεται, να μην διαπράττει ανάρμοστες σεξουαλικές πράξεις και να μην πίνει οινοπνευματώδεις ουσίες. Ο Βούδας παρείχε ηθικές συμβουλές σχετικά με τα καθήκοντα του νοικοκυριού, τη συμπεριφορά προς τους φίλους και τη φροντίδα του/της συζύγου, αλλά αυτά είναι παραινέσεις για κάτι που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως κοινωνική κοινή λογική. Το άτομο πρέπει να είναι συνετό, λιτό, εργατικό, να είναι δίκαιο προς τους υπηρέτες και να επιλέγει ως φίλους του εκείνους που θα το εμποδίζουν να κάνει λάθος και θα το παροτρύνουν προς τη σωστή συμπεριφορά. Αυτές οι αρετές επιβάλλονται ως συνειδητοποιημένο προσωπικό συμφέρον· δεν υπογραμμίζονται από την έννοια όπως αυτή περιγράφεται στον Χριστιανισμό. Η αδιαφορία προς αυτές τις αρετές δε συνοδεύεται από ιδιαίτερες τιμωρίες, εκτός από τη συσσώρευση κακού κάρμα. Στον Βουδισμό το να αποφεύγει κανείς να κάνει το κακό είναι θέμα συνειδητοποιημένου προσωπικού συμφέροντος (τουλάχιστον, μακροπρόθεσμα). Η ίδια η θρησκεία δεν επιβάλλει κάποιες κυρώσεις. Δεν υπάρχει κάποια εκδικητική θεότητα. Ωστόσο, δεδομένου ότι οι ενέργειες θεωρούνται αυτές που καθορίζουν την κατάσταση στην οποία θα βρεθεί το άτομο σε κάποια μελλοντική μετενσάρκωση, οι καλές πράξεις είναι σύμφωνες με το οκταπλό μονοπάτι του διαφωτισμού, αφού αυτές θα οδηγήσουν σε γεννήσεις εκ νέου κάτω από καλύτερες συνθήκες και, θεωρητικά, στην τελική υπέρβαση όλων των εκ νέου γεννήσεων και στην επίτευξη της Νιρβάνα. Έτσι, ενώ ο Βουδισμός σίγουρα περιγράφει ηθικές αξίες, στο άτομο απομένει αρκετή ελευθερία που να ταιριάζει στην ηθική του ιδιοσυγκρασία, και δεν υπόκειται στο είδος της ηθικής κατακραυγής που έχει επικρατήσει στα χριστιανικά πλαίσια.

V.VII. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΘΗ

Σε πλήρη αντίθεση, ο παραδοσιακός Χριστιανισμός, μεταξύ των διαφόρων επιπέδων ηθικής διδασκαλίας του, περιλαμβάνει έναν πολύπλοκο κώδικα απαγορεύσεων, των οποίων η παραβίαση έφτασε να θεωρείται ως αμαρτία. Οι λιτές εντολές του πρώιμου Ιουδαϊσμού, σχετικά

με σημαντικά αδικήματα, ενισχύθηκαν με εντολές πολύ πιο απαιτητικής χροιάς, ιδιαίτερα όσον αφορά τη σεξουαλικότητα, και αυτό προήλθε τόσο από τον Ιησού όσο και από τον Παύλο. Υπήρχαν επίσης και συμβουλές για τελειότητα ενός ίσως ανέφικτου είδους («Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι» και, πιο συγκεκριμένα, εντολές να αγαπάμε τους εχθρούς μας, να συγχωρούμε «ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ», να στρέφουμε και το άλλο μάγουλο κ.λπ.). Ωστόσο, ήταν με την έννοια της αμαρτίας που έφτασε ο Χριστιανισμός να περιγράψει αναλυτικά έναν ακριβή κώδικα ηθών. Ο Άνθρωπος θεωρούνταν εκ φύσεως αμαρτωλός, μια δεινή κατάσταση από την οποία μόνο η υποδειγματική αρετή και η υπεράνθρωπη θυσία του Χριστού θα μπορούσαν να τον εξιλεώσουν. Τα ελαττώματα που υποδεικνύονται στην Παλαιά Διαθήκη (τα λάθη στο τελετουργικό, τα ψευδή κίνητρα, η αδικία, η ειδωλολατρία, η ανυπακοή προς τον Θεό) επεκτάθηκαν σε ελαττώματα που αφορούν την υπευθυνότητα και τη θεμελιώδη ανεπάρκεια του ανθρώπινου χαρακτήρα και συνείδησης. Παρόλο που το δημιουργημένο σύμπαν δε θεωρούνταν εκ φύσεως αμαρτωλό από τον Αυγουστίνο, ο άνθρωπος ήταν αμαρτωλός και ο χαρακτήρας της αμαρτίας ήταν, στην ουσία, στερητικός. Αυτή η άποψη διαμόρφωσε τον μεσαιωνικό Καθολικισμό.

Η θέσπιση της ιδιωτικής εξομολόγησης, η ανάπτυξη μιας πολύπλοκης διαδικασίας για τις μετάνοιες και, αργότερα, η σύνθεση της έννοιας του Καθαρτηρίου, δείχνει την αυστηρότητα με την οποία αντιμετωπιζόταν η αμαρτία. Αλλά τη στιγμή που ο Καθολικισμός, αν και αποκήρυξε σθεναρά την αμαρτία, αναγνωρίζοντας ωστόσο την αδυναμία του ανθρώπινου είδους και μεριμνώντας γι' αυτήν μέσω της θέσπισης της εξομολόγησης, ο Προτεσταντισμός απέρριπτε αυτή τη μέθοδο για την ανακούφιση από την ενοχή. Ο Καλβινισμός ενέτεινε την προσωπική οδύνη των αμαρτωλών και θεωρείται ότι ανέπτυξε ένα σύστημα θεολογίας που οδήγησε στην εσωτερίκευση του ηθικού ελέγχου και στον σχηματισμό συνείδησης.

V.VIII. ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΑΜΑΡΤΙΑ

Μόνο κατά τον 19ο αιώνα άρχισε να υποχωρεί η εμμονή του Χριστιανισμού με την αμαρτία. Σταθερά, κατά το πέρασμα αυτού του αιώνα, η εμμονή του Χριστιανισμού με την Κόλαση και την καταδίκη υποχώρησε αλλά, αυτή τη φορά, η κοσμική ηθική είχε αποκτήσει μια αυτόνομη επιρροή στη δημόσια ζωή. Στις αρχές του 20ού αιώνα η αυστηρότητα της Βικτοριανής ηθικής μειωνόταν σταθερά, μέχρι τη δεκαετία του 1960, όπου οι αυστηρές απαιτήσεις, ιδιαίτερα στον τομέα της σεξουαλικής συμπεριφοράς, έδωσαν τη θέση τους στη χαλαρότητα των ηθών. Έτσι, γίνεται φανερό ότι το θεωρούμενο πρότυπο της σχέσης μεταξύ της θρησκείας και της ηθικής απέχει μακράν από το να είναι σταθερό, ακόμα και στην περίπτωση του Χριστιανισμού. Ούτε αυτή η διαφοροποίηση υπάρχει μόνο ως προς τον χρόνο. Παραδείγματά της μπορεί κανείς να δει και μεταξύ δογμάτων της ίδιας εποχής. Οι στάσεις απέναντι στην ηθική, που

απαντώνται μεταξύ των σημερινών ευαγγελιστών (που μπορούν να βρεθούν σε διάφορα δόγματα, συμπεριλαμβανομένης της Εκκλησίας της Αγγλίας), συνεχίζουν να εκδηλώνουν μια έντονη εμμονή σχετικά με την αμαρτία σε πολλούς τομείς της συμπεριφοράς. Αντιθέτως, η ιδέα της αμαρτίας έχει σχεδόν ξεπεραστεί μεταξύ πολλών φιλελεύθερων κληρικών, μερικοί από τους οποίους απορρίπτουν εντελώς τους ισχυρισμούς ότι υπάρχει ένας απόλυτος κώδικας ηθικής, όπως αυτός είχε παραδοσιακά υιοθετηθεί από τις χριστιανικές Εκκλησίες, προτιμώντας να δεσμευτούν σχετικά με τη δεοντολογία γύρω από συγκεκριμένες περιστάσεις· οι προεκτάσεις αυτού μπορεί συχνά να έρχονται σε κάθετη αντίθεση με τις χριστιανικές ηθικές αρχές. Μια άλλη, εντελώς διαφορετική στάση, υιοθετήθηκε από τη Χριστιανική Επιστήμη, κατά την οποία η αμαρτία θεωρείται απλώς ως λάθος που προέκυψε από μια λανθασμένη αντίληψη της πραγματικότητας και η οποία, μαζί με την ασθένεια, πιστεύεται ότι θα έπρεπε να εξαλείφεται βάσει μιας αλλαγής από τους υλικούς προς τους πνευματικούς τρόπους σκέψης.

V.IX. ΜΥΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΤΙΚΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και αξίες συνήθως εκφράζονται με σύμβολα, προκαθορισμένες διαδικασίες και θεσμούς, όπως υποδεικνύεται στην παράγραφο II.I. παραπάνω. Ωστόσο, η μορφή αυτών των συμβόλων, των διαδικασιών και των θεσμών διαφέρουν ενώ, επιπλέον, το πρότυπο που παρέχεται από τις χριστιανικές Εκκλησίες –ένα μοντέλο που τόσο εύκολα υιοθετήθηκε από τη χριστιανική κοινωνία– είναι ανεπαρκές ως οδηγός για άλλες θρησκείες. Ο ίδιος ο Χριστιανισμός παρουσιάζει μια μεγάλη ποικιλία μορφών έκφρασης. Υπάρχουν, δηλαδή, περισσότερες από τις απλές, τυχαίες διαφορές που υπαγορεύονται από την αισθητική ή, απλώς, από το τι είναι πιο βολικό. Συχνά, οι ίδιες οι διαφορές γίνονται θέματα βαθιάς βεβαιότητας, διαπερνώντας τον πυρήνα της θρησκευτικής πίστης. Οι κύριες θρησκευτικές παραδόσεις του κόσμου εκδηλώνουν τρομερά διαφορετικούς προσανατολισμούς, από την ιεροκρατία, τη δέσμευση να γίνονται θυσίες και μυστήρια, με άφθονα συμπληρώματα πίστης για τις αισθήσεις (όπως το θυμίαμα, ο χορός και οι εικόνες) μέχρι τον ασκητισμό και την αποκλειστική εξάρτηση από την προφορική έκφραση και την προσευχή. Και τα δύο άκρα μπορούν να απαντηθούν μέσα στον Ινδουισμό, τον Βουδισμό και τον Χριστιανισμό, ενώ, με την ορθόδοξη του έκφραση, το Ισλάμ είναι πιο ομοιογενώς ασκητικό, με τις εκδηλώσεις έκστασης να εμφανίζονται στις παρυφές του.

Ίσως να αρκεί να περιγράψουμε την επικρατούσα ποικιλομορφία στο εσωτερικό της χριστιανικής παράδοσης. Η Ρωμαϊκή Εκκλησία με την παραδοσιακή της εξέλιξη αντιπροσωπεύει την περίτεχνη χρήση ακουστικών, οπτικών και οσφρητικών αισθήσεων στην υπηρεσία της πίστης. Η Καθολική ιερουργία –αν και δεν υιοθετεί τη χρήση χορού και ναρκωτικών, τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί σε άλλες παραδόσεις– έχει πολύπλοκες τελετουργίες και περίτεχνα άμφια

και μυστήρια σε μια αφθονία τελετών, που σηματοδοτούν το ημερολόγιο και την ιεραρχία της Εκκλησίας, καθώς και την τελετουργική μετάβαση των ατόμων από μια κατάσταση σε μια άλλη. Σε οξεία αντίθεση με τον Ρωμαιοκαθολικισμό βρίσκεται ο Κουακερισμός, στον οποίο απορρίπτεται η έννοια του ιερατείου, η αναπαράσταση των τελετών (ακόμα και των μη-μυστηριακών εορταστικών προτύπων τελετουργίας που απαντώνται συχνά στις εκκλησίες των Προτεσταντών) όπως και η χρήση εικόνων ή αμφίων. Η έμφαση στην επάρκεια των κοσμικών ενεργειών, η απόρριψη της ιερότητας κτιρίων, τόπων, εποχών ή τελετών και βοηθημάτων για τους πιστούς, όπως τα ροζάρια και τα φυλαχτά, είναι ένα χαρακτηριστικό, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, μεγάλου μέρους της Προτεσταντικής θρησκείας. Οι ευαγγελιστές (των διαφόρων δογμάτων) απορρίπτουν την ιδέα ενός ιερατείου, και οι κουάκεροι, οι αδελφοί, οι χριστάδελφοι και οι οπαδοί της Χριστιανικής Επιστήμης έχουν απορρίψει ακόμη και το επί πληρωμή ιερατείο. Οι βαπτιστές διατηρούν το βάπτισμα, αλλά και τα περισσότερα από τα άλλα δόγματα διατηρούν μια τελετή αρτοκλασίας αλλά συχνά μόνο ως εορταστικές ενέργειες υπακοής στις γραφές, όχι ως τελετές με κάποια ουσιαστική αξία.

Η θρησκεία των προτεσταντών έχει δώσει πολύ μεγαλύτερη έμφαση στον γραπτό λόγο των ιερών κειμένων απ' όσο η Καθολική πίστη, και αυτό μερικές φορές οδηγεί στο τίμημα του να γίνεται η ίδια η Βίβλος φετίχ. Έθιμα και πρακτικές παραμένουν σε όλες τις θρησκείες, αλλά αυτά είναι μερικές φορές λιτά, όπως στην περίπτωση των κουάκερων που δίνουν έμφαση μόνο στην προετοιμασία μιας χρονικής στιγμής και ενός τόπου για τη συνάντησή τους, και στην περίπτωση των χρισταδέλφων που προσπαθούν να αποφύγουν κάθε αξίωμα και θέση περιωπής σε μια κοινωνία όπου υποτίθεται ότι όλοι είναι εξίσου αφοσιωμένοι στην υπηρεσία του Θεού.

VI. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

VI. I. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΩΣ ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας είναι ένα από τα μερικά καινούργια θρησκευτικά κινήματα που υιοθετεί χαρακτηριστικά τα οποία ανταποκρίνονται, υπό ορισμένες απόψεις, σε μερικές από τις τάσεις που είναι εμφανείς μεταξύ των κυριοτέρων θρησκειών της Δύσης (όπως επισημαίνεται παραπάνω στις Παραγράφους V.I.-V.IV.). Χρησιμοποιεί γλώσσα που είναι σύγχρονη, καθομιλουμένη και όχι μυστικιστική και παρουσιάζει τα δόγματά της ως θέματα αντικειμενικής αλήθειας. Η αντίληψή της περί σωτηρίας έχει και άμεση και απόλυτη διάσταση. Η ευρεία έλξη που έχει ασκήσει στο κοινό των ανεπτυγμένων χωρών του δυτικού κόσμου την έχει κάνει επίκεντρο προσοχής μεταξύ των κοινωνιολόγων και άλλων μελετητών των σύγχρονων θρησκειών.

VI.II Η ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΓΝΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ

Ξεκίνησα να διαβάζω τη βιβλιογραφία που μου παρασχέθηκε από την Εκκλησία της Σαηεντολογίας το 1968 και κάποτε μου προτάθηκε ακόμη και να γράψω μια μελέτη σχετικά με αυτό το κίνημα. Αν και δεν ανέλαβα τελικά εκείνη την εργασία, συνέχισα να μελετώ τη βιβλιογραφία της Σαηεντολογίας. Έχω επισκεφθεί τα κεντρικά γραφεία της Εκκλησίας στην Έπαυλη του Σαιντ Χιλ, στο Ανατολικό Γκρίνστέντ, και γνωρίστηκα με Σαηεντολόγους. Έκτοτε, έχω διατηρήσει επαφή με αυτό το κίνημα στη Βρετανία και έχω πραγματοποιήσει και άλλες επισκέψεις στην Έπαυλη του Σαιντ Χιλ και σε μια εκκλησία της Σαηεντολογίας στο Λονδίνο. Συνέχισα να παρακολουθώ με έντονο ενδιαφέρον την εξέλιξη της θρησκείας ως μία από τις σύγχρονες θρησκείες οι οποίες αποτελούν αντικείμενα ενδιαφέροντός μου ως κοινωνιολόγου. Έχω διαβάσει, μεταξύ άλλων πιο εφήμερης φύσης υλικών, τα ακόλουθα έργα, όλα τους επίσημες εκδόσεις και τα περισσότερα απ' αυτά γραπτά του Λ. Ρον Χάμπαρντ:

Εγχειρίδιο για Πρηκλήαρ

Σαηεντολογία 8-80

Σαηεντολογία 8-8008

Εισαγωγή στο Ηλεκτρόμετρο

Διανοητική: Η Αρχική Πραγματεία

Διανοητική: Η Σύγχρονη Επιστήμη της Πνευματικής Υγείας

Δοκιμή της Ανάκλησης στη Μνήμη για την Ολική Τροχιά

Τα Προβλήματα της Εργασίας

Αυτοανάλυση

Η Δημιουργία της Ανθρώπινης Ικανότητας

Οι Διαλέξεις στο Φίνιξ

Τα Αξιώματα της Σαηεντολογίας

Προχωρημένη Διαδικασία και Αξιώματα

Σαηεντολογία: Μια Νέα Άποψη για τη Ζωή

Ο Χαρακτήρας της Σαηεντολογίας

Τελετές της Ιδρυτικής Εκκλησίας της Σαηεντολογίας

Η Θρησκεία της Σαηεντολογίας

Η Επιστήμη της Επιβίωσης

Εισαγωγή στην Ηθική της Σαηεντολογίας

Ο Δρόμος προς την Ευτυχία

Μια Περιγραφή της Θρησκείας της Σαηεντολογίας

Τι Είναι η Σαηεντολογία;

Το Εγχειρίδιο της Σαηεντολογίας

Σε εργασίες που έχω γράψει για τις νέες θρησκείες, έχω αναφερθεί στη Σαηεντολογία σε διάφορες περιπτώσεις και συμπεριέλαβα μια σύντομη περιγραφή αυτής της θρησκείας στο βιβλίο μου, *Θρησκευτικές Σέκτες* (Λονδίνο: Γουέιντενφελντ, 1970) και μια μακρύτερη εξέταση του θρησκευτικού χαρακτήρα της Σαηεντολογίας στο μεταγενέστερό μου βιβλίο, *Οι Κοινωνικές Διαστάσεις της Ύπαρξης Σεκτών* (Οξφόρδη: Εκδοτικός Οίκος Κλάρεντον, 1990). Έχω διατηρήσει το ενδιαφέρον μου για το κίνημα για τα τελευταία εικοσιέξι χρόνια.

VI. III. ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ – Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Όταν, τον Μάιο του 1950, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ έθεσε πρώτος τις προδιαγραφές της Διανοητικής, από την οποία αναπτύχθηκε αργότερα η Σαηεντολογία, δεν υπήρχε καμία υπόνοια ότι εισήγαγε ένα μοντέλο θρησκευτικής πίστης και πρακτικής. Η Διανοητική, μια θεραπεία για την ψυχική οδύνη, δε διατυπωνόταν με τη γλώσσα της πίστης. Δεν υπάρχει λόγος να υποθέσει κανείς ότι εκείνο τον καιρό ο Λ. Ρον Χάμπαρντ οραματίστηκε ότι η Διανοητική θα γινόταν ένα σύστημα θρησκευτικής πίστης και πρακτικής ή ότι οι επίγονοί του θα περιέγραφαν τους εαυτούς τους και θα οργανώνονταν ως Εκκλησία.

VI.IV. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η θεραπευτική πρακτική πάντως έχει συχνά εκδηλώσει μια δυναμική απόκτησης μεταφυσικών και θρησκευτικών συσχετισμών, όπως μπορεί κάποιος να δει ότι συνέβη, με διάφορους τρόπους, στη Χριστιανική Επιστήμη, στο κίνημα Νέας Σκέψης και τις τεχνικές της γιόγκα. Από την άλλη πλευρά, οι καθιερωμένες θρησκείες έχουν κατά καιρούς αναπτύξει ειδικευμένες δραστηριότητες σχετικές με τη θεραπεία, ιδιαίτερα την πνευματική, και οι κύριες Εκκλησίες έχουν, σε μερικές περιπτώσεις, οργανώσει τμήματά τους γι' αυτόν τον σκοπό. Η Διανοητική δεν επικαλούνταν θρησκευτικές αρχές στο ξεκίνημά της, αλλά καθώς οι θεωρητικές απαιτήσεις για την άσκησή της αυξάνονταν, αναγνωριζόταν μια όλο και περισσότερο μεταφυσική διάσταση και μερικές από τις προτεινόμενες ιδέες έφτασαν να περιγράφονται με όρους που ήταν ξεκάθαρα θρησκευτικοί στη σημασία τους.

IV. V. ΠΩΣ ΕΞΕΛΙΣΣΟΝΤΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Όλες οι θρησκείες είναι προϊόντα εξέλιξης. Καμία θρησκεία δε δημιουργήθηκε εκ του μηδενός ως ένα ολοκληρωμένο σύστημα πίστης και πρακτικής σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Σ' αυτό, η Σαηεντολογία δεν αποτελεί εξαίρεση: από ένα σώμα θεραπευτικής θεωρίας αναπτύχθηκε μια θρησκεία. Θα ήταν αδύνατον να καθορίσουμε πότε έγινε ο ίδιος ο Χριστιανισμός θρησκεία, ξεκινώντας, πράγματι, με μια χαλαρή συλλογή ηθικών προτροπών και περιστασιακών θαυμάτων.

Στη συνέχεια, μετατράπηκε σε ένα δημοφιλές κίνημα μεταξύ των κατοίκων της Γαλιλαίας, μετά έγινε σταδιακά Εβραϊκή αίρεση και μετά έγινε ξεχωριστή θρησκεία. Ακόμα και τότε, χρειάστηκαν αιώνες για να διατυπωθούν πλήρως τα δόγματά της, και η τελετουργική της πρακτική συνεχίζει να παρουσιάζει συχνές αλλαγές. Σε πιο πρόσφατα κινήματα, η διαδικασία της εξέλιξης σε θρησκεία διαφαίνεται ακόμα πιο καθαρά. Η εκκλησία των Αντβεντιστών της Έβδομης μέρας εντοπίζει την προέλευσή της στην ευρεία πίστη κατά το αρχικό στάδιο μετά τον ερχομό του Ιησού Χριστού, η οποία συνέβη μεταξύ Βαπτιστών, Πρεσβυτεριανών, Μεθοδιστών και άλλων, στο βόρειο τμήμα της πολιτείας της Νέας Υόρκης κατά τη δεκαετία του 1830: η Εκκλησία σχηματίστηκε μόλις το 1860. Παρομοίως, χρειάστηκαν αρκετές δεκαετίες από την πρώτη εμπειρία (των αδελφών Φοξ) με τους «χτύπους» στο Χάιντσβιλ (υποτίθεται ως μηνύματα από τον «κόσμο των πνευμάτων») για να σχηματιστεί μια Εκκλησία των Πνευματιστών. Παρομοίως, η Μέρι Μπέικερ Έντι πειραματιζόταν για χρόνια με συστήματα πνευματικής θεραπείας, μέχρι να φτάσει στη δική της «ανακάλυψη» για τη θεραπεία της διάνοιας το 1866, και ακόμα για μερικά χρόνια μετά απ' αυτό πίστευε ότι το σύστημά της θα εισαγόταν στις κύριες Εκκλησίες αντί να γίνει η βάση για την Εκκλησία του Χριστού, του Επιστήμονα, την οποία ίδρυσε το 1875. Οι πεντηκοστιανοί βίωναν το χάρισμα της ομιλίας σε άγνωστες γλώσσες, προφητείες, θεραπείες και άλλα «δώρα» από το έτος 1900, αλλά ξεχωριστές πεντηκοστιανές εκκλησίες σχηματίστηκαν μόνο πολύ αργά κατά το πέρασμα των επόμενων δύο δεκαετιών. Κανένα απ' αυτά τα κινήματα, εκ των οποίων όλα έγιναν ανεξάρτητες θρησκείες, δεν ξεκίνησε ως τέτοια. Ούτε και η Σαηεντολογία.

VI.VI. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟΥ

Είναι αναγκαίο, ακόμα και με το τίμημα πιθανών επαναλήψεων σ' αυτά που ακολουθούν, να περιγραφούν με μια περιεκτική δήλωση οι κύριες διδασκαλίες της Σαηεντολογίας και να καθοριστεί ο βαθμός στον οποίο αυτά τα αξιώματα πίστης καθιερώνουν ένα λογικά συνεπές θρησκευτικό σύστημα. Η Σαηεντολογία γεννήθηκε από ένα πιο περιορισμένο σύστημα πνευματικής θεραπείας, τη Διανοητική. Θεωρείται ότι ο όρος αυτός ήταν ένας συνδυασμός των λέξεων *διά* = διά μέσου και *νοους* = μυαλό ή ψυχή και έτσι καθιερώθηκε ως μια θρησκευτική άποψη, ακόμα και αν αυτό, αρχικά, δεν έγινε απολύτως συνειδητό. Με την ενσωμάτωση της Διανοητικής μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της Σαηεντολογίας, αρθρώθηκε μια πολύ πιο ευρεία αντίληψη ενός μεγαλύτερου μεταφυσικού συστήματος το οποίο έκανε φανερή τη θεμελιώδη θρησκευτική φύση αυτής της φιλοσοφίας. Καθώς η άμεση εφαρμογή της Διανοητικής ανήκε –όπως με τις διδασκαλίες του Χριστού κατά τη διάρκεια της ζωής του– στη σφαίρα της πνευματικής θεραπείας, το νόημα των διδασκαλιών που ακολούθησαν, οι οποίες εξηγούσαν και προήγαγαν αυτή τη θεραπευτική δραστηριότητα, προμήνυε τη σύλληψη πνευματικών ιδεών και αξιών που θα εξελίσσονταν.

IV.VII. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – Ο ΘΗΤΑΝ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΝΟΙΑ

Το βασικό αξίωμα της Σαηεντολογίας είναι ότι ο άνθρωπος είναι, στην πραγματικότητα, μια πνευματική οντότητα, ένας *θήταν* ο οποίος καταλαμβάνει μια σειρά υλικών ανθρωπίνων σωμάτων. Ο *θήταν* είναι μια ανεξάρτητη έκφραση του *θήτα*, το οποίο είναι αντιληπτό ως ζωή ή πηγή ζωής. Μια πιο ελεύθερη ερμηνεία είναι ότι ο *θήταν* είναι η ψυχή, αλλά είναι επίσης και το πραγματικό άτομο, η συνεχιζόμενη και σταθερή οντότητα η οποία υπερβαίνει το σώμα στο οποίο κατοικεί. Λέγεται ότι είναι άυλος και αθάνατος ή, τουλάχιστον, έχει τη δυνατότητα να είναι αθάνατος και να έχει ένα άπειρο δυναμικό δημιουργίας. Δεν είναι μέρος του φυσικού σύμπαντος – αλλά κατέχει τη μη εμφανή ικανότητα να ελέγχει αυτό το σύμπαν, το οποίο αποτελείται από Ύλη, Ενέργεια, Χώρο και Χρόνο (και από τα αρχικά γράμματα των αντίστοιχων αγγλικών λέξεων Matter, Energy, Space και Time βγαίνει η λέξη ΜΕΣΤ, με την οποία εννοείται το φυσικό σύμπαν το οποίο αποτελείται από τα προαναφερθέντα 4 στοιχεία). Οι *θήταν* θεωρείται ότι έχουν δημιουργήσει τον υλικό κόσμο, σε μεγάλο βαθμό, για δική τους ευχαρίστηση (όπως θα μπορούσε όντως να πει κάποιος για τη δημιουργία του κόσμου από τον Θεό των χριστιανών). Θεωρείται ότι, σε κάποιο μακρινό παρελθόν, οι *θήταν* έπεσαν θύματα της ίδιας τους της ανάμειξης με το ΜΕΣΤ, παγιδεύτηκαν σ' αυτό και επέτρεψαν στο ίδιο τους το δημιούργημα να περιορίσει τις ικανότητές τους και να οριοθετήσει τη σφαίρα λειτουργίας τους. Έτσι, οι δραστηριότητες και τα επιτεύγματα του ανθρώπου στον παρόντα υλικό κόσμο υστερούν κατά πολύ από το δυναμικό του: ο άνθρωπος έχει επιβαρυνθεί από αναρίθμητες αναμειξεις με το ΜΕΣΤ και αυτές έχουν καταγραφεί σε ένα μέρος της διάνοιας, στην αντιδραστική διάνοια, η οποία αντιδρά παράλογα και συναισθηματικά σε οτιδήποτε προκαλεί την ανάμνηση πόνου και παρελθοντικών τραυματικών εμπειριών (τις οποίες έχει υποστεί ο ίδιος ή που έχει προκαλέσει σε άλλους). Η αντιδραστική διάνοια λειτουργεί αψηφώντας αυτή την ικανότητα ελέγχου με την οποία, αν ο άνθρωπος κατάφερνε να ανακτήσει τις πραγματικές του πνευματικές ικανότητες, θα ήταν ικανός να ελέγξει το σώμα και το περιβάλλον του. Καθώς ο άνθρωπος θεωρείται ότι είναι κατά βάση καλός και ταυτόχρονα επιθυμεί και μπορεί να επιβιώσει, το γεγονός ότι κατά το παρελθόν εγκατέλειψε τις ικανότητές του τον έχει καταστήσει είδος υπό εξαφάνιση.

VI.VIII. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΗ ΚΑΙ ΚΑΡΜΑ

Οι *θήταν* πιστεύεται ότι έχουν καταλάβει αναρίθμητα σώματα ανά τις χιλιετίες. Έτσι, η Σαηεντολογία υιοθετεί μια θεωρία η οποία, αν και διαφέρει στις λεπτομέρειες, μοιράζεται σημαντικά αξιώματα με τη θεωρία της μετενσάρκωσης, όπως αυτή διατυπώνεται στον Ινδουισμό και τον Βουδισμό. Η έμφαση της Σαηεντολογίας στη σπουδαιότητα των συνεπειών των

παρελθοντικών πράξεων στο παρόν (ή το μέλλον) μοιάζει με την έννοια του κάρμα. Δυσμενείς συνέπειες πηγάζουν από «όβερτ πράξεις» (επιζήμιες πράξεις) οι οποίες συνιστούν μια όψη της ανάμειξης με το υλικό σύμπαν. Το ιδανικό για τον θήταν είναι να διατηρεί μια ορθολογική στάση και να είναι «σε θέση αιτίας» επί των φαινομένων· δηλαδή, να καθορίζει την αιτία των γεγονότων στο άμεσο περιβάλλον. Αυτή η ιδέα έχει καθαρές αναλογίες με την Ανατολική αντίληψη περί δημιουργίας καλού κάρμα για το μέλλον από ωφέλιμες πράξεις, αν και οι Σαηεντολόγοι δε χρησιμοποιούν αυτούς τους όρους ή τις αρχές. Τα γεγονότα των παρελθοντικών ζώων επηρεάζουν το παρόν, αλλά, με τις τεχνικές που έχουν αναπτυχθεί στη Σαηεντολογία, αυτά τα γεγονότα μπορεί κάποιος να τα ανακαλέσει στη μνήμη του, να τα αντιμετωπίσει και οι συγκεκριμένες πηγές των προβλημάτων του παρόντος μπορούν να εντοπιστούν σ' αυτά τα γεγονότα. Αυτή είναι η δυνατότητα που παρέχει τη βάση για την πνευματική θεραπεία· με άλλα λόγια, δίνει την ευκαιρία να αλλάξει κάποιος τις «καρμικές» συνέπειες των παρελθοντικών πράξεων.

VI.IX. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΑ ΟΚΤΩ ΔΥΝΑΜΙΚΑ

Η ύπαρξη, σύμφωνα με τη Σαηεντολογία, μπορεί να γίνει αντιληπτή σε οκτώ διαφορετικές υποδιαίρεσεις, με μια σειρά ευρύτητας, η καθεμία εκ των οποίων ορίζεται ως ένα δυναμικό (η ώθηση προς την επιβίωση). Μια περιληπτική περιγραφή αυτών είναι η εξής: 1ο, το δυναμικό του εαυτού, η παρόρμηση του εαυτού να επιβιώνει, 2ο, το δυναμικό του σεξ, το οποίο περιλαμβάνει τόσο τη σεξουαλική πράξη όσο και τη μονάδα της οικογένειας και τη διατήρηση της οικογένειας, 3ο, η θέληση για ύπαρξη εντός μιας ομάδας ή συνδέσμου, όπως το σχολείο, η πόλη, ή το έθνος, 4ο, η δυναμική θέληση της ανθρωπότητας για να συνεχίσει την ύπαρξή της, 5ο, η ύπαρξη και θέληση για επιβίωση ολόκληρου του βασιλείου των ζώων, που περιλαμβάνει όλους τους ζωντανούς οργανισμούς, 6ο, η παρόρμηση προς την ύπαρξη όλου του υλικού σύμπαντος ως ύλη, ενέργεια, χρόνος και χώρος, 7ο, η παρόρμηση προς την ύπαρξη ως πνεύματα ή για τα πνεύματα, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα πνευματικά φαινόμενα, με ή χωρίς ταυτότητα και, τέλος, το 8ο δυναμικό: η παρόρμηση για την ύπαρξη ως άπειρο. Αυτό το δυναμικό αναγνωρίζεται ως το Υπέρτατο Ον, το οποίο μπορεί επίσης να ονομαστεί ως το «δυναμικό του Θεού». Η Σαηεντολογία ενδιαφέρεται για την επιβίωση, και η επιβίωση καθενός απ' αυτά τα δυναμικά φαίνεται ως μέρος του στόχου της πρακτικής της Σαηεντολογίας. Έτσι, αν και μεγάλο μέρος της αρχικής πρακτικής της Σαηεντολογίας ασχολείται πιο εστιασμένα σε περισσότερο προσωπικά πνευματικά οφέλη για εκείνους (πρηκλήαρ) που αναζητούν τη βοήθεια της Σαηεντολογίας, εν τέλει ο Σαηεντολόγος πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι η παρούσα ζωή του δεν είναι παρά ένα κομμάτι της αδιάλειπτης του ύπαρξης ως θήταν και ότι η ζωή του ατόμου συνδέεται με καθένα απ' αυτά τα ανοδικά επίπεδα που περιγράφονται στα οκτώ δυναμικά και, επομένως, και με την ύπαρξη και επιβίωση του Υπέρτατου Όντος ή του απείρου.

VI.X. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Όπως και σε άλλες θρησκείες, το κύριο και αρχικό ενδιαφέρον πολλών απ' αυτούς που προσελκύονται στη Σαηεντολογία είναι η σωτηρία από την άμεση δυστυχία και αγωνία· αυτό είναι το θέλημα του θεραπευτικού στοιχείου το οποίο εντοπίζεται σε πολλές θρησκείες –και καταφανώς στον πρώιμο Χριστιανισμό– παράλληλα με τις πιο μυστικιστικές, μεταφυσικές και πνευματικές διδασκαλίες στις οποίες θα εντρυφήσουν οι πιστοί καθώς μεγαλώνει η πίστη τους. Οι περισσότεροι Σαηεντολόγοι πρώτα έμαθαν για την πιθανότητα βελτίωσης της καθημερινής τους εμπειρίας και για την ανάπτυξη της νοημοσύνης τους (καθώς αποκτούν περισσότερο έλεγχο της αντιδραστικής διάνοιας). Η πιθανότητα επίτευξης τέτοιων αποτελεσμάτων, μέσω της διαδικασίας του ώντινγκ (η εφαρμογή των διαδικασιών της Σαηεντολογίας από κάποιον ο οποίος έχει εκπαιδευτεί πάνω σε αυτές), παρουσιάζεται στο σχήμα που είναι γνωστό ως A-R-C. Το A σημαίνει Affinity (Στοργή), που αντιπροσωπεύει τη συναισθηματική εμπειρία του ατόμου και την αίσθηση της σχέσης με τους άλλους μέσω των συναισθημάτων. Το R σημαίνει Reality (Πραγματικότητα), το οποίο αντιπροσωπεύεται από μια υποκειμενική συμφωνία μεταξύ των ατόμων σχετικά με αντικειμενικά φαινόμενα. Το C σημαίνει Communication (Επικοινωνία) και, στη Σαηεντολογία, δίνεται μεγάλη σπουδαιότητα σ' αυτήν. Όταν οι άνθρωποι έχουν στοργή, όταν συμφωνούν για τη φύση των αντικειμενικών φαινομένων, τότε η επικοινωνία μπορεί να συμβεί πολύ εύκολα. Σε σύνδεση μ' αυτή την τριαδική αρχή του A-R-C, είναι και η κλίμακα των ανθρωπίνων συναισθημάτων, γνωστή στους Σαηεντολόγους ως «τονική κλίμακα». Όσο πέφτει ο συναισθηματικός τόνος, τόσο η επικοινωνία γίνεται δύσκολη και η πραγματικότητα βιώνεται δυσάρεστα. Η ίδια η επικοινωνία είναι, πάντως, ένας παράγοντας που επιδιώκει να αυξήσει την κατανόηση και, αν χρησιμοποιηθεί με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, γίνεται ο κύριος θεραπευτικός παράγοντας για την απελευθέρωση του ατόμου από την παγίδευση που βιώνει μέσα στον υλικό κόσμο. Ο θήταν μπορεί να γίνει ικανός να επικοινωνεί με το παρελθόν του, να αναγνωρίζει τη φύση των παλαιών τραυματικών του εμπειριών και να επιτύχει αυτογνωσία η οποία του επιτρέπει τη διαφυγή απ' αυτά τα βάσανα.

VI.XI. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟ ΩΝΤΙΤΙΝΓΚ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Η Τονική Κλίμακα (κλίμακα η οποία παριστάνει διάφορα συναισθηματικά επίπεδα και η οποία δείχνει, βάσει αυτών των συναισθηματικών επιπέδων, την ανθρώπινη συμπεριφορά) είναι η πρώτη αναπαράσταση για το άτομο, όπου φαίνεται η πιθανότητα να ωφεληθεί από τη Σαηεντολογία· παρουσιάζει μια άνοδο από τον χρόνιο συναισθηματικό τόνο, όπως η απάθεια, η θλίψη και ο φόβος, στον ενθουσιασμό (και, σε πιο προχωρημένα επίπεδα, στην αγαλλίαση και τη γαλήνη). Πολλοί προσελκύονται από τη Σαηεντολογία αρχικά για να βιώσουν μια ωφέλεια τέτοιου είδους. Η τεχνική για μια τέτοια διαδικασία βρίσκεται στο ώντινγκ, κατά το οποίο ένας

εκπαιδευμένος Σαηεντολόγος, με τη χρήση προσεκτικά ελεγχόμενων ερωτήσεων, επαναφέρει στην επίγνωση του ατόμου επεισόδια από το παρελθόν του τα οποία έχουν αφήσει ένα τραυματικό αποτύπωμα (ένα «έγγραφο») στην αντιδραστική του διάνοια και που δεν αφήνουν το άτομο να συμπεριφέρεται λογικά. Η απελευθέρωση από τις επιδράσεις αυτών των εμποδίων στη λογική σκέψη είναι, επομένως, η διαδικασία με την οποία ένα άτομο ανεβαίνει στην «τονική κλίμακα», βελτιώνοντας έτσι τις ικανότητές του. Αυτή όμως είναι επιπλέον –κι εδώ βρίσκεται η πληρέστερη θρησκευτική της σπουδαιότητα– η μέθοδος διά της οποίας ο θήταν μπορεί να επιτύχει τη σωτηρία, αρχικά εξαλείφοντας τις παρεκκλίσεις από τις οποίες υποφέρει ως συνέπεια της ανάμειξης με τον υλικό κόσμο και τελικά κερδίζοντας την απόλυτη ελευθερία από τις δυσμενείς επιδράσεις του ΜΕΣΤ σύμπαντος. Οι Σαηεντολόγοι αναφέρονται σ' αυτή την κατάσταση ως «θέση αιτίας». Έχει φανερές ομοιότητες με την κατάσταση σωτηρίας που περιγράφουν οι ανατολικές θρησκείες. Από τη στιγμή που κι αυτές θεωρούν ότι το άτομο βασανίζεται από την επιρροή παλαιών πράξεων (κάρμα), η έννοια της σωτηρίας την οποία υποστηρίζουν είναι επίσης μέσω μιας διαδικασίας (διαφώτιση) διά της οποίας μπορεί να διακοπεί η επίδραση του κάρμα, με αποτέλεσμα την απελευθέρωση του ατόμου. Ο απώτατος σκοπός του ατόμου, γνωστού ως Λειτουργικός Θήταν, είναι να υπάρξει έξω από το σώμα και να είναι σε μια κατάσταση που περιγράφεται ως «εξωτερικευμένος» από κάθε υλικό πράγμα. Μια τέτοια κατάσταση τουλάχιστον μερικοί χριστιανοί θα την αναγνώριζαν ως την κατάσταση της λυτρωμένης ψυχής.

VI.XII. ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΛΟΓΙΚΑ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

Η θρησκευτική φιλοσοφία που περιγράφεται παραπάνω βρίσκεται πίσω από την πρακτική της Σαηεντολογίας. Ο ίδιος ο Λ. Ρον Χάμπαρντ τη θεωρούσε κατά κάποιον τρόπο παρόμοια με τη φιλοσοφία των ανατολικών θρησκειών. Ειδικότερα, έχει μιλήσει σχετικά με τις Βέδες, τους ύμνους της δημιουργίας που αποτελούν τμήμα της ινδουιστικής παράδοσης, λέγοντας ότι περιέχουν μια αρχή αρκετά παρόμοια με τον «Κύκλο Δράσης» της Σαηεντολογίας. Ο Κύκλος Δράσης είναι η εμφανής ακολουθία της ζωής που περνά από τη γέννηση, μέσω της ανάπτυξης, στην παρακμή και τον θάνατο, αλλά μέσω της γνώσης την οποία κάνει διαθέσιμη η Σαηεντολογία, οι οδυνηρές επιδράσεις της λειτουργίας αυτού του κύκλου μπορούν να αποφευχθούν. Ο κύκλος μπορεί να τροποποιηθεί προς το καλύτερο και να μετατραπεί, από έναν κύκλο δημιουργίας, επιβίωσης και καταστροφής, σε έναν στον οποίο όλα τα στοιχεία να μπορούν να είναι δημιουργικές πράξεις: Η Σαηεντολογία είναι αφοσιωμένη στην προώθηση και αύξηση της δημιουργικότητας και την υπερνίκηση του χάους και της αρνητικότητας. Αναγνωρίζει ένα συνεχές «μονοπάτι» ή γραμμή κληρονομιάς της σοφίας από τις Βέδες και τον Γκαουτάμα Βούδα μέχρι το μήνυμα του Χριστιανισμού και διατείνεται πως έχει κάποια συνάφεια με τις διδασκαλίες όλων των παραπάνω. Αλλά, αφού η σοφία, όπως για παράδειγμα στον Βουδισμό, ίσως να επέτρεπε σε μερικά μόνο άτομα να επιτύχουν τη σωτηρία μέσα σε μία ζωή, δεν υπήρχε κανένα σύνολο

επακριβών πρακτικών που θα εξασφάλιζαν αυτό το αποτέλεσμα· ελάχιστη ήταν η προοπτική επανάληψης αυτού του επιτεύγματος. Η επίτευξη της σωτηρίας εξακολουθούσε να υπόκειται σε ανεξέλεγκτους παράγοντες. Η επίτευξη της σωτηρίας γινόταν μόνο από λίγους, σποραδικά και μεμονωμένα, αν επιτυγχανόταν. Αυτό που ισχυρίζεται ότι έκανε ο Λ. Ρον Χάμπαρντ ήταν να δημιουργήσει πρότυπα και σχεδόν να τυποποιήσει τη θρησκευτική πρακτική καθώς και να αυξήσει την προβλεψιμότητα των σωτηριολογικών αποτελεσμάτων. Μια τέτοια εφαρμογή τεχνικών μεθόδων για πνευματικούς σκοπούς δείχνει την έκταση στην οποία υιοθετεί η Σαηντολογία σύγχρονες τεχνικές για την πραγματοποίηση σκοπών που ήταν κάποτε επιτεύξιμοι μόνο σπασμωδικά και περιστασιακά, εάν ήταν και καθόλου. Αυτή, επομένως, είναι μια προσπάθεια εισαγωγής βεβαιότητας και τάξης στις θρησκευτικές ασκήσεις και τα θρησκευτικά επιτεύγματα. Η Σαηντολογία επιδιώκει να θέσει πειθαρχία και τάξη στη θρησκευτική αναζήτηση μέσω χρησιμοποίησης ορθολογικών διαδικασιών. Με αυτή την έννοια, έχει κάνει, κατά την εποχή της τεχνολογίας, πολλά από όσα ο Μεθοδισμός προσπάθησε να κάνει σε ένα προγενέστερο στάδιο της κοινωνικής ανάπτυξης, με το να προσπαθεί να πείσει τους ανθρώπους ότι ο στόχος της σωτηρίας θα έπρεπε να αναζητηθεί με έναν ελεγχόμενο, πειθαρχημένο και μεθοδικό τρόπο. Αν και οι μέθοδοι αυτές καθαυτές των μεθοδιστών εξακολουθούσαν να βασίζονται στη σχετικά συμβατική γλώσσα του τωρινού Χριστιανισμού, οι μέθοδοι που υποστηρίζονται από τη Σαηντολογία φέρουν το ισχυρό αποτύπωμα μιας κοινωνίας πολύ πιο αφοσιωμένης σε ορθολογικές και τεχνολογικές διαδικασίες. Τα μέσα τα οποία χρησιμοποιεί η Σαηντολογία έχουν παρομοιαστεί με την *ουπάγια* («σωστή μέθοδο») του εβδόμου σταδίου του Δρόμου του Μποντισάτβα για τη λύτρωση στον Μαχαγιάνα Βουδισμό. Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή του Βουδισμού, στο έβδομο στάδιο, ο πιστός γίνεται ένας υπερβατικός Μποντισάτβα ο οποίος (όπως ο Λειτουργικός Θήταν στη Σαηντολογία) δεν είναι πια δεσμευμένος σε ένα υλικό σώμα.

VI.XIII. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟ ΩΝΤΙΤΙΝΓΚ ΩΣ ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΣΗ

Τα μέσα που χρησιμοποιεί η Σαηντολογία συνιστούν μια μορφή ποιμαντορικής συμβούλευσης, πιο οργανωμένη σε τεχνικές του *ώντιτινγκ* (από το λατινικό *audire*, που σημαίνει ακούω με προσοχή). Οι συγκεκριμένες τεχνικές και η συσκευή του *ώντιτινγκ* είναι οργανωμένες σε μια τεχνολογία η οποία συνιστά το κεντρικό μέρος της θρησκευτικής πρακτικής της Σαηντολογίας. Αυτό το σχήμα πρακτικής είναι αναγκαίο για όλους, ώστε να έχουν την εμπειρία των σωτηρίων ωφελημάτων της πίστης, και η προσπάθεια του Λ. Ρον Χάμπαρντ ήταν να απλοποιήσει τη διαδικασία της πνευματικής διαφώτισης σε ένα σύνολο από οργανωμένες διαδικασίες οι οποίες φτάνουν μεθοδικά σε βαθύτερα επίπεδα συνείδησης. Αυτή η μέθοδος, όπως αυτή της διαβεβαίωσης στη Χριστιανική Επιστήμη, θεωρείται ότι εξαλείφει την αίσθηση της αμαρτίας και τις επιδράσεις των παλαιότερων δυστυχιών και σφαλμάτων.

VI.XIV. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ

Τα δύο βασικά στάδια σ' αυτή τη θεραπευτική και σωτηριολογική διαδικασία είναι οι καταστάσεις που περιγράφονται αντίστοιχα ως Κλήαρ (μια κατάσταση στην οποία ένα άτομο, μέσω του ώντιτινγκ, έχει απελευθερωθεί από όλες τις στιγμές πόνου και αναισθησίας του παρελθόντος) και ως Λειτουργικός Θήταν (κατάσταση ανώτερη από την κατάσταση του Κλήαρ, στην οποία ένα ον είναι εν γνώσει του και με δική του βούληση αιτία πάνω στη ζωή, στη σκέψη, στην ύλη, στην ενέργεια, στον χώρο και στον χρόνο). Ο πρηκλήαρ (άτομο που δεν είναι Κλήαρ ακόμα) που έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με τη Σαηεντολογία βασανίζεται από τα διανοητικά εμπόδια παλαιότερων οδυνηρών και συναισθηματικών εμπειριών. Το ώντιτινγκ επιδιώκει να φέρει αυτά τα θέματα σε συνειδητό επίπεδο, να φέρει το άτομο σε επικοινωνία με το παρελθόν του, να αντιμετωπίσει αυτά τα γεγονότα που έχουν προκαλέσει συναισθηματική φόρτιση και, συνεπώς, να φέρει το άτομο σε ένα σημείο στο οποίο αυτό να υπερβεί αυτή τη φόρτιση και να μπορέσει να επιθεωρήσει αυτές τις μέχρι τώρα ξεχασμένες ενοχλήσεις με πλήρη ηρεμία και ορθολογική επίγνωση. Με αυτόν τον τρόπο, οι οδυνηρές επιδράσεις αυτών των περιστατικών εξαλείφονται. Τα πνευματικά εμπόδια, αισθήματα ενοχής και ανεπάρκειας, η εμμονή με παρελθοντικά τραύματα ή περιστάσεις συναισθηματικών διαταραχών ξεπερνιούνται. Το άτομο έρχεται στον «παρόντα χρόνο», δηλαδή, απελευθερώνεται από τις επιβαρυντικές επιδράσεις γεγονότων που έχουν συμβεί στην «τροχιά του χρόνου», προγενέστερα σ' αυτή τη ζωή του θήταν ή στις προηγούμενες του ζωές. Με τη βελτίωση της επικοινωνίας, το ώντιτινγκ φέρει τον θήταν σε μια κατάσταση όπου τα παλαιότερα εμπόδια εξαφανίζονται. Το άτομο αυτό ορίζεται ως Κλήαρ, ένα ον που δεν έχει πια τη δική του αντιδραστική διάνοια και έχει αυτοβουλία, τουλάχιστον όσον αφορά τη δική του την ύπαρξη. Ο Λειτουργικός Θήταν βρίσκεται σε ένα υψηλότερο επίπεδο της ίδιας διαδικασίας, δεδομένου ότι έχει επιπλέον αποκτήσει τον έλεγχο του περιβάλλοντός του. Δεν εξαρτάται πλέον από το σώμα το οποίο, προσωρινά, καταλαμβάνει στην πραγματικότητα, λέγεται ότι δε βρίσκεται πλέον μέσα σε ένα σώμα. Μ' άλλα λόγια, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο Λειτουργικός Θήταν είναι ένα ον που έχει πραγματοποιήσει το πλήρες πνευματικό του δυναμικό και που έχει επιτύχει τη σωτηρία. Το παρόν έργο, *Τι είναι η Σαηεντολογία*; (σελ. 222), βεβαιώνει ότι «στο επίπεδο του Λειτουργικού Θήταν έχουμε να κάνουμε με την ίδια την αθανασία του ατόμου ως πνευματικού όντος. Έχουμε να κάνουμε με τον ίδιο τον θήταν σε σχέση με την αιωνιότητα... Υπάρχουν καταστάσεις ανώτερες απ' αυτή του θνητού ανθρώπου».

VI.XV. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΣΤΗ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ – Ο ΩΝΤΙΤΟΡ

Τα θρησκευτικά λειτουργήματα στη Σαηεντολογία παρέχονται μέσω τεσσάρων σχετιζόμενων αντιπροσώπων, των οποίων οι ρόλοι τόσο συμπληρώνουν όσο και καλύπτουν ο ένας τον

άλλο, σε κάποιο βαθμό. Αυτοί οι λειτουργοί είναι ο ώντιτορ (ένα άτομο το οποίο είναι εκπαιδευμένο και προσοντούχο, ώστε να μπορεί να εφαρμόζει το ώντιτινγκ της Διανοητικής και της Σαηντολογίας σε άτομα, για το δικό τους όφελος), ο επόπτης του κείς («κείς» ονομάζεται το άτομο που λαμβάνει ώντιτινγκ ή βοηθείται μέσω της Σαηντολογίας), ο επόπτης μαθήματος και ο εφημέριος. Ο ρόλος του ώντιτορ είναι θεμελιώδης: το ώντιτινγκ είναι η βασική τεχνική για την τελική απόκτηση αυτής της μορφής διαφώτισης με την οποία το άτομο λυτρώνεται. Ο ώντιτορ έχει εκπαιδευτεί ώστε να αποκτήσει δεξιότητες με τις οποίες βοηθά άλλους και τους βοηθά, ώστε να βοηθήσουν οι ίδιοι τον εαυτό τους. «Όλοι οι ώντιτορ της Σαηντολογίας απαιτείται να γίνονται χειροτονημένοι ιερείς» (*Τι είναι η Σαηντολογία*; σελ. 557) και κάθε ώντιτορ έχει λάβει εκπαιδευτικά μαθήματα τα οποία τον καθιστούν κατάλληλο για ιερέα, ακόμα κι αν αυτός δεν αναλάβει πραγματικά αυτόν τον ρόλο. Ο ώντιτορ μαθαίνει να χειρίζεται τον πρηκλήαρ που επιζητά τη βοήθειά του, όσο το δυνατόν πιο ουδέτερα και αντικειμενικά. Αντίθετα με τον εξομολογητή στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ο ώντιτορ δεν ενεργεί βάσει των δικών του πνευματικών αντιλήψεων και βάσει της δικής του προσωπικής εκτίμησης για τις ανάγκες του πρηκλήαρ· αντ' αυτού, ακολουθεί λεπτομερώς τις προδιαγεγραμμένες διαδικασίες. Η όλη έμφαση στη Σαηντολογία δίνεται στην εξάλειψη των τυχαίων, αυθαίρετων και ιδιοσυγκρασιακών στοιχείων από τα θεραπευτικά και πνευματικά της λειτουργήματα. Γίνεται κάθε προσπάθεια για να διασφαλιστεί ότι το συναίσθημα του ώντιτορ δε θα επηρεάσει τις τυποποιημένες διαδικασίες και τις τεχνικές του ώντιτινγκ. Επομένως, η ποιμαντορική συμβούλευση, ιδιαίτερα κατά τη διαδικασία του ώντιτινγκ *αυτή καθ'αυτή*, είναι πολύ πιο ακριβής τεχνική απ' όσο θεωρείται στις συμβατικές Εκκλησίες και αφιερώνεται πολύ μεγαλύτερη και ακριβέστερη προσοχή σ' αυτή. Για τους Σαηντολόγους, η ποιμαντορική συμβουλευτική δεν είναι η παροχή τυχαίων συμβουλών που αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια ή στην ποικίλων βαθμών ικανότητα ενός ατόμου σε ένα άλλο, αλλά μια συστηματική και ελεγχόμενη προσπάθεια για προώθηση της αυτο-διαφώτισης και της πνευματικής γνώσης.

VI. XVI. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΣΤΗ ΣΑΗΝΤΟΛΟΓΙΑ – Ο ΕΠΟΠΤΗΣ ΤΟΥ ΚΕΪΣ

Την ευθύνη για τη σωστή εφαρμογή των διαδικασιών του ώντιτινγκ την έχει ο επόπτης του κείς (της περίπτωσης του κάθε πρηκλήαρ). Μία από τις σημαντικότερες λειτουργίες του επόπτη του κείς είναι η προσεκτική ανασκόπηση των σημειώσεων που έχει κάνει ο ώντιτορ κατά τη συγκεκριμένη συνεδρία του ώντιτινγκ. Αυτές οι σημειώσεις είναι εντελώς τεχνικές, ακατανόητες για καθέναν που δεν είναι εκπαιδευμένος ώντιτορ και αποτελούνται από σημειώσεις που αφορούν τις διαδικασίες του ώντιτινγκ που εφαρμόστηκαν, τις αντιδράσεις που κατέγραψε το Ηλεκτρόμετρο και πώς τα πήγαινε ο πρηκλήαρ. Οι σημειώσεις πρέπει να

είναι επαρκώς ολοκληρωμένες για να δείχνουν ότι η πνευματική πρόοδος του πρηκλήαρ είναι σε συμφωνία με την σωτηριολογία της Σαηεντολογίας. Ο επόπτης του κείς είναι ικανός να καταλάβει αυτές τις τεχνικές σημειώσεις, μια και ο ίδιος είναι ένας άριστα εκπαιδευμένος ώντιτορ, που έχει περάσει από επιπρόσθετη ειδική εκπαίδευση ως επόπτης του κείς. Ελέγχει ότι στο ώντιτινγκ έχουν τηρηθεί τα προδιαγεγραμμένα κριτήρια, οι τεχνικές έχουν εφαρμοστεί σωστά και ότι ο πρηκλήαρ προοδεύει κατάλληλα. Εάν έχει συμβεί οποιοδήποτε σφάλμα κατά το ώντιτινγκ, ο επόπτης του κείς το εντοπίζει και το διορθώνει. Μπορεί να απαιτήσει από έναν ώντιτορ που έσφαλε να μελετήσει ξανά τα υλικά στα οποία έσφαλε και να εξασκηθεί στη σωστή διαδικασία για να διασφαλίσει ότι τα λάθη δε θα επαναληφθούν. Μετά από κάθε συνεδρία καθορίζει το επόμενο στάδιο του ώντιτινγκ. Αφού οι άνθρωποι διαφέρουν, κάθε κείς (περίπτωση) ανασκοπείται μεμονωμένα για τον καθορισμό των κατάλληλων πράξεων (διαδικασιών) που πρέπει να χρησιμοποιηθούν και για να διασφαλιστεί ότι ο πρηκλήαρ πραγματοποιεί την ανάλογη πνευματική πρόοδο. Έτσι, ο ρόλος του επόπτη του κείς είναι να διασφαλίζει ότι το ώντιτινγκ της Σαηεντολογίας διεξάγεται σωστά και ελεγχόμενα.

VI. XVII. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΣΤΗ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ – Ο ΕΠΟΠΤΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ο επόπτης μαθήματος είναι ακόμα πιο θεμελιώδης στην πρακτική της Σαηεντολογίας απ' όσο ο ώντιτορ. Ο επόπτης μαθήματος είναι αυτός που εκπαιδεύει τους ώντιτορ με τα ακριβή πρότυπα που έθεσε ο Λ. Ρον Χάμπαρντ. Ο επόπτης μαθήματος είναι ένας ειδικός στις τεχνικές μελέτης τις οποίες ανέπτυξε ο Λ. Ρον Χάμπαρντ. Είναι εκπαιδευμένος ώστε να αναγνωρίζει όλα τα εμπόδια κατανόησης και να επιλύει κάθε δυσκολία που μπορεί να συναντήσει ο μαθητής στη βιβλιογραφία της Σαηεντολογίας. Ο επόπτης μαθήματος διασφαλίζει ότι ο μαθητής της Σαηεντολογίας καταλαβαίνει τη θεωρία της Σαηεντολογίας και γίνεται άψογος στην εφαρμογή της μέσω της εξάσκησης σε γυμνάσματα και ασκήσεις. Αντίθετα από άλλους επόπτες σχολικής αίθουσας, ο επόπτης μαθήματος δεν παραδίδει διαλέξεις και σε καμία περίπτωση δεν προσφέρει τη δική του ερμηνεία επί του θέματος. Αυτό το σημείο είναι σημαντικό, επειδή οι Σαηεντολόγοι πιστεύουν ότι τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τη Σαηεντολογία έρχονται μόνο εάν ακολουθηθούν πιστά τα γραπτά της Σαηεντολογίας όπως τα συνέταξε ο Λ. Ρον Χάμπαρντ. Οι προφορικές εξηγήσεις από τον δάσκαλο στον μαθητή αναπόφευκτα θα προκαλούσαν, ανεξάρτητα από το πόσο ακούσια θα γινόταν αυτό, αλλοίωση του αυθεντικού υλικού. Έτσι, ο επόπτης μαθήματος είναι απαραίτητως ένας ειδικός στην αναγνώριση της κατάστασης όταν ένας μαθητής αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα και στο να τον καθοδηγεί προς την κατεύθυνση όπου, με δική του προσπάθεια, θα μπορέσει να βρει τη λύση.

VI. XVIII. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΣΤΗ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ – Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Οι εκκλησίες και οι μίσιον (ιεραποστολές) της Σαηεντολογίας έχουν από έναν ιερέα. Αυτός είναι ένας εκπαιδευμένος ώντιτορ και το μάθημα για εφημέριους αποτελεί σημαντικό τμήμα της εκπαίδευσής του. Αυτό το μάθημα παρουσιάζει τη Σαηεντολογία ως θρησκεία, ως έναν φορέα μέσω του οποίου οι άνθρωποι μπορούν να φτάσουν στη σωτηρία. Συμπεριλαμβάνει μια εισαγωγή στις διδασκαλίες των μεγάλων θρησκειών του κόσμου· εκπαίδευση στη διεξαγωγή τελετών και τελετουργιών, μελέτη του Πιστεύω και των κωδίκων της Σαηεντολογίας και διδασκαλία όσον αφορά την τεχνολογία του ώντιτινγκ και τη δεοντολογία. Ίσως ο κύριος ρόλος του ιερέα να είναι αυτός της ποιμαντορικής συμβουλευτικής, όχι με τη γενική έννοια με την οποία παρέχεται τέτοιου είδους συμβουλευτική κατά τη διάρκεια του ώντιτινγκ, αλλά περισσότερο με την πιο αφηρημένη έννοια, με προσεκτική ακρόαση των προβλημάτων και των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι Σαηεντολόγοι στην προσπάθειά τους να γίνουν άψογοι στις διδασκαλίες και τις τεχνικές της πίστης. Οι ιερείς επιζητούν την ομαλοποίηση των λειτουργιών του οργανισμού και, αν ζητηθεί η βοήθειά τους, προσπαθούν να ξεδιαλύνουν ηθικά ή ακόμα και οικογενειακά θέματα, σύμφωνα με τις αρχές της Σαηεντολογίας. Κατά τη λειτουργία τους στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου οργανισμού της Σαηεντολογίας, ενεργούν σε μεγάλο βαθμό όπως ο ιερέας επισκόπου στην καθιερωμένη εκκλησία. Ο εφημέριος υπηρετεί ως ιερουργός στις τελετουργίες που πραγματοποιεί η Εκκλησία (τελετές ονοματοδοσίας, γάμοι και τελετές κηδειών). Στις εβδομαδιαίες λειτουργίες (που γίνονται, για γενική διευκόλυνση, τις Κυριακές), ο εφημέριος διευθετεί τη λειτουργία, η οποία βρίσκεται στη δική του διακριτική ευχέρεια. Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας εκπληρώνει επίσης έναν ρόλο κηρύγματος, αρκετά όμοιο μ' αυτόν ενός ιερέα των αντικονφορμιστών, και εδώ ο ρόλος του μοιάζει με αυτόν ενός εξηγητή (σε αντίθεση μ' αυτόν ενός ρήτορα). Η ομιλία του συνδέεται πάντοτε στενά με τις διδασκαλίες και την εφαρμογή των αρχών της πίστης.

VI. XIX. ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ – ΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ, ΟΧΙ ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Για να κατανοήσουμε τη λειτουργία της Σαηεντολογίας και τους επαγγελματίες που την εφαρμόζουν, είναι αναγκαίο να αναγνωρίσουμε ότι η Σαηεντολογία συνδέει τα τεχνικά μέσα με τους πνευματικούς στόχους. Η έμφασή της στην τεχνική, η χρήση τεχνικής γλώσσας και η επιμονή της στη συστηματική διαδικασία και τη λεπτομερή τάξη, δε θα πρέπει να κρύβει την πνευματική και σωτηριολογική φύση των θεμελιωδών σκοπών της. Η Σαηεντολογία είναι μια θρησκεία που αναδύθηκε σε μια περίοδο στην οποία κυριαρχούσε η επιστήμη: οι μέθοδοί της εμπεριέχουν την επιρροή του αιώνα στον οποίο αυτή δημιουργήθηκε. Μία από τις θεμελιώδεις της δεσμεύσεις είναι ότι ο άνθρωπος πρέπει να σκέφτεται ορθολογικά και να ελέγχει τα ίδια

του τα πανίσχυρα αλλά ενοχλητικά συναισθήματα. Μόνο έτσι θα αποκτήσει ο άνθρωπος την πλήρη ελευθερή του βούληση και την αυτοβουλία του, τα οποία οι Σαηεντολόγοι πιστεύουν ότι είναι τόσο δικαιώματα όσο και ανάγκη του ανθρώπου. Για την επίτευξη της σωτηρίας, το άτομο πρέπει να κάνει μια σταθερή και διαρκή εφαρμογή μεθόδων που έχουν ξεκάθαρα διατυπωθεί. Όπως και η Χριστιανική Επιστήμη, η Σαηεντολογία επιδιώκει να ασχολείται με δεδομένα για τα οποία υπάρχει βεβαιότητα. Οι απώτατοι στόχοι της Σαηεντολογίας φαίνεται να υπερβαίνουν την εμπειρική απόδειξη και οι δοξασίες των πιστών της είναι υπερβατικές, μεταφυσικές και πνευματικές, αν και η θρησκεία δίνει έμφαση στην προσωπική εμπειρία ως τον δρόμο για την προσωπική βεβαιότητα ή σιγουριά. Το επιστημονικό ύφος της Σαηεντολογίας δε μειώνει τη θρησκευτική της υπόσταση και τις ανησυχίες της.

VII. ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

VII.I. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΟΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΖΩΕΣ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 ο Λ. Ρον Χάμπαρντ είχε ήδη αρχίσει να αντιλαμβάνεται ότι οι προηγούμενες ζωές θα μπορούσαν να παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξήγηση των προβλημάτων του ανθρώπου. Το ίδρυμα που ίδρυσε στην Ελίζαμπεθ, του Νιου Τζέρσεϊ, ήταν αφοσιωμένο εκείνη την εποχή σε μια μελέτη πιθανών ωφελειών από την «ανάκληση στη μνήμη» «των συνθηκών θανάτου σε παλαιότερες μετεμψυχώσεις». (Τζόζεφ Α. Ουίντερ, *Μια Ιατρική Έκθεση περί της Διανοητικής: Η Θεωρία και η Θεραπεία*, Νέα Υόρκη: 1951, σελ. 189) Αυτό το ενδιαφέρον εξελίχθηκε σε μια ξεκάθαρη αφοσίωση στην άποψη ότι οι επιβλαβείς εμπειρίες σε προηγούμενες ζωές (όπως και στα παιδικά χρόνια του ατόμου) δημιούργησαν «έγγραμμο» (εντυπώσεις ή διανοητικές εικόνες οι οποίες απαρτίζουν την αντιδραστική διάνοια και συνδέονται με πόνο και αναισθησία και οι οποίες προξενούν αρρώστιες, αναστολές και, ως εκ τούτου, παράλογη συμπεριφορά). Επομένως, η Διανοητική και η Σαηεντολογία έπρεπε να επεκταθούν για να εκμηδενίσουν αυτά τα έγγραμμο όπως και αυτά που δημιουργήθηκαν από εμπειρίες στα παιδικά χρόνια κατά την τωρινή ζωή του ατόμου.

VII.II. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΣΤΗ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ

Αυτή η διαταραχή του διανοητικού κόσμου ονομάστηκε, σε ένα άλλο επίπεδο, ως θήτα, το σύμπαν της σκέψης, που «διαταράχθηκε» από το ΜΕΣΤ. Το ώντινγκ είχε ως σκοπό να

απελευθερώσει θήτα απ' αυτό το εμπόδιο. Η έννοια του θήτα επαναπροσδιορίστηκε επίσης το 1951 και αναγνωρίστηκε ως «δύναμη της ζωής, élan vital (δημιουργική δύναμη ζωής), το πνεύμα, η ψυχή». (στο βιβλίο *Η Επιστήμη της Επιβίωσης*, σελ. 5) Σ' αυτό το σημείο, το σύστημα πίστης του Λ. Ρον Χάμπαρντ μπορεί να λεχθεί ότι έγινε ένα σύστημα για τη θεραπεία της ψυχής. Αυτή η εξέλιξη έγινε πιο αισθητή όταν το 1952 ο Λ. Ρον Χάμπαρντ ίδρυσε τη Σαηεντολογία και αυτό το νέο, επεκταμένο σύστημα πίστης που συμπεριελάμβανε περισσότερα στοιχεία ενσωμάτωσε τη Διανοητική, δίνοντάς της ένα πιο ξεκάθαρο μεταφυσικό σκεπτικό. Το *θήτα* τώρα έγινε *θήταν*, ένα πιο σαφές αντίστοιχο της ψυχής και οι θρησκευτικές διαστάσεις του συστήματος έγιναν επίσης ξεκάθαρες. Ο θήταν θεωρήθηκε ως η βασική ταυτότητα του ατόμου, το ίδιο το άτομο (το οποίο έχει επίγνωση της επίγνωσής του) και η θεωρία της Σαηεντολογίας παρείχε τώρα τη μεταφυσική δικαιολόγηση για το σωτηριολογικό καθήκον της απελευθέρωσης του θήταν από τις δυσμενείς συνέπειες των παρελθοντικών ζωών (παλαιότερες καταλήψεις ανθρωπίνων σωμάτων).

VII.III. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ – Ο ΘΗΤΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΩΜΑ

Δεν μπορεί κάποιος να λέει «ο θήταν μου» αφού, στην ουσία, το ίδιο το άτομο *είναι* ο θήταν που καταλαμβάνει ένα σώμα· υπό αυτή την έννοια, ο θήταν γίνεται αντιληπτός ως πιο σημαντικός και από την ψυχή, με τη συμβατική χριστιανική της ερμηνεία. Ο θήταν μπαίνει σε ένα σώμα (κατά, μετά ή ακόμα και πριν τη γέννηση) αναζητώντας μια ταυτότητα. Υπό αυτή την έννοια, η Σαηεντολογία έχει κάποια ομοιότητα με τις έννοιες που υιοθετούνται από τη βουδιστική θεωρία της μετενσάρκωσης. Ωστόσο, η περιγραφή του Λ. Ρον Χάμπαρντ περί της ανάληψης σωμάτων από τους θήταν είναι πιο σαφής και ακριβής από οποιαδήποτε από τις γραφές του Βουδισμού.

VII.IV. ΑΜΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

Ο αρχικός σκοπός του ώντινγκ της Σαηεντολογίας είναι η απελευθέρωση του θήταν από τους περιορισμούς της αντιδραστικής διάνοιας· ο απώτατος στόχος είναι η αποκατάσταση του θήταν, έτσι ώστε αυτός να επιτύχει μια σταθερή κατάσταση όπου δε θα έχει πια αντιδραστική διάνοια. Μετακινείται από την ενασχόληση με τον άμεσο και κοντινό στόχο της ίδιας του της επιβίωσης (του 1ου δυναμικού), σε μια όλο και πιο επεκτεινόμενη αναγνώριση των πιθανοτήτων της σωτηρίας, καθώς ο θήταν ταυτίζεται προοδευτικά με την οικογένεια, τους φίλους και συνεργάτες, το ανθρωπινό είδος, τον κόσμο των ζώων, το σύμπαν, τις πνευματικές καταστάσεις και το άπειρο ή τον Θεό. Έτσι, ο απώτατος σκοπός του θήταν που λειτουργεί μέσω των οκτώ δυναμικών είναι η επίτευξη μιας κατάστασης που μοιάζει

με αυτή του Θεού, στην οποία οι Σαηεντολόγοι αναφέρονται ως «Πλήρως Λειτουργικός Θήταν» ή «Έμφυτη Κατάσταση».

VII.V. Η ΣΩΤΗΡΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Αυτό το σχήμα είναι από μόνο του μια σωτηριολογία, ένα δόγμα σωτηρίας. Εάν η τελική κατάσταση φαίνεται να υπερβαίνει τη σωτηρία, όπως αυτή αξιώνεται συνήθως από τη χριστιανική θρησκεία, αυτό είναι επειδή οι σωτηριολόγοι συχνά πραγματεύονται την άμεση παρά την απώτατη λύτρωση. Ο Χριστιανισμός έχει, επίσης, αρχές σύμφωνα με τις οποίες ο άνθρωπος είναι συν-κληρονόμος με τον Χριστό, αν και η πιο περιορισμένη προοπτική της ψυχής, που τελικά φτάνει στον παράδεισο, συχνά αφήνει ικανοποιημένους και την Εκκλησία και τον λαό. Ακόμα κι έτσι, σε μερικά κινήματα –ο Μορμονισμός είναι ένα παράδειγμα– αναγνωρίζεται σαφώς η ιδέα ότι ο άνθρωπος φτάνει σε μια θεϊκή κατάσταση. Οι τρόποι με τους οποίους θα επιτευχθεί η σωτηρία διαφέρουν στη Σαηεντολογία, αλλά η μακροπρόθεσμη ιδέα της σωτηρίας της ψυχής αναγνωρίζεται εύκολα στις διδασκαλίες της. Στην πρακτική εφαρμογή της δίνεται έμφαση στους άμεσους στόχους της διάσωσης της διανοητικής υγείας του ατόμου, την ανακούφιση της ψυχικής του οδύνης και την παροχή βοήθειας προς το άτομο ώστε αυτό να ξεπεράσει την κατάθλιψη· ωστόσο, αυτοί οι στόχοι δικαιολογούνται βάσει της σωτηριολογίας που αναφέρεται παραπάνω.

VII.VI. ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΒΟΥΔΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΧΟΛΗ ΣΑΝΚΙΑ

Οι μηχανικοί παράγοντες της ζωής, όπως αυτοί χαρακτηρίζονται από τη Σαηεντολογία, έχουν μια αξιοσημείωτη ομοιότητα με τους παράγοντες που υιοθετεί τόσο ο Βουδισμός όσο και η σχολή Σάνκια του Ινδουισμού. Η συσσώρευση της αντιδραστικής διάνοιας έχει κάποια ομοιότητα με την ιδέα του κάρμα. Η αρχή των παλαιότερων ζώων έχει πολλές ομοιότητες με τις θεωρίες της μετενσάρκωσης στις ανατολικές θρησκείες. Η ιδέα της απόκτησης πρόσβασης σε επίπεδα συνειδητότητας βρίσκεται στη Γιόγκα (η σχολή της Γιόγκα σχετίζεται στενά μ' αυτή της Σάνκια) και ο γιόγκι πιστεύεται ότι είναι ικανός να αποκτήσει υπερφυσική δύναμη.

VII.VII. Η ΛΥΤΡΩΣΗ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΙ ΩΣ ΑΤΟΜΙΚΗ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ

Η απώτατη προοπτική της σωτηρίας για τον θήταν περιλαμβάνει την ιδέα της επιβίωσης για την ανθρωπότητα καθώς και για τα ζώα και για το υλικό σύμπαν, μέσω της χρήσης της Σαηεντολογίας. Αυτό το στοιχείο ενδιαφέροντος για την κοινωνία και τον κόσμο υπάρχει

σαφώς στη Σαηεντολογία. Η ιδέα του «να κάνουμε τον πλανήτη Κλήαρ» (μέσω της παραγωγής «Κλήαρ» – ανθρώπων που έχουν απαλλαγεί πλήρως από την αντιδραστική διάνοια) έχει τεθεί ως στόχος. Ο Λ. Ρον Χάμπαρντ πάντως, κατά καιρούς, επανατοποθέτησε την έμφαση και έγραψε «Η Σαηεντολογία δεν ενδιαφέρεται να “σώσει τον κόσμο”, αλλά να κάνει τα ικανά άτομα ακόμα πιο ικανά μέσω συγκεκριμένης τεχνολογικής ενασχόλησης με το ίδιο το άτομο, δηλαδή το πνεύμα». (*Ο Χαρακτήρας της Σαηεντολογίας*, 1968, σελ. 5) Ωστόσο, αυτό στο οποίο δίνεται η έμφαση εδώ ίσως είναι ότι η σωτηρία του κόσμου είναι στενά συνδεδεμένη με τη σωτηρία των μεμονωμένων θήταν – μια συνηθισμένη ευαγγελική έμφαση.

VII.VIII. Η ΗΘΙΚΗ ΣΤΗ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ

Θεωρείται μερικές φορές ότι αποτελεί χαρακτηριστικό μιας θρησκείας το να περιγράφει έναν κώδικα ηθικής, αν και οι θρησκείες ποικίλλουν αξιοσημείωτα στον βαθμό στον οποίο αφοσιώνονται σε έναν συγκεκριμένο κώδικα ηθικής. Η Σαηεντολογία ξεκίνησε με τους γενικούς στόχους της ενίσχυσης των δυνατοτήτων του ατόμου. Δίνοντας έμφαση στην ελευθερία, υιοθέτησε μια πιο ανεκτική προσέγγιση της ηθικής απ’ όσο αυτή που εκφράζουν οι παραδοσιακές χριστιανικές Εκκλησίες. Πάντως, από τις πολύ πρώιμες περιγραφές της Διανοητικής, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ ξεκαθάρισε ότι το άτομο είναι υπεύθυνο για τους δικούς του περιορισμούς, ότι ένας θήταν είναι κατά βάση καλός και ότι, προκειμένου να μην εκτελέσει περισσότερες επιβλαβείς πράξεις, θα λιγόστευε την ίδια του τη δύναμη. Η έμφαση στο ώντιτινγκ δίνεται επίσης στην απαίτηση να αντιμετωπίσει το άτομο τα προβλήματα και να αναλάβει την ευθύνη για το δικό του ευ ζην. Πρέπει να αναγνωρίσει τις «όμπερτ πράξεις» (επιζήμιες πράξεις) που έχει διαπράξει τόσο στην παρούσα όσο και στις προηγούμενες ζωές του.

Σε μια σημαντική έκδοση, με τίτλο *Σαηεντολογία: Εισαγωγή στην Ηθική*, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ περιέγραψε τα πρότυπα ηθικής που απαιτούνται από έναν Σαηεντολόγο και κατέστησε ξεκάθαρο το ότι η δέσμευση στην ηθική είναι θεμελιώδης για την πίστη. Ο στόχος του ατόμου είναι η επιβίωση – εννοώντας την επιβίωση και στα οκτώ δυναμικά, από το ενδιαφέρον για τον εαυτό και την οικογένεια μέχρι το ενδιαφέρον για την παρόρμηση προς την ύπαρξη ως άπειρο, το ονομαζόμενο δυναμικό του Θεού (βλέπε παράγραφο VI.IX.). Η επιβίωση, ως αρχή της Σαηεντολογίας, συμμορφώνεται με τη γενική αρχή όλων των θρησκειών – τη σωτηρία. Η ηθική δράση θεωρείται ως ορθολογική συμπεριφορά που συντελεί σ’ αυτόν τον σκοπό. Έτσι, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ έθεσε βαρύτητα στην ανάγκη να εφαρμόζονται πρότυπα ηθικής από το άτομο όσον αφορά τη διαγωγή του και το άτομο να συμπεριφέρεται ορθολογικά εάν θέλει να επιτύχει τη δική του σωτηρία και να διευκολύνει τη σωτηρία όλης της ανθρωπότητας. Έτσι, με τρόπους ανάλογους με τη δέσμευση του βουδιστή να κάνει καλές πράξεις για το δικό του το καλό, ώστε να βελτιώσει το μελλοντικό του κάρμα, κατευθύνεται και ο Σαηεντολόγος προς την ορθολογική

συμπεριφορά –δηλαδή, προς την ηθική συμπεριφορά– προς την επίτευξη της επιβίωσης τόσο για τον εαυτό του όσο και για τις διευρυνόμενες ομάδες που αντιπροσωπεύονται από τα οκτώ δυναμικά. Ο Λ. Ρον Χάμπαρντ έγραψε: «Ηθική είναι οι ενέργειες στις οποίες προβαίνει το άτομο από μόνο του για να πετύχει τη βέλτιστη επιβίωση για τον εαυτό του και τους άλλους σε όλα τα δυναμικά. Οι ενέργειες ηθικής είναι ενέργειες επιβίωσης. Χωρίς τη χρήση της ηθικής το άτομο δε θα επιβιώσει». (σελ. 19) Με τον όρο επιβίωση δεν εννοείται η απλή επιβίωση. Πρόκειται περισσότερο για επιβίωση σε μια ευτυχή κατάσταση. «Η επιβίωση μετριέται με ευχαρίστηση». (σελ. 31) Έτσι, όπως στον Χριστιανισμό, η σωτηρία συνεπάγεται μια κατάσταση ευτυχίας. «Αλλά η καθαρή καρδιά και τα καθαρά χέρια είναι ο μόνος τρόπος για να αποκτήσετε ευτυχία και επιβίωση». (σελ. 28) Έτσι, στην πράξη, η επίτευξη της επιβίωσης απαιτεί την τήρηση των ηθικών προτύπων. Ο Λ. Ρον Χάμπαρντ έγραψε: «Όσον αφορά τα ιδανικά, την εντιμότητα, την αγάπη του ανθρώπου προς το συνάνθρωπό του, κανείς δεν μπορεί να επιβιώσει σε ικανοποιητικό βαθμό όταν αυτά απουσιάζουν». (σελ. 24) Η ηθική της Σαηεντολογίας περιλαμβάνει ηθικούς κώδικες, αλλά προχωρά περαιτέρω στον αναγκαίο ορθολογισμό της ηθικής της Σαηεντολογίας, η εφαρμογή της οποίας φαίνεται ως ο μόνος τρόπος με τον οποίο η επιδείνωση της κατάστασης της σύγχρονης ηθικής και οι δραστηριότητες των αντικοινωνικών προσωπικοτήτων μπορούν να αναχαιτιστούν και να απελευθερωθεί το ανθρώπινο είδος.

Το 1981 ο Λ. Ρον Χάμπαρντ σχημάτισε ένα σύνολο από ηθικά διδάγματα που λέγεται ότι βασίζονται στην κοινή λογική. Περιέγραψε το βιβλιαράκι στο οποίο αυτά τα διδάγματα παρουσιάζονταν ως ένα «μεμονωμένο έργο... που δεν αποτελεί τμήμα οποιουδήποτε θρησκευτικού δόγματος» και είχε ως σκοπό τα βιβλιαράκια αυτά να διανεμηθούν ευρέως ως λύση στην έκπτωση των ηθικών προτύπων της σύγχρονης κοινωνίας. Ωστόσο, οι Σαηεντολόγοι υιοθέτησαν αυτόν τον κώδικα ηθικής ως τμήμα της θρησκείας τους. Αυτός ο κώδικας αντηχεί σε αξιοσημείωτο βαθμό τόσο τον Δεκάλογο όσο και άλλα διδάγματα της χριστιανικής ηθικής, διατυπωμένα σε σύγχρονη γλώσσα και με την προσθήκη κοινωνικής, λειτουργικής και πραγματιστικής εξήγησης για πολλά από τα διδάγματα που παρατίθενται. Ο κώδικας απαγορεύει τον φόνο, την κλοπή, την ανειλικρίνεια, κάθε παράνομη πράξη, την πρόκληση βλάβης σε καλοπροαίρετους ανθρώπους και επιβάλλει, *μεταξύ άλλων*, την πίστη στους σεξουαλικούς συντρόφους, τον σεβασμό στους γονείς, τη βοήθεια στα παιδιά, την εγκράτεια, την υποστήριξη μιας δίκαιης κυβέρνησης, την εκπλήρωση των υποχρεώσεων, τον σεβασμό για τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των άλλων, τη φροντίδα για την υγεία και για το περιβάλλον, την εργατικότητα και την ικανότητα. Περιέχει, τόσο με αρνητικούς όσο και με θετικούς όρους, μια εκδοχή του χρυσού κανόνα που απαντάται συχνά σε χριστιανικές παραδόσεις ως: «Να μην κάνεις σε άλλους ό,τι δε θα ήθελες να κάνουν αυτοί σ' εσένα». Το βιβλίο παροτρύνει τους αναγνώστες του να δώσουν αντίτυπά του σε όλους τους άλλους για την ευτυχία και την επιβίωση των οποίων ενδιαφέρεται ο αναγνώστης.

VII.IX. ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Παρά τα διάφορα στοιχεία που περιγράφονται παραπάνω και τα οποία σχετίζονται με τη θρησκεία, η Σαηεντολογία δεν υποστήριξε εξαρχής ότι είναι θρησκεία. Ακόμα και όταν, το 1954, ενσωματώθηκαν τρεις εκκλησίες ως Σαηεντολογία (με κάπως διαφορετικούς τίτλους), οι θρησκευτικές προεκτάσεις της Σαηεντολογίας δεν είχαν εξερευνηθεί ακόμα πλήρως. Ωστόσο, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ επιβεβαίωσε ότι η Σαηεντολογία είχε θρησκευτικούς στόχους. Έγραψε: «Η Σαηεντολογία έχει επιτύχει τον στόχο της θρησκείας όπως εκφράζεται σε όλη τη γραπτή ιστορία του Ανθρώπου: την απελευθέρωση της ψυχής μέσω της σοφίας. Είναι μια πολύ πιο πνευματική θρησκεία απ' όλες όσες ήταν γνωστές στη Δύση μέχρι το 1950. Εάν εμείς, χωρίς θεραπεία, απλώς διδάσκαμε τις αλήθειές μας, θα φέρναμε τον πολιτισμό σε μια βάρβαρη Δύση». (*Η Δημιουργία της Ανθρώπινης Ικανότητας*, σελ. 419) Σίγουρα, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ θεωρούσε τον Χριστιανισμό, σε κάποιες από τις πλευρές του, λιγότερο προχωρημένο από τον Βουδισμό, χαρακτηρίζοντας τη χριστιανική ημέρα της κρίσης ως «...μια πρωτόγονη ερμηνεία αυτού για το οποίο μιλούσε ο Γκαουτάμα Βούδας: την απελευθέρωση της ψυχής από τον κύκλο της γέννησης και του θανάτου». (*Διαλέξεις στο Φίνιξ*, 1968, σελ. 52) Η ίδια η Σαηεντολογία ήταν μια θρησκεία «με την παλαιότερη και πληρέστερη έννοια». (*το ίδιο βιβλίο*, σελ. 35) Στο βιβλίο *Ο Χαρακτήρας της Σαηεντολογίας*, 1968, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ επανέλαβε μερικά απ' αυτά τα προαναφερθέντα σημεία και ισχυρίστηκε ότι το υπόβαθρο της Σαηεντολογίας συμπεριλαμβάνει τις Βέδες, το Ταό, τον Βούδα, τους Εβραίους και τον Ιησού, καθώς και ένα πλήθος φιλοσόφων. Η Σαηεντολογία «έφερε την πρώτη θρησκευτική τεχνολογία για την υπέρβαση της αφόρητης αμέλειας που είχε συσσωρευτεί στον πνευματικό χώρο» (σελ. 10) και αυτό το αντιλαμβανόταν ως έναν συνδυασμό της εντιμότητας και της ακρίβειας που είχε ο Γκαουτάμα Βούδα με την επιτακτική και παραγωγική χρηστικότητα που είχε ο Χένρυ Φορντ. (σελ. 12) Φαντάστηκε τον ώντιτορ ως κάποιον εκπαιδευμένο στην τεχνολογία του ώντιτινγκ και τη Σαηεντολογική εκπαίδευση ως θρησκευτική επιμόρφωση.

VII.X. Ο Λ. ΡΟΝ ΧΑΜΠΑΡΝΤ ΩΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΗΓΕΤΗΣ

Τίθεται συχνά ο ισχυρισμός (από τους οπαδούς τους, εάν όχι από τους ίδιους) ότι οι ιδρυτές των θρησκευτικών κινήματων είναι ιδιαίτεροι αντιπρόσωποι αποκάλυψης μέσω των οποίων εκφράζεται ένα υπέρτατο ον. Αυτή η προφητική ιδιότητα των θρησκευτικών ηγετών είναι χαρακτηριστική των κινήματων στη γενική ιουδαιο-χριστιανο-ισλαμική παράδοση, αλλά στην ινδουιστικο-βουδιστική παράδοση ο θρησκευτικός ηγέτης φαίνεται συνηθέστερα ως ένας δάσκαλος που βοηθά τους οπαδούς του δείχνοντάς τους το μονοπάτι προς τη διαφώτιση το οποίο ο ίδιος έχει βαδίσει. Ο Λ. Ρον Χάμπαρντ ταιριάζει πολύ περισσότερο μ' αυτό το δεύτερο πρότυπο. Παρουσιάζεται ως ένας δάσκαλος, ο οποίος, αντί να του

έχουν αποκαλυφθεί κάποιες θρησκευτικές αλήθειες, λέγεται ότι έχει ανακαλύψει, μέσω επιστημονικής έρευνας, δεδομένα τα οποία υποδεικνύουν ορισμένες θεραπευτικές πρακτικές και ένα σύνολο μεταφυσικών γνώσεων, το οποίο εξηγεί την ανώτερη ύπαρξη του ανθρώπου και τον απώτατο προορισμό του. Σύγχρονα Σαηεντολογικά έργα παρουσιάζουν μια ιδανική εικόνα του Λ. Ρον Χάμπαρντ, ο οποίος περιγράφεται άμεσα ως μεγαλοφυΐα, με στυλ πολύ παρόμοιο με εκείνο των εγκωμιαστικών βιογραφιών που έχουν δημιουργηθεί για να ενισχύσουν τη φήμη και να επαινέσουν τη μοναδική εμπειρία προφητών, γκουρού και ιδρυτών θρησκευτικών κινήματων. (για παράδειγμα, *Τι Είναι η Σαηεντολογία*; σελ. 83-137) Στη χριστιανική παράδοση, οι θρησκευτικοί ηγέτες, των οποίων οι ρόλοι και η καλή φήμη προσεγγίζουν περισσότερο τον ρόλο και τη φήμη του Λ. Ρον Χάμπαρντ, είναι η Μέρι Μπέικερ Έντι, ιδρύτρια της Χριστιανικής Επιστήμης, καθώς και οι ηγέτες των διαφόρων κινήματων της Νέας Σκέψης, από τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα.

VII.XI. ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Δεν είναι καθόλου απαραίτητο για μια θρησκεία ή ένα θρησκευτικό σύστημα να έχει οργανωθεί ως Εκκλησία. Τα πνευματικά στοιχεία μέσα στη Σαηεντολογία ήταν ορατά, ακόμα και πριν αυτό το κίνημα να επισημοποιήσει την ύπαρξη εκκλησιαστικών οργανισμών και αυτά τα στοιχεία, συνδυασμένα, σίγουρα επαληθεύουν τον χαρακτηρισμό του συστήματος πίστης της Σαηεντολογίας ως θρησκεία. Αλλά ακόμα και αν η οργάνωση ως Εκκλησία αποτελούσε κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ως θρησκεία, η Σαηεντολογία πληροί και αυτή την προϋπόθεση. Η Εκκλησία επικυρώθηκε ως νομικό πρόσωπο, διακηρύχθηκε το Πιστεύω της κατά τη δεκαετία του 1950 και καθορίστηκε η μορφή ορισμένων τελετών. Το Πιστεύω και οι τελετές επισφράγισαν και θεσμικά τις ρητές δεσμεύσεις του συστήματος πίστης της Σαηεντολογίας. Η εκκλησιαστική δομή της Σαηεντολογίας έχει ιεραρχικό χαρακτήρα και αντικατοπτρίζει το βαθμιδωτό σύστημα εκμάθησης και πνευματικής διαφώτισης που απαιτείται για να κατέχει κάποιος άριστα τις διδασκαλίες της. Οι οργανισμοί χαμηλότερων επιπέδων λειτουργούν ως ιεραποστολές που μπορούν να εκκληφθούν ως ευαγγελιστικοί φορείς. Οι χαμηλότερες στην ιεραρχία εκκλησίες αναλαμβάνουν αυτό που θα χαρακτηρίζαμε ως βασική εκπαίδευση των ιερέων, η οποία οδηγεί στη χειροτονία και εξυπηρετούν τα εκκλησιάσματα των «ενοριτών» της περιοχής. Αυτή η σειρά εκκλησιαστικής οργάνωσης αποτελεί τον πυρήνα του συστήματος. Πιο πάνω απ' αυτό το επίπεδο υπάρχουν υψηλότερα επίπεδα εκκλησιαστικών οργανισμών που ασχολούνται με την προχωρημένη εκπαίδευση των ώντιτορ και με το προχωρημένο ώντινγκ. Οι υψηλότερου επιπέδου οργανισμοί παρέχουν καθοδήγηση για τα χαμηλότερου επιπέδου ιδρύματα. Ανάλογα μ' αυτή τη δομή, η Εκκλησία έχει αναπτύξει ένα σύνολο εθελοντών λειτουργών που απαρτίζεται από μη κληρικούς οι οποίοι υποβάλλονται σε εκπαίδευση για κοινωνική και κοινοτική εργασία. Αυτό το σύνολο λειτουργών είναι και το ίδιο οργανωμένο ιεραρχικά, με κάθε βαθμίδα να

χαρακτηρίζεται από την πιστοποίηση της ολοκλήρωσης εκπαιδευτικών μαθημάτων. Στα χαμηλότερα επίπεδα προσόντων, οι εθελοντές λειτουργοί αναλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, να επισκέπτονται φυλακές και νοσοκομεία, ενώ οι λειτουργοί ανωτέρων επιπέδων επιδιώκουν, όπου τους το επιτρέπει ο αριθμός τους, να δημιουργούν εκκλησιάσματα Σαηεντολόγων. Η τυπική γενική εκκλησιαστική δομή φέρει κάποια ομοιότητα προς αυτή των χριστιανικών δογμάτων, όσο κι αν διαφέρουν οι διδαχές και οι πρακτικές. Ο θεσμός των εθελοντών λειτουργών θυμίζει ελαφρά τη λαϊκή διακονία των Αγγλικανών και άλλων Εκκλησιών.

VII.XII. ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Σε ένα έργο με τίτλο, *Οι Τελετές της Ιδρυτικής Εκκλησίας της Σαηεντολογίας*, 1966, εξηγείται ότι «σε μια λειτουργία της εκκλησίας της Σαηεντολογίας δε χρησιμοποιούμε προσευχές, συμπεριφορές ευλάβειας ή απειλές για καταδίκη. Χρησιμοποιούμε τα γεγονότα, τις αλήθειες, την κατανόηση που έχουν ανακαλυφθεί στην επιστήμη της Σαηεντολογίας». (σελ. 7) Το Πιστεύω της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας δίνει μεγάλη έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα. Δηλώνει την πεποίθηση ότι οι άνθρωποι έχουν γεννηθεί ίσοι και έχουν δικαίωμα στην προσωπική τους θρησκευτική πρακτική και εφαρμογή, στη ζωή τους, στην πνευματική τους υγεία, στην άμυνά τους και στο να «συνιστούν, να επιλέγουν και να βοηθούν ή να υποστηρίζουν τους δικούς τους οργανισμούς, τις δικές τους εκκλησίες και τις δικές τους κυβερνήσεις και να σκέφτονται, να μιλούν και να γράφουν ελεύθερα τη γνώμη τους...». Επίσης δηλώνει την πεποίθηση ότι «η μελέτη της διάνοιας και η θεραπεία παθήσεων διανοητικής αιτίας δε θα πρέπει να διαχωρίζεται από τη θρησκεία ούτε να παραχωρείται σε μη θρησκευτικούς τομείς». Υποστηρίζεται ότι «ο Άνθρωπος είναι κατά βάση καλός, επιδιώκει να επιβιώσει, η επιβίωσή του εξαρτάται από τον ίδιο, από τους συνανθρώπους του και από την επίτευξη εκ μέρους του της αδελφοποίησής του με το σύμπαν». Δηλώνεται επίσης ότι «...εμείς στην Εκκλησία μας πιστεύουμε ότι ο νόμος του Θεού απαγορεύει στον άνθρωπο να καταστρέψει το είδος του· να καταστρέψει την πνευματική υγεία κάποιου άλλου· να καταστρέψει ή να υποδουλώσει την ψυχή ενός άλλου· να καταστρέψει ή να μειώσει την επιβίωση των συντρόφων ή της ομάδας του. Κι εμείς στην Εκκλησία μας πιστεύουμε ότι το πνεύμα μπορεί να σωθεί και ότι μόνο το πνεύμα μπορεί να σώσει ή να θεραπεύσει το σώμα».

VII.XIII. ΟΙ ΤΕΛΕΤΕΣ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Η τελετή του γάμου και η τελετή της κηδείας που καθορίζονται για την Εκκλησία, αν και κάπως μη συμβατικές, δεν απέχουν πολύ από τη γενική πρακτική της δυτικής κοινωνίας. Η τελετή της βάπτισης, η οποία αναφέρεται ως «τελετή ονοματοδοσίας», είναι πιο ξεκάθαρα αφοσιωμένη στις αρχές του συστήματος πίστης της Σαηεντολογίας. Ο σκοπός της είναι να

βοηθήσει τον θήταν ο οποίος έφτασε πρόσφατα και απέκτησε αυτό το συγκεκριμένο σώμα. Στη φάση της απόκτησης ενός νέου σώματος ο θήταν θεωρείται ότι δεν αντιλαμβάνεται την ταυτότητά του και αυτή η τελετή ονοματοδοσίας είναι ένας τρόπος να βοηθηθεί ο θήταν να μάθει την ταυτότητα του νέου του σώματος, των γονέων αυτού του σώματος και των αναδόχων που θα βοηθήσουν το νέο ον. Αυτή η τελετή είναι, συνεπώς, κάποιου είδους διαδικασία προσανατολισμού και έρχεται σε πλήρη συμφωνία με τα μεταφυσικά πιστεύω της Σαηεντολογίας.

VIII. ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΑΣ

VIII.I. ΛΑΤΡΕΙΑ – ΜΙΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ

Οι θεϊστικές θρησκείες –με τον παραδοσιακό Χριστιανισμό να συμπεριλαμβάνεται σ' αυτές– επισυνάπτουν μια σπουδαιότητα στη λατρεία, η οποία συνιστά μια τυποποιημένη έκφραση σεβασμού και ευλάβειας απέναντι σε μια θεότητα· επίσης, δίνεται σπουδαιότητα στην ταπεινοφροσύνη, την υποταγή σ' αυτή τη θεότητα, την προσευχή (επικοινωνία με τη θεότητα), τις δοξολογίες και τις ευχαριστίες για τα ωφελήματά της. (Παλαιότερες αρχές της λατρείας περιλαμβάνουν επίσης τη θυσία –ζώου ή ανθρώπου– και πράξεις εξευμενισμού μιας εκδικητικής ή ζηλόφθονης θεότητας. Ωστόσο, οι έννοιες της λατρείας έχουν αλλάξει και οι παλαιότερες μορφές της λατρείας, που κάποτε θεωρούνταν απολύτως απαραίτητες, σήμερα θα θεωρούνταν παράνομες. Η ιδέα της λατρείας αλλάζει στους καιρούς μας, τόσο μέσα στις παραδοσιακές Εκκλησίες όσο και μεταξύ των νέων κινημάτων.) Η παραδοσιακή αρχή της λατρείας είναι γενικά συσχετισμένη με την αξίωση της ύπαρξης μιας θεότητας (ή θεοτήτων) ή μιας προσωπικότητας η οποία αποτελεί το αντικείμενο λατρευτικών συμπεριφορών και πράξεων. Αυτός ο ορισμός της λατρείας, ο οποίος συνάδει μ' εκείνους που χρησιμοποιήθηκαν σε πρόσφατες δικαστικές περιπτώσεις στην Αγγλία, βασίζεται στενά στο μοντέλο της ιστορικής ιουδαίο-χριστιανικο-ισλαμικής πρακτικής. Όπως καθιστά σαφές η εμπειρική μαρτυρία, ωστόσο, η λατρεία υπό αυτή την έννοια δε συμβαίνει σε όλες τις θρησκείες και όπου συμβαίνει εκδηλώνει σημαντικές παραλλαγές, μερικές από τις οποίες παρουσιάζονται ως παραδείγματα παρακάτω.

VIII.II. ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΣΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ – Ο ΘΕΡΑΒΑΝΤΑ ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

Πρώτη: Ο Θεραβάντα Βουδισμός –στην καθαρή του μορφή– και μερικές άλλες θρησκείες επιβεβαιώνουν την ύπαρξη, όχι μιας υπέρτατης θεότητας, αλλά ενός απόλυτου νόμου ή αρχής που δεν απαιτεί, ούτε εξαρτάται από την ευλάβεια, τη δοξολογία ή τη λατρεία των πιστών.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι μια θεότητα δεν είναι *εκ των ων ουκ άνευ* σε μια θρησκεία, επομένως –αν είναι να διατηρήσουμε αυτή την έννοια– πρέπει να υιοθετήσουμε έναν ορισμό για τη λατρεία που να είναι ευρύτερος απ’ αυτόν που υπαγορεύεται από τη χριστιανική παράδοση.

VIII.III. ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΣΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ – ΝΙΤΣΙΡΕΝ ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

Δεύτερη: υπάρχουν θρησκευτικά κινήματα, που βρίσκονται, για παράδειγμα, στον Νιτσίρεν Βουδισμό, που αρνούνται τα υπέρτατα όντα, αλλά τα οποία απαιτούν τη λατρεία ενός αντικειμένου. Οι βουδιστές Σόκα Γκακάι, ένα κίνημα που έχει περί τα 15 εκατομμύρια πιστούς, με περίπου έξι χιλιάδες απ’ αυτούς στη Βρετανία, λατρεύει το Γκοχονζόν, ένα μαντάλα στο οποίο απεικονίζονται τα ζωτικά σύμβολα ή τα στοιχεία που συνθέτουν την υπέρτατη αλήθεια. Σε αντάλλαγμα της λατρείας του Γκοχονζόν, αυτοί οι βουδιστές περιμένουν ευλογία απ’ αυτό. Έτσι, κάτι που μοιάζει με την έννοια της λατρείας, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή στα κείμενα του Χριστιανισμού, μπορεί να υπάρχει ακόμα και όταν απορρίπτεται ρητά η ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος.

VIII.IV. ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΣΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ – ΟΙ ΚΟΥΑΚΕΡΟΙ

Τρίτη: ακόμα και μέσα στα πλαίσια της ευρείας χριστιανικής παράδοσης, οι εκδηλώσεις ευλάβειας και ταπεινοφροσύνης δε χρειάζεται να υποδηλώνουν συγκεκριμένες μορφές συμπεριφοράς, όπως αυτές που τηρούνται στις λειτουργίες των Ορθοδόξων, των Ρωμαιοκαθολικών ή της Υψηλής Αγγλικανικής Εκκλησίας, στις οποίες οι πιστοί μπορεί να υποκλίνονται, να γονατίζουν ή να σέρνονται στο έδαφος, αναφωνώντας λέξεις λατρείας, ευχαριστίας, ευλογίας και αναζητώντας, μέσω της ικεσίας, ευλογίες ως αντάλλαγμα. Μέσα στον Χριστιανισμό υπάρχουν πολλά κινήματα τα οποία ακολουθούν διαφορετικές πρακτικές: οι κουάκεροι παρέχουν ένα σχετικό παράδειγμα. Οι κουάκεροι συναθροίζονται με ένα πνεύμα ευλάβειας, αλλά δεν ασχολούνται με επίσημες πράξεις λατρείας, όπως ένα σύνολο προκαθορισμένων ή αυτοσχέδιων προσευχών, ύμνων ή ψαλμωδιών. Πολλές φορές διεξάγουν όλη τους τη συνάντηση σιωπηλοί.

VIII.V. ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΣΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ – ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τέταρτη: μέσα στον Χριστιανισμό έχει υπάρξει μια τάση, τόσο στις παλαιότερα εδραιωμένες Εκκλησίες όσο και σε διάφορες από τις σχετικά νεοεμφανιζόμενες ομάδες, να εκφράζεται η έννοια του Θεού με όλο και πιο αφηρημένους όρους. Αφότου ορισμένοι σύγχρονοι θεολόγοι επαναπροσδιόρισαν τις έννοιες του Θεού, εξαλείφοντας, σε πολλές περιπτώσεις, την ιδέα του Θεού ως άτομο (βλέπε πιο πάνω, παράγραφο IV.III.), οι παλαιότερες αντιλήψεις περί λατρείας

φαίνονται σε μερικούς ως αναχρονιστικές. Σφυγμομετρήσεις αποκαλύπτουν ότι υπάρχει ένα σταθερά αυξανόμενο ποσοστό ανθρώπων που πιστεύουν στον Θεό χωρίς να πιστεύουν, ωστόσο, ότι πρόκειται για κάποιο πρόσωπο· αντ' αυτού, υποστηρίζουν ότι ο Θεός είναι μια δύναμη. Σε νεοεμφανιζόμενα θρησκευτικά κινήματα, υπάρχουν μερικές φορές μορφές «λατρείας» που έχουν προσαρμοστεί σ' αυτές τις πιο σύγχρονες, αφηρημένες ιδέες περί θεότητας. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η Χριστιανική Επιστήμη. Αφού αυτό το κίνημα, το οποίο προηγήθηκε της Σαηεντολογίας κατά περισσότερα από εβδομήντα χρόνια, έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τη Σαηεντολογία και αφού η Χριστιανική Επιστήμη έχει προ πολλού αναγνωριστεί ως θρησκεία, εξερευνούμε πιο διεξοδικά τη νοοτροπία αυτού του κινήματος απέναντι στη λατρεία. Στη Χριστιανική Επιστήμη, ο Θεός ορίζεται ως «Αρχή», «Ζωή», «Αλήθεια», «Αγάπη», «Νους», «Πνεύμα», «Ψυχή». Αυτές οι απρόσωπες αφηρημένες έννοιες δεν απαιτούν εκδηλώσεις υποταγής και ευλάβειας, και τέτοιου είδους τάσεις εκφράζονται λίγο, μόνο στις εκκλησιαστικές λειτουργίες της Χριστιανικής Επιστήμης. Οι απόψεις της Μέρι Μπέικερ Έντι (ιδρύτριας της Χριστιανικής Επιστήμης), σχετικά με τη λατρεία, αντιπροσωπεύονται σ' αυτά τα αποσπάσματα από το βιβλίο της, *Επιστήμη και Υγεία με Κλειδί των Γραφών*:

Οι προφορικές προσευχές δεν μπορούν ποτέ να υποκαταστήσουν την πνευματική κατανόηση... Οι μακροσκελείς προσευχές, οι προλήψεις και τα δόγματα κόβουν τα φτερά της αγάπης και ντύνουν τη θρησκεία με ανθρώπινη μορφή. Ό,τι υλοποιεί τη λατρεία εμποδίζει την πνευματική ανάπτυξη του ανθρώπου και τον εμποδίζει από το να επιδείξει την ισχύ του επί των λαθών. (σελ. 4-5)

Εφαρμόζεις το «Αγάπα τον Κύριο και Θεό σου με όλη σου την καρδιά και με όλη σου την ψυχή και με όλον σου τον νου»; Αυτή η εντολή περιλαμβάνει πολλά, ακόμα και την εγκατάλειψη σχεδόν κάθε υλικής αίσθησης, αφοσίωσης και λατρείας. (σελ. 9)

Η ιστορία του Ιησού δημιούργησε ένα νέο ημερολόγιο, το οποίο ονομάζουμε χριστιανική εποχή· ωστόσο, δεν εδραίωσε κάποιο τελετουργικό λατρείας. (σελ. 20)

Είναι λυπηρό ότι η έκφραση «Θεία Λειτουργία» έχει φτάσει να σημαίνει τόσο ευρέως τη δημόσια λατρεία αντί για καθημερινές πράξεις. (σελ. 40)

Λατρεύουμε πνευματικά μόνο όταν παύουμε να λατρεύουμε υλιστικά. Η πνευματική ευσέβεια είναι η ψυχή του Χριστιανισμού. Η λατρεία μέσω της ύλης είναι παγανισμός. Ο ιουδαϊκές και άλλες τελετουργίες είναι μορφές και απομεινάρια της πραγματικής λατρείας. (σελ. 140)

Οι Ισραηλίτες επικέντρωσαν τη σκέψη τους στην ύλη κατά την προσπάθειά τους να λατρέψουν το πνευματικό. Γι' αυτούς, η ύλη είχε ουσία και το Πνεύμα ήταν μια σκιά. Σκέφτηκαν να λατρέψουν το Πνεύμα από μια υλιστική άποψη, αλλά αυτό ήταν αδύνατον. Μπορεί να επικαλούνται τον Ιεχωβά, αλλά οι προσευχές τους δεν απέδειξαν ότι εισακούονταν, γιατί αυτοί δεν κατανοούσαν αρκετά τον Θεό ώστε να είναι ικανοί να επιδείξουν τη δύναμη που έχει Εκείνος να θεραπεύει. (σελ. 351)

Αν και οι πιστοί της Χριστιανικής Επιστήμης χρησιμοποιούν την Προσευχή του Κυρίου στις συναθροίσεις τους, αυτή η προσευχή ερμηνεύεται με ένα πλήθος πεποιθήσεων που συνάδουν με τις διδασκαλίες της Έντι. Η σιωπηλή προσευχή στη Χριστιανική Επιστήμη είναι μια διαβεβαίωση «αληθειών», όχι ικεσίας. Ο Θεός είναι μια «Αρχή» που πρέπει να εφαρμόζεται, όχι ένα «Ον» που πρέπει να ξευμενίζουμε ή να κατευνάζουμε. Έτσι, η λατρεία στη Χριστιανική Επιστήμη είναι διαφορετικού τύπου, διάθεσης και έκφρασης από τη λατρεία σε παραδοσιακές Εκκλησίες.

VIII.VI. ΛΑΤΡΕΙΑ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ, ΟΧΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ

Τα προαναφερθέντα σχόλια σχετικά με τις ποικιλίες της λατρείας δείχνουν την ανάγκη –αν λάβουμε υπόψη όλες τις κατάλληλες εμπειρικές αποδείξεις– για έναν πολύ πιο ευρύ ορισμό της λατρείας απ' αυτόν στον οποίο έχει περιοριστεί και από τον οποίο εξαρτάται σύμφωνα με τις πεποιθήσεις μίας συγκεκριμένης παράδοσης. Οι παραδοσιακές μορφές στις χριστιανικές Εκκλησίες δεν εξαντλούν όλες τις διαφορετικές εκδοχές στις οποίες η λατρεία μπορεί να υπάρχει και όντως υπάρχει (ακόμα και μέσα στις χριστιανικές Εκκλησίες). Θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός μεταξύ των εξωτερικών μορφών λατρείας (οι οποίες μπορεί να είναι ιδιαίτερες, τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές) και των σκοπών της λατρείας, τους οποίους θα μπορούσαμε να παρουσιάσουμε ως οικουμενικούς. Ο σκοπός της λατρείας είναι να εγκαθιδρύσει μια αρμονική σχέση μεταξύ του πιστού και του απόλυτου υπερφυσικού (όντος, αντικειμένου, νόμου, αρχής, διάστασης, «βάσης ύπαρξης» ή «έννοιας») με όποιον τρόπο κι αν εκλαμβάνεται αυτό το απόλυτο από τη θρησκευτική ομάδα στην οποία ανήκει ο πιστός, με σκοπό τη δική του απόλυτη επίτευξη σωτηρίας ή διαφώτισης. Η έμφαση στο ότι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά της λατρείας βρίσκονται στον σκοπό της καθιστά προφανή την πολιτιστική σχετικότητα των διαφόρων μορφών που παίρνει η λατρεία. Από τη στιγμή που η λατρεία ορίζεται βάσει των σκοπών της, μπορούμε να αντιληφθούμε διάφορες μορφές του απόλυτου, από τα είδωλα μέχρι τους υπερβατικούς νόμους. Έτσι, ένα είδωλο λατρεύεται ως δεσποτική οντότητα που απονέμει χάρες ή επιφέρει τραυματισμούς. Η λατρεία μιας ανθρωπομορφικής θεότητας δίνει έμφαση περισσότερο σε μια σχέση εμπιστοσύνης, αλλά και ανεξαρτησίας. Η λατρεία πιο πολύπλοκων εννοιών ενός υπέρτατου όντος θέτει λιγότερη έμφαση στο ευμετάβλητο των

συναισθημάτων της θεότητας και τονίζει την αναζήτηση αρμονίας των διαθέσεων σύμφωνα με πιο γενικές ηθικές αρχές. Η λατρεία μιας ολοκληρωτικά αφηρημένης πραγματικότητας, νόμου ή διάστασης, τείνει να ασχολείται με τη διάχυση της γνώσης, την επίτευξη της διαφώτισης και την πραγματοποίηση του πλήρους δυναμικού του ανθρώπου. Όλοι αυτοί οι στόχοι, που καθορίζονται με διαφορετικούς τρόπους, μπορεί να ειπωθούν ως μέρος της αναζήτησης του ανθρώπου για σωτηρία, με όσο διαφορετικούς τρόπους κι αν γίνεται αντιληπτή η σωτηρία αυτή. Η ευλάβεια για το απόλυτο, για τη «βάση ύπαρξης» του ανθρώπου, όπως κι αν αυτή περιγράφεται, είναι ένα γενικό χαρακτηριστικό σεβασμού και ενδιαφέροντος για τη ζωή, το οποίο δεν εξαρτάται από κανένα πρότυπο συμπεριφοράς ή σύνολο κανόνων που να συνδέεται με κάποιον συγκεκριμένο πολιτισμό.

VIII.VII. Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Σε πολυθρησκευτικές κοινωνίες η έννοια του τι συνιστά λατρεία πρέπει να δηλωθεί με αφηρημένους όρους, αν θέλουμε να αναγνωρίσουμε δεόντως την ποικιλία των θρησκειών. Οι πρόσφατες και συνεχείς αλλαγές στη θρησκεία κινούνται προς μια έκφραση πιο αφηρημένη, που μπορεί πιο εύκολα να διατυπωθεί με οικουμενικούς όρους. Αυτό ισχύει όχι μόνο μεταξύ των σημαντικότερων θεολόγων και του κλήρου, αλλά φαίνεται επίσης και μεταξύ πολλών νέων θρησκευτικών κινημάτων. Στην εποχή της επιστήμης και της τεχνολογίας, η αντίληψη του ανθρώπου για τη θεότητα ή για το απόλυτο τείνει να γίνεται αντιληπτή με όρους που συνάδουν περισσότερο με την επιστημονική και την τεχνική εμπειρία, ακόμα κι αν αυτός ο τύπος γλώσσας και αντίληψης έρχεται σε αντίθεση με τις παραδοσιακές ποιητικές περιγραφές που κάποτε ήταν τυπικές της θρησκευτικής έκφρασης. Το ποιητικό ύφος εγκαταλείπεται σταθερά, όχι μόνο στα νέα κινήματα, αλλά και στις ονομαζόμενες ως παραδοσιακές Εκκλησίες, όπως μπορεί κανείς να δει στις μεταρρυθμίσεις σχετικά με τη λειτουργία στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία από τη Δεύτερη Οικουμενική Σύνοδο του Βατικανού και στην αντικατάσταση του Βιβλίου της Κοινής Προσευχής της Εκκλησίας της Αγγλίας από ένα είδος πιο πεζής, ιδιωματικής και καθομιλουμένης έκφρασης. Πέρα απ' αυτές τις Εκκλησίες, σε κινήματα που δεν έχουν την υποχρέωση να έχουν ούτε τον υποτυπώδη σεβασμό στην παράδοση, η δημιουργία μιας νέας γλώσσας και νέων μορφών λειτουργίας απολαμβάνει ακόμα μεγαλύτερη ελευθερία. Μεταξύ αυτών των κινημάτων είναι και η Σαηεντολογία.

VIII.VIII. Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΩΣ ΛΑΤΡΕΙΑ

Η Σαηεντολογία παρουσιάζει μια εντελώς αφηρημένη έννοια του Υπέρτατου Όντος, ως Όγδοο Δυναμικό. Οι Σαηεντολόγοι επιδιώκουν να διευρύνουν την επίγνωσή τους και την κατανόησή τους για να ενστερνιστούν όλες τις διαστάσεις της ύπαρξης, με σκοπό να βοηθήσουν

και να συμμετάσχουν στην επιβίωση του Υπέρτατου Όντος ή, αλλιώς, της Αιωνιότητας. Οι Σαηεντολόγοι τιμούν τη ζωή και αναγνωρίζουν τον Θεό ως μια υπέρτατη βάση ύπαρξης, αλλά αυτή η αναγνώριση δε συνεπάγεται συγκεκριμένους τύπους συμπεριφοράς που να θυμίζουν έστω και λίγο τις ενέργειες που θεωρούνται ότι αποτελούν «λατρεία» στις παραδοσιακές χριστιανικές Εκκλησίες. Η Σαηεντολογία αποτελεί ένα κίνημα που συμπεριλαμβάνει ανθρώπους από διαφορετικά θρησκευτικά υπόβαθρα, πράγμα που δίνει έμφαση στις νέες αντιλήψεις για τη δημιουργία, το νόημα της ζωής και τη σωτηρία, και οι διδασκαλίες της υιοθετούν στοιχεία από περισσότερες από μία από τις μεγάλες θρησκευτικές παραδόσεις, καθώς και από ευρείς επιστημονικούς τρόπους σκέψης. Επομένως, αρμόζει απολύτως το ότι η Σαηεντολογία παρουσιάζει τις θεωρίες της με αφηρημένους και οικουμενικούς όρους, και η αντίληψή της περί λατρείας προσαρμόζεται σ' αυτόν τον τρόπο σκέψης. Η γενική θέση της έχει εκφραστεί ως εξής: «Στη Σαηεντολογία, ορίζουμε τη λατρεία με γνώμονα την επικοινωνία. Αυτός που λατρεύει αποτελεσματικά είναι αυτός που θεωρεί τον εαυτό του ικανό να καλύψει την απόσταση που χρειάζεται για να επικοινωνήσει με το Υπέρτατο Όν». (*Η Σαηεντολογία ως Θρησκεία*, σελ. 30)

Η ουσία της Σαηεντολογίας είναι η κατανόηση μέσω της επικοινωνίας: επικοινωνία με το παρελθόν του ίδιου του θήταν και με το περιβάλλον· υπό αυτή την έννοια, μπορεί να παρομοιαστεί με την επικοινωνία που λαμβάνει χώρα κατά τη χριστιανική λατρεία, την επικοινωνία την οποία επιδιώκει το άτομο με τη θεότητα μέσω της προσευχής και της δοξολογίας όταν, πραγματικά, το άτομο λειτουργεί ως ένας «κοινωνός», όπως το ονομάζουν οι παραδοσιακές Εκκλησίες. Ο σκοπός είναι, σε μεγάλο βαθμό, ο ίδιος: η αποκάθαρση του ατόμου και η αποκατάσταση της ψυχής του ως μέρος της πιο μακροπρόθεσμης διαδικασίας της σωτηρίας. Στη Σαηεντολογία, υπάρχουν δύο θεμελιώδεις μορφές τέτοιας επικοινωνίας: το ώντινγκ και η εκπαίδευση.

Το ώντινγκ συμβαίνει ως προσωπική επικοινωνία του ατόμου (δηλαδή, του θήταν) με το παρελθόν του, με τη μεσολάβηση του ώντιτορ και του Ηλεκτρόμετρου, αλλά αυτή είναι ουσιαστικά μια διαδικασία που φέρνει το άτομο σε καλύτερη σχέση με τον αληθινό και αυθεντικό εαυτό του και, υπό αυτή την έννοια, επιδιώκει να το φέρει σε επαφή με μια βασική πνευματική αλήθεια.

Η εκπαίδευση στις Σαηεντολογικές Γραφές αποτελεί επικοινωνία με τις θεμελιώδεις αλήθειες και βάσεις της ύπαρξης. Μέσω της αυξημένης κατανόησης, το άτομο επιδιώκει καλύτερη επικοινωνία με τον βασικό του εαυτό, με τους άλλους και με όλη τη ζωή. Αυτές οι δραστηριότητες, επίσης, μοιράζονται στοιχεία χαρακτηριστικά της λατρείας, ακόμα και εάν, σ' αυτό το σύγχρονο πλαίσιο, έχουν ξεπεραστεί τα στοιχεία, όπως η λατρεία (μιας θεότητας), το παμπάλαιο ενδιαφέρον για τον εξευμενισμό της και οι αρχαίες διαδικασίες κατευνασμού.

VIII.IX. Ο ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΓΙΑ ΕΠΙΒΙΩΣΗ

Ο όρος-κλειδί, που αποκαλύπτει τον σκοπό των λειτουργιών που διεξάγονται σε ένα παρεκκλήσι της Σαηεντολογίας, είναι η «επιβίωση», μια έννοια στην οποία δίνεται έμφαση συχνά στη βιβλιογραφία της Σαηεντολογίας. Η «επιβίωση» είναι, πάντως, απλώς ένα σύγχρονο συνώνυμο για την παλιά θρησκευτική έννοια της «σωτηρίας», και η σωτηρία είναι ο κύριος σκοπός όλων των θρησκειών· η εδραίωση μιας αρμονικής σχέσης μεταξύ της πανίσχυρης θεότητας και του εξαρτημένου πιστού, που θα οδηγήσει στη μείωση ή στην εξάλειψη των δυσάρεστων και κακών εμπειριών και τον πολλαπλασιασμό των ωφελημάτων που θα φτάσουν στο αποκορύφωμά τους με το απώτατο όφελος της συνέχισης της ζωής. Η Σαηεντολογία ενδιαφέρεται για τη σωτηρία του θήταν, για την απελευθέρωσή του από τα βάσανα της ύλης, της ενέργειας, του χώρου και του χρόνου και, σε πιο στενά πλαίσια, ενδιαφέρεται για τη δυνατότητά του να υπερβεί τις ανικανότητες του σώματος και τις αντιξοότητες της καθημερινής ζωής. Ο θήταν, ως η υπερ-ανθρώπινη οντότητα ή, αλλιώς, ψυχή, υπήρχε πριν το φυσικό σώμα και έχει τη δυνατότητα να επιβιώσει και μετά τον σωματικό θάνατο. Αυτή η επιβίωση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την επιβίωση του Όγδοου Δυναμικού, του Υπέρτατου Όντος, και οι λειτουργίες του ώντιτινγκ και της εκπαίδευσης στη Σαηεντολογία ενισχύουν τη συναίσθηση αυτής της υπέρτατης πραγματικότητας. Η πρακτική είναι, επομένως, μια ευκαιρία για τους συμμετέχοντες να ανανεώσουν και να ενισχύσουν την αντίληψη που έχουν για το υπερφυσικό. Με την ευρύτερη έννοια που εξερευνήσαμε παραπάνω, αυτή είναι μια ευκαιρία για λατρεία και διαφώτιση.

VIII.X. ΩΝΤΙΤΙΝΓΚ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι κεντρικές δραστηριότητες της Σαηεντολογίας είναι το ώντιτινγκ και η εκπαίδευση. Αυτοί είναι οι παράγοντες για την πνευματική σωτηρία. Μόνο μέσω αυτών των παραγόντων μπορεί ο θήταν –δηλαδή, το άτομο– να ελευθερωθεί και να επιτύχει την πνευματική κατάσταση του να είναι «σε θέση αιτίας» στη ζωή και στον υλικό κόσμο. Το ώντιτινγκ, το οποίο φέρνει το άτομο αντιμέτωπο με το ίδιο του το παρελθόν και τις τραυματικές του εμπειρίες, το βοηθά να εδραιώσει τον έλεγχο στη ζωή του και το απελευθερώνει από τις παράλογες παρορμήσεις της αντιδραστικής διάνοιας. Έτσι, με το να λαμβάνει ώντιτινγκ, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο πρηκλήαρ ξεκινά ένα ταξίδι πνευματικής αναζήτησης για τη σωτηρία, τα ωφελήματα του οποίου συσσωρεύονται και τελικά οδηγούν σε μια κατάσταση όπου ο θήταν παύει να «διαταράσσεται» από τις υλικές καταστάσεις (ΜΕΣΤ). Ένα τέτοιο ταξίδι πνευματικής αναζήτησης, με τη σωτηρία στο τέρμα του, όσο κι αν μπορεί να διαφέρουν οι φαινομενικές του μορφές και οι δογματικές του λεπτομέρειες, είναι η κεντρική και κυριαρχική αρχή σε όλες τις εξελιγμένες θρησκείες στον κόσμο.

Η εκπαίδευση κατευθύνεται προς τη μετάδοση σοφίας σε οποιονδήποτε αναζητά τη διαφώτιση και απευθύνεται σε εκείνους που ασχολούνται με το να βοηθούν άλλους στη δική τους απόπειρα να επιτύχουν τη σωτηρία. Αναμφίβολη σ' αυτή τη διαδικασία είναι η ανάγκη να έρθει το άτομο αντιμέτωπο με τις παρελθοντικές οδυνηρές του εμπειρίες και να ξεπεράσει την τάση να μεταθέτει την ευθύνη σε άλλους για τις δικές του αποτυχίες. Η εκπαίδευση γι' αυτόν τον σκοπό επιτυγχάνεται μέσω μιας σειράς από ιεραρχικά οργανωμένα μαθήματα στα οποία ο μαθητής μαθαίνει τις τεχνικές του ώντιτινγκ και τελειοποιεί την παράδοσή του. Μόλις επιτύχει το κατάλληλο επίπεδο ποιότητας, θεωρείται ότι μπορεί να το εφαρμόσει αποτελεσματικά σε οποιονδήποτε πρηκλήαρ. Η εκπαίδευση είναι οργανωμένη σε ένα εντατικό πρόγραμμα και οποιοσδήποτε έχει τύχει μάρτυρας της έντονης αφοσίωσης αυτών που παρακολουθούν τα μαθήματα εκπαίδευσης, όπως εγώ σε επισκέψεις μου στην Εκκλησία της Σαηεντολογίας στην Έπαυλη του Σαιντ Χιλ, δεν μπορεί παρά να εντυπωσιαστεί από την αποφασιστικότητα και τη σοβαρότητα που εκδηλώνουν γενικά οι μαθητές όσον αφορά τον σκοπό τους, κάτι που είναι ασφαλώς μια θρησκευτική δέσμευση.

VIII.XI. ΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΣΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ SEGERDAL

Η Σαηεντολογία είναι μια θρησκεία της οποίας η οργάνωση, γενικά, δεν ακολουθεί τις παραδοσιακές εκκλησιαστικές γραμμές. Σε μια εποχή που, μπροστά στη σύγχρονη επανάσταση στις επικοινωνίες, οι εδραιωμένες Εκκλησίες αρχίζουν να αναγνωρίζουν τους περιορισμούς των εκκλησιαστικών δομών και να πειραματίζονται με άλλα πρότυπα λατρείας, η Σαηεντολογία έχει ήδη αναπτύξει μια νέα και πιο εντατική διαδικασία για τα πνευματικά της λειτουργήματα. Η σχέση ένας προς έναν, που απαιτείται από το ώντιτινγκ και το εντατικό σύστημα εκπαίδευσης των ώντιτορ, αποτελούν ένα πρότυπο μέριμνας για την πνευματική πρόοδο του κάθε μεμονωμένου ατόμου η οποία υπερβαίνει κατά πολύ, όσον αφορά την ποιμαντορική φροντίδα, οτιδήποτε θα μπορούσε να προσφερθεί από συμβατικές μορφές εκκλησιαστικών λειτουργημάτων.

Σε αντίθεση με την κοινή αντίληψη, η αναγνώριση των πρακτικών της Σαηεντολογίας, ως πρακτικές λατρείας, δεν έχει γίνει ακόμα από το δικαστήριο. Σε μια παλαιά δικαστική υπόθεση, την *Regina v. Registrar-General Ex parte Segerdal and Another*, που έλαβε χώρα το 1970, το κεντρικό θέμα ήταν το κατά πόσον ένα κτίριο της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας, που βρίσκεται στο Ανατολικό Γκρίνστεντ, πληρούσε τις προϋποθέσεις ως «τόπος θρησκευτικής λατρείας», με την αιτιολόγηση ότι οι λειτουργίες που διεξήγαγε εκεί η Εκκλησία ανταποκρίνονταν στα κριτήρια που θεωρούνταν ως καθοριστικά για το τι αποτελεί λατρεία. Αυτές οι λειτουργίες αποτελούνταν από τελετές, όπως εβδομαδιαία κηρύγματα και άλλες συναθροίσεις, βαπτίσεις, νεκρώσιμες ακολουθίες και γαμήλιες τελετές. Παρόλο που σε αυτή την υπόθεση ο Λόρδος

Ντένινγκ αποφάνθηκε ότι αυτές οι συγκεκριμένες λειτουργίες δε συνιστούσαν λατρεία, στην πραγματικότητα, ο πυρήνας της θρησκευτικής πρακτικής στην Εκκλησία της Σαηεντολογίας βρίσκεται στις διαδικασίες του ώντινγκ και της εκπαίδευσης. Για τους Σαηεντολόγους, αυτές είναι οι δραστηριότητες κατά τις οποίες συμβαίνει η λατρεία –ως επικοινωνία με την πνευματική πραγματικότητα–, όχι οι λειτουργίες που καθόρισε το Δικαστήριο στην υπόθεση Segerdal. Φυσικά, αυτές οι δραστηριότητες λατρείας μπορεί να μη συνάδουν με το μοντέλο στο οποίο προσφεύγουν τα δικαστήρια που έχουν υπόψη τη χριστιανική λατρεία, αφού εδώ δεν πρόκειται για ευλάβεια προς μια θεότητα αλλά για λατρεία όπως την κατανοούν αυτοί που την ασκούν.

Είναι προφανές από όσα έχουν προταθεί παραπάνω (Παράγραφοι VIII.I. - VIII.VI.) ότι δεν ισχύει καθόλου το ότι όλες οι θρησκείες αξιώνονται την ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος. Στην υπόθεση Segerdal, ο Λόρδος Ντένινγκ αναφέρθηκε στον Βουδισμό ως εξαίρεση από την αρχή που ο ίδιος ενστερνιζόταν, και είπε ότι μπορεί να υπάρχουν άλλες εξαιρέσεις. Γιατί να μην είναι η Σαηεντολογία μια απ' αυτές; Αν υπάρχουν εξαιρέσεις, δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση η ίδια η αρχή και, επομένως, δεν ακυρώνεται ο ορισμός που χρησιμοποιήθηκε; Η τάση να επιστρέφει κανείς, παρά την παραδοχή ότι υπάρχουν εξαιρέσεις, στη σπουδαιότητα ενός Υπέρτατου Όντος, ως αναγκαίο συστατικό της λατρείας, δείχνει τον βαθμό στον οποίο παραμένουν οι πολιτισμικές θεωρήσεις, παρά τις αποδείξεις περί του αντιθέτου από άλλους πολιτισμούς. Στην πραγματικότητα, φυσικά και η Σαηεντολογία αναγνωρίζει ένα Υπέρτατο Ον, αλλά θεωρεί αυτή την οντότητα ως κάτι που δεν είναι εύκολο να γίνει κατανοητό και με το οποίο η επικοινωνία, σε αυτό το στάδιο της ανθρώπινης διαφώτισης, είναι κάτι το σπάνιο. Έτσι, ενώ η Σαηεντολογία υποστηρίζει την ύπαρξη ενός Υπέρτατου Όντος, δε θεωρεί ως δεδομένο ότι οι άνθρωποι μπορούν, υπό κανονικές συνθήκες, να ισχυριστούν ότι έχουν προσωπική επαφή με αυτό το Ον. Αυτό από μόνο του, μαρτυρά μια μορφή ταπεινοφροσύνης, που μερικές φορές απουσιάζει από τις θρησκείες στις οποίες τα άτομα ενθαρρύνονται να κάνουν πιο τολμηρούς ισχυρισμούς ότι γνωρίζουν τη βούληση και τη σκέψη του Θεού.

Δεδομένης αυτής της περιορισμένης κατανόησης του Υπέρτατου Όντος, η στάση της εξάρτησης, που είναι συνήθης στον Χριστιανισμό, μαζί με την ικεσία, την ευλάβεια, τις δοξολογίες και τις προσευχές για θεία παρέμβαση δεν αρμόζουν. Εξίσου δε θα άρμοζαν στους χριστιανούς που ενστερνίζονται τις φόρμουλες ορισμού του Υπέρτατου Όντος που προτείνουν οι σύγχρονοι θεολόγοι (βλέπε Παράγραφο IV.II.). Η ευλάβεια δεν απουσιάζει μεταξύ των Σαηεντολόγων, οι οποίοι αντιλαμβάνονται την ίδια τη δημιουργία ως αντικείμενο ευλάβειας αλλά, χωρίς έναν ανθρωπομορφικό Θεό, τα στοιχεία και η μορφή λατρείας της ιουδαίο-χριστιανικής παράδοσης γίνονται ανεφάρμοστα. Όταν αντιλαμβανόμαστε ότι η ουσία της λατρείας είναι ο σκοπός και οι στόχοι της αντί για τις εξωτερικές της μορφές, δεν είναι δύσκολο να παραδεχτούμε τις Σαηεντολογικές πρακτικές ως μια μορφή λατρείας.

ΙΧ. Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥΣ

ΙΧ.Ι. ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΙ ΣΥΝΙΣΤΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η ακαδημαϊκή αποτίμηση για το τι συνιστά θρησκεία βασίζεται, σε τελική ανάλυση, στην παρατήρηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς: τα παρατηρήσιμα φαινόμενα παρέχουν τις κατάλληλες εμπειρικές αποδείξεις για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών της θρησκείας, όπως αυτή εφαρμόζεται. Η ανάπτυξη ακαδημαϊκών σχολών σκέψης που δεσμεύονται να είναι αντικειμενικές, να μη συνδέονται άμεσα με το αντικείμενο που μελετούν και να τηρούν δεοντολογική ουδετερότητα, και η μείωση της επιρροής των κανονιστικών προσεγγίσεων (που συνήθως απαντώνται στη Θεολογία) έχει προσφέρει νέες βάσεις για την αξιολόγηση του τι συνιστά τη θρησκεία.

ΙΧ.ΙΙ. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

Οι ακαδημαϊκοί κοινωνιολόγοι, στο πεδίο μελέτης των οποίων ανήκει η αντικειμενική μελέτη των θρησκευτικών κινήματων, αναγνωρίζουν γενικά τη Σαηεντολογία ως θρησκεία. Μια έκθεση για τη Σαηεντολογία περιλαμβάνεται στο βιβλίο *Religious Movements in Contemporary America* (Θρησκευτικά Κινήματα στη Σύγχρονη Αμερική), εκδόσεις Ίρβινγκ Ι. Ζαρέτσκι και Μαρκ Π. Λεόν, (Ινγκλουντ Κλιφς, στο Νιου Τζέρσεϊ, Πρέντις Χολ, 1973), στο οποίο ο συγγραφέας αναφέρεται αδιαμφισβήτητα στη Σαηεντολογία ως θρησκεία. Σε ένα έργο που επιμελήθηκε η Βρετανή κοινωνιολόγος, Αϊλίν Μπάρκερ, *Θεοί και Άνθρωποι: Νέα Θρησκευτικά Κινήματα στη Δύση*, (Μακόν, Τζόρτζια, Εκδοτικός Οίκος του Πανεπιστημίου Μέρσερ, 1983), η Σαηεντολογία αναφέρεται, χωρίς κάποια πολυπλοκότητα, σε τρεις από τις τέσσερις εργασίες που καταπιάνονται μ' αυτό το συγκεκριμένο κίνημα. Στην τέταρτη εργασία (Ποσοστά Συμμετοχής στα Νέα Θρησκευτικά και Παρα-θρησκευτικά Κινήματα του Φρέντερικ Μπερντ και Γουίλιαμ Ρέιμερ από το Πανεπιστήμιο Κονκόρντια, Μόντρεαλ), η Σαηεντολογία αναφέρεται, *παρεπιπτόντως*, ως ένα νέο θεραπευτικό κίνημα και, εμμέσως, ως ένα παρα-θρησκευτικό κίνημα. Ωστόσο, οι συγγραφείς αναφέρουν για τη Σαηεντολογία και για μερικές άλλες ομάδες που είχαν συμπεριληφθεί, ότι «λόγω του συμβολισμού και του τελετουργικού τους, με έντονα παρόμοιους τρόπους, επιδιώκουν να ξυπνήσουν ένα απόθεμα ιερής ισχύος που υπάρχει μέσα σε κάθε άτομο...». (σελ. 218) Σε μια άλλη εργασία, που επίσης επιμελήθηκε η Αϊλίν Μπάρκερ, *Νέα Θρησκευτικά Κινήματα: Μια Προοπτική για την Κατανόηση της Κοινωνίας*, (Νέα Υόρκη: Εκδοτικός Οίκος Έντουιν Μέλεν, 1982), η Σαηεντολογία αναφέρεται μόνο εν συντομία από μερικούς από τους διάφορους συγγραφείς, αλλά πουθενά δε γίνεται κάποια πρόταση ότι η Σαηεντολογία είναι οτιδήποτε άλλο, πέρα

από ένα θρησκευτικό κίνημα, και συμπεριλαμβάνεται σε ένα γλωσσάριο Νέων Θρησκευτικών Κινήματων στο πίσω μέρος του τόμου.

Σε μια σύντομη μελέτη αφιερωμένη στη μελέτη των σεκτών, ο συγγραφέας του παρόντος (Μπράιαν Γουίλσον, *Θρησκευτικές Σέκτες*, [Λονδίνο: Γουέιντενφελντ και Νέα Υόρκη, ΜακΓκρό Χιλ, 1970]), παρουσίαζε μια ταξινόμηση των ειδών σέκτας και η Σαηεντολογία περιλαμβανόταν: τη θεωρούσα (και εξακολουθώ να τη θεωρώ) ως ένα αδιαμφισβήτητα θρησκευτικό σώμα. Σε εκείνη την εργασία, η Σαηεντολογία ταξινομούνταν ως παρόμοιου κοινωνιολογικού είδους με τη Χριστιανική Επιστήμη, τη Θεοσοφία, τον Κύκλο των Εθέρους και διάφορα κινήματα της Νέας Σκέψης (όπως η Εκκλησία της Θρησκευτικής Επιστήμης, η Σχολή Ενότητας του Χριστιανισμού και η Θεία Επιστήμη).

Το 1990, δημοσίευσα ένα βιβλίο με τίτλο *Οι Κοινωνικές Διαστάσεις των Σεκτών*, (Οξφόρδη, Εκδοτικός Οίκος Κλάρεντον), μια συλλογή από μελέτες σχετικά με διάφορες σέκτες και νέα θρησκευτικά κινήματα. Ένα κεφάλαιο με τίτλο «Σαηεντολογία: Μια Κοσμικοποιημένη Θρησκεία», ήταν ειδικά αφιερωμένο στο ερώτημα του κατά πόσον η Σαηεντολογία θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι θρησκεία και κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η Σαηεντολογία όντως θα πρέπει να αναγνωριστεί ως θρησκεία, και μάλιστα ως μια θρησκεία που περιλαμβάνει έννοιες και διδάγματα που συνάδουν με τη σύγχρονη κοσμικοποιημένη και ορθολογική κοινωνία.

Πιο πρόσφατες κοινωνιολογικές μελέτες υιοθετούν την ίδια θέση. Έτσι, ο Δόκτωρ Πίτερ Κλαρκ, Διευθυντής του Κέντρου για Νέες Θρησκείες στο Κολλέγιο Κινγκς, στο Λονδίνο, κατά την εκτίμηση του μεγέθους και της ανάπτυξης των νέων θρησκευτικών κινήματων στην Ευρώπη, στο βιβλίο του *Οι Νέοι Ευαγγελιστές* (Λονδίνο, 1987), δε διστάζει να συμπεριλάβει τη Σαηεντολογία στις θρησκείες. Στο βιβλίο του, *Αντιπαραθέσεις Σχετικά με τις Αιρέσεις: η Κοινωνική Ανταπόκριση στα Νέα Θρησκευτικά Κινήματα*, (Λονδίνο, 1985), ο Καθηγητής Τζέιμς Α. Μπέκφορντ, τώρα Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Γουόργουικ, χρησιμοποιεί –ως ένα νεύμα προς τις προκαταλήψεις του κοινού– τον όρο «αίρεση», αλλά το κάνει μόνο αφού δηλώσει από την αρχή ότι χρησιμοποιεί τον όρο χωρίς καμία υποτιμητική χροιά. Πιο σημαντικό, όμως, είναι το γεγονός ότι, χωρίς περιστροφές, αναγνωρίζει τη Σαηεντολογία ως θρησκεία. Γράφει: «Οι κοινωνιολόγοι (είναι) σε διαφωνία, σχετικά με το ποιος είναι ο κατάλληλος χαρακτηρισμός για θρησκευτικές ομάδες, όπως η Εκκλησία της Ενοποίησης, η Σαηεντολογία, τα Τέκνα του Θεού και η Διεθνής Ένωση για την Συνείδηση Κρίσνα...». (σελ. 12) Αυτή η διαφωνία σχετίζεται με το αν αυτά τα κινήματα θα πρέπει να χαρακτηριστούν ως σέκτες, αιρέσεις ή απλώς ως νέα θρησκευτικά κινήματα· αλλά για το ότι είναι όλα τους θρησκείες, η περιγραφή του Μπέκφορντ δεν αφήνει καμία αμφιβολία στον αναγνώστη. Ακόμα πιο έγκυρα, η Καθηγήτρια Αϊλίν Μπάρκερ του Οικονομικού Πανεπιστημίου

του Λονδίνου και ιδρύτρια και πρώην Διευθύντρια του INFORM (Information Network Focus on New Religious Movements – Δίκτυο Πληροφοριών που Επικεντρώνονται σε Νέα Θρησκευτικά Κινήματα), έναν οργανισμό που υποστηρίζεται οικονομικά απευθείας από το Υπουργείο Εσωτερικών, έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο *Νέα Θρησκευτικά Κινήματα: Μια Πρακτική Εισαγωγή* (Λονδίνο, 1989) είχε ειδικά τον σκοπό να παράσχει στο κοινό (και ιδιαίτερα στους συγγενείς των ατόμων που είχαν αλλάξει θρησκεία) τις ακριβείς πληροφορίες για τις νέες θρησκείες και τον τρόπο χειρισμού τους. Σε αυτό το έργο η συγγραφέας θεωρεί δεδομένο ότι η Σαηεντολογία είναι μέρος του πεδίου μελέτης της ως θρησκεία (σελ. 147) και συμπεριλαμβάνει την Εκκλησία της Σαηεντολογίας σε ένα παράρτημα στο οποίο περιγράφονται είκοσι επτά νέα θρησκευτικά κινήματα.

ΙΧ.ΙΙΙ. ΕΙΝΑΙ Η ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ;

Σε μια συλλογή ακαδημαϊκών εργασιών που επιμελήθηκε ο Ιησουΐτης κοινωνιολόγος, Καθηγητής Τζόζεφ Χ. Φίχτερ, Κοινωνία του Χριστού, του πανεπιστημίου Λογιόλα, Νέα Ορλεάνη, (*Εναλλακτικές για τις Αμερικανικές Κύριες Εκκλησίες*, Νέας Υόρκη: Εκδοτικός Οίκος Ρόουζ οφ Σάρον, 1983), ο Φρανκ Κ. Φλιν, τώρα Επίκουρος Καθηγητής στις Θρησκευτικές Σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Ουάσιγκτον, στο Σαιντ Λούις του Μιζούρι, καταπιάνεται άμεσα με το ερώτημα της θρησκευτικής υπόστασης της Σαηεντολογίας με μεγάλη λεπτομέρεια. Εξετάζει πρώτα τη θρησκευτική υπόσταση της Διανοητικής:

Πολλοί σχολιαστές υποστηρίζουν ότι η Σαηεντολογία είναι μια διανοητική θεραπεία μεταμφιεσμένη ως θρησκεία. Η ουσία της ερώτησης, ωστόσο, είναι το αν μπορεί κάποιος να διαχωρίσει τη θεραπεία από τη θρησκεία ή ακόμα και τη φιλοσοφία από έναν κανόνα που δεν αλλάζει. Η λέξη *θεραπεύω* εμφανίζεται συχνά στην Καινή Διαθήκη, και αναφέρεται τόσο την πνευματική όσο και τη σωματική θεραπεία από τον Ιησού της Ναζαρέτ...

Αν και η Διανοητική είχε θρησκευτικές και πνευματικές τάσεις, δεν ήταν μια θρησκεία με την πλήρη έννοια του όρου... Η Διανοητική δεν υποσχόταν κάτι που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «υπερβατική» ανταμοιβή ως το σύνηθες αποτέλεσμα της θεραπείας. Παρ' όλα αυτά, υποσχόταν «υπερ-φυσιολογική» ανταμοιβή... Δεύτερον, όταν το κίνημα ήταν στη φάση της Διανοητικής, δεν εντοπίζονταν έγγραμμα πριν το εμβρυϊκό στάδιο... Τρίτον, η Διανοητική είχε μόνο τέσσερα «δυναμικά» ή «παρορμήσεις για επιβίωση» – του εαυτού, του σεξ, της ομάδας και της Ανθρωπότητας... Τέταρτον, στις τεχνικές του ώντινιγκ στη φάση της Διανοητικής δε χρησιμοποιούνταν το «Ηλεκτρόμετρο».

Έχει υπάρξει πολλή συζήτηση σχετικά με το πότε άρχισε η Σαηεντολογία να είναι θρησκεία. Μπορεί κανείς να εντοπίσει αυτή τη στιγμή στην ίδρυση του Διεθνούς Συλλόγου Σαηεντολόγων στο Φίνιξ της Αριζόνα, το 1952, και, αργότερα, στην ίδρυση της Ιδρυτικής Εκκλησίας της Σαηεντολογίας, το 1954. Η απόκτηση νομικής υπόστασης, ωστόσο, δε μας λέει πότε διαμορφώθηκαν ορισμένες θρησκευτικές έννοιες στη συνείδηση της εκκλησίας. Αυτές οι συζητήσεις, ωστόσο, θυμίζουν τις διαφωνίες κατά τον 19ο αιώνα σχετικά με το πότε ξεκίνησε ο Χριστιανισμός: κατά τη διάρκεια της ζωής του Ιησού; Στην Πεντηκοστή; Μέσω του λειτουργήματος του Παύλου και των Αποστόλων; (σελ. 96-7)

Ο Φλιν, στη συνέχεια, εξετάζει τους τέσσερις παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω για τη μετάβαση από τη Διανοητική στη Σαηεντολογία, σημειώνοντας ότι ο πρώτος παράγοντας, η μετατόπιση προς υπερβατικούς στόχους, χαρακτηρίζεται από τη μετατόπιση από τον στόχο του «Κλήαρ» στον στόχο της επίτευξης του «Λειτουργικού Θήταν», και προσθέτει: «Η έννοια “θήταν” δεν αναφέρεται πλέον σε μια διανοητική κατάσταση, αλλά είναι ανάλογη με τη χριστιανική έννοια του “πνεύματος” ή της “ψυχής” που είναι αθάνατα και ανώτερα του εγκεφάλου ή της διάνοιας». (σελ. 98) Δεύτερον, τα έγγραμμά πλέον σχετίζονταν με προηγούμενες ζωές. Τρίτον, νέα δυναμικά προστέθηκαν για να συμπεριλάβουν την επιβίωση των ζώων, του υλικού σύμπαντος, του πνεύματος, και του απείρου. Και τέταρτον, εισήχθη το Ηλεκτρόμετρο, για το οποίο λέει: «Από τη σκοπιά που εγώ προτείνω, ...η χρήση του ηλεκτρομέτρου είναι καλύτερα να γίνει αντιληπτή ως ένα “τεχνολογικό ιερό μυστήριο”. Ακριβώς όπως οι χριστιανοί ορίζουν το ιερό μυστήριο (π.χ. το βάπτισμα) ως “ένα εξωτερικό και ορατό σημάδι της εσωτερικής ή αόρατης θείας χάριτος”, έτσι και οι Σαηεντολόγοι βλέπουν το Ηλεκτρόμετρο ως έναν εξωτερικό και ορατό δείκτη μιας εσωτερικής και αόρατης κατάστασης (“Κλήαρ”)). (σελ. 99)

Ο Φλιν προσθέτει αυτό το επιπλέον σχόλιο:

Η λέξη religion (θρησκεία) προέρχεται από το *religare* που σημαίνει «ενώνω ξανά». Αυτό με οδηγεί στον ευρύ ορισμό της θρησκείας ως ένα σύστημα πεποιθήσεων που εκφράζονται με σύμβολα και το οποίο ενώνει τις ζωές ατόμων και/ή ομάδων, το οποίο οδηγεί σε ένα σύνολο θρησκευτικών πρακτικών (τελετουργικά), και το οποίο συντηρείται από έναν οργανωμένο τρόπο ζωής. Οι πεποιθήσεις, οι πρακτικές και ο τρόπος ζωής ενώνουν τις ζωές των ανθρώπων, έτσι ώστε να δώσουν στην ύπαρξή τους κάποια υπέρτατη σημασία. Αν και όλες οι θρησκείες έχουν στοιχειώδη στοιχεία και των τριών αυτών πτυχών, μερικές, για παράδειγμα, τονίζουν το οργανωτικό σύστημα, ή τον τρόπο ζωής, περισσότερο από το σύστημα πεποιθήσεων ή τις τελετουργικές πρακτικές. Στη Σαηεντολογία βλέπουμε ένα παράδειγμα μιας

ομάδας που ξεκίνησε με θρησκευτικές πρακτικές (τις τεχνικές του ώντιτινγκ), σύντομα ανέπτυξε μια ισχυρή εκκλησιαστική δομή και μόνο τότε επισημοποίησε το σύστημα πεποιθήσεων της σε ένα δόγμα. Αυτό δε σημαίνει ότι το σύστημα πεποιθήσεων δεν υπήρχε σε λανθάνουσα μορφή στα πρώιμα στάδια της εξέλιξης της Εκκλησίας. Απλώς δεν ήταν κωδικοποιημένο με έναν τυπικό τρόπο όπως ήταν η οργανωτική τεχνολογία από την αρχή. (σελ. 104-5)

Λέγοντας «ισχυρή εκκλησιαστική δομή», ο Φλιν παραπέμπει στη γενική οργάνωση της Σαηντολογίας και το σύστημα που αυτή έχει, με τα ιεραρχικά οργανωμένα μαθήματα και τις διαδικασίες του ώντιτινγκ.

X. Η ΣΑΗΝΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΙΣΤΕΥΩ

X.I. ΜΕΡΙΚΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΣΑΗΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΙΣΤΕΥΩ

Η Σαηντολογία διαφέρει ριζικά από τις παραδοσιακές χριστιανικές Εκκλησίες και τις αποσχιστικές σέκτες σε θέματα ιδεολογίας, πρακτικής και οργάνωσης. Αλλά, αν διατηρήσουμε την ευρεία οπτική που θα πρέπει να επικρατεί σε μια πολυ-πολιτισμική και πολυ-θρησκευτική κοινωνία, είναι προφανές ότι σε όλα τα σημαντικά θέματα, η Σαηντολογία κατέχει μια θέση πολύ κοντά σ' αυτήν άλλων κινημάτων, που είναι αναμφίβολα θρησκείες. Ιδεολογικά, έχει αξιοσημείωτες ομοιότητες με τη σχολή Σάνκια του Ινδουισμού. Στις εκκλησιαστικές της συναθροίσεις, οι οποίες, ωστόσο, παίζουν πολύ λιγότερο κεντρικό ρόλο απ' όσο στην περίπτωση των αντικονφορμιστικών κινημάτων, υπάρχουν, παρ' όλ' αυτά, σημεία έμφασης που δε διαφέρουν πολύ από εκείνα των αντικονφορμιστικών συνόλων. Οι σωτηριολογικοί της στόχοι είναι εμφαντικά μεταφυσικοί και μοιάζουν από μερικές απόψεις με εκείνους της Χριστιανικής Επιστήμης.

X.II. ΔΙΤΤΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Ένα διακριτικό χαρακτηριστικό της Σαηντολογίας είναι ότι δεν απαιτείται από τα μέλη της να εγκαταλείψουν άλλα θρησκευτικά πιστεύω και συνδέσεις με άλλες θρησκείες, όταν αρχίσουν να ασχολούνται με τη Σαηντολογία. Θα μπορούσε κάποιος να βγάλει το συμπέρασμα ότι η Σαηντολογία αρκείται στο να παίζει απλώς τον ρόλο του επιπρόσθετου ή συμπληρωματικού συνόλου πεποιθήσεων και πρακτικών, αλλά ένα τέτοιο συμπέρασμα θα ήταν αβάσιμο. Έχω μιλήσει με ανώτερους αξιωματούχους της Εκκλησίας καθώς και με

μεμονωμένους Σαηεντολόγους σχετικά με αυτή την άποψη της Σαηεντολογίας και η απάντησή τους ήταν ότι, αν και η αποκλειστικότητα δεν απαιτείται, στην πράξη, επέρχεται από μόνη της. Σύμφωνα μ' αυτούς, καθώς κάποιος ασχολείται όλο και περισσότερο με τη Σαηεντολογία, αναπόφευκτα απορρίπτει τις προηγούμενες πεποιθήσεις του. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την εμπειρία μου, ένας Εβραίος που γίνεται Σαηεντολόγος μπορεί να διατηρεί τους δεσμούς του με τον Ιουδαϊσμό για πολιτιστικούς λόγους και μπορεί να γιορτάζει τις εβραϊκές γιορτές με την οικογένεια και τους φίλους του, αλλά ο ίδιος δε θα ασκούσε τις πρακτικές της Εβραϊκής θεολογίας και δε θα πίστευε σ' αυτήν. Κατά την άποψή μου ως ειδικός, αυτή η εξήγηση φαίνεται σωστή. Οι Σαηεντολόγοι αντιλαμβάνονται την πίστη τους ως μια ολοκληρωμένη θρησκεία που απαιτεί αφοσίωση από τα μέλη της.

Περαιτέρω, αν και είναι χαρακτηριστικό της ιουδαίο-χριστιανο-μουσουλμανικής παράδοσης να είναι αποκλειστική η θρησκευτική αφοσίωση και να μην είναι ανεκτό το να ανήκουν τα άτομα σε δύο ή περισσότερες θρησκείες, αυτή η αρχή απέχει πολύ από το να είναι οικουμενική μεταξύ των θρησκειών. Αυτό δεν είναι κάτι που απαιτείται στα περισσότερα παρακλάδια του Ινδουισμού και του Βουδισμού. Ο Βούδας δεν απαγόρευσε τη λατρεία των τοπικών θεών. Ο Ινδουισμός είναι ανεκτικός σχετικά με τα πολλαπλά πιστεύω. Στην Ιαπωνία πολλοί άνθρωποι θεωρούν τον εαυτό τους τόσο βουδιστές όσο και σιντοϊστές. Η συμβίωση των θρησκειών είναι ένα πολύ καλά γνωστό φαινόμενο και, από κάποιες απόψεις, έχει υπάρξει στον Χριστιανισμό (για παράδειγμα, με την ανοχή του Πνευματισμού ή του Πεντηκοστιανισμού από συγκεκριμένους Αγγλικανούς Επισκόπους, ακόμα και εάν αυτά τα συστήματα πίστης δεν καλύπτονταν από το επίσημο δόγμα). Το γεγονός ότι η Σαηεντολογία υιοθετεί μια διαφορετική θέση απ' αυτήν που υιοθετείται παραδοσιακά στον δυτικό Χριστιανισμό, σχετικά με το να είναι κάποιος μέλος δύο ή περισσότερων θρησκειών, δεν είναι βάσιμη απόδειξη για να αμφισβητηθεί το κύρος της ως θρησκεία.

Χ.ΙΙΙ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΥΡΥ ΚΟΙΝΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΝΩΣΤΕΣ ΤΗΣ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Η δημόσια εικόνα της Σαηεντολογίας δε συμβαδίζει με τα γενικά στερεότυπα της θρησκείας. Η βιβλιογραφία της μπορεί να χωριστεί σε αυτήν που κυκλοφορεί ευρέως και προορίζεται για το ευρύ κοινό και σε εκείνη που προορίζεται για τους γνώστες. Η βιβλιογραφία που απευθύνεται στο ευρύ κοινό ασχολείται κατά κύριο λόγο με τις βασικές αρχές της μεταφυσικής της Σαηεντολογίας και με την πρακτική τους εφαρμογή για να βοηθηθούν οι άνθρωποι να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της επικοινωνίας και των σχέσεων καθώς και στη διατήρηση της ευφυΐας και της λογικής και θετικής στάσης στη ζωή. Το περιορισμένο σώμα της βιβλιογραφίας για γνώστες, το οποίο γίνεται διαθέσιμο μόνο στους προχωρημένους

μαθητές της Σαηεντολογίας, παρουσιάζει τόσο μια πιο πλήρη περιγραφή της μεταφυσικής της θρησκείας όσο και πιο προχωρημένες τεχνικές του ώντινγκ. Περιγράφει με περισσότερες λεπτομέρειες τη θεωρία του θήτα (της πρωταρχικής σκέψης του πνεύματος), την παρακμή του μέσω της εμπλοκής του με το υλικό σύμπαν της ύλης, της ενέργειας, του χώρου και του χρόνου κατά τις παρελθοντικές ζωές και καθορίζει τον δρόμο με τον οποίο ο άνθρωπος μπορεί να αποκτήσει –πιο συγκεκριμένα, να ανακτήσει– τις υπερφυσικές του ικανότητες. Μόνο οι Σαηεντολόγοι που είναι πολύ προχωρημένοι θεωρούνται ικανοί να συλλάβουν τη σημασία αυτής της περιγραφής του συστήματος πίστης και να κατανοήσουν πλήρως τα ανώτερα επίπεδα των διαδικασιών του ώντινγκ που περιγράφονται στην ιδιαίτερη βιβλιογραφία.

Στη διάκριση μεταξύ διδασκαλίας για το ευρύ κοινό και της διδασκαλίας για τους γνώστες, η Σαηεντολογία δε διαφέρει με κανέναν τρόπο από τις άλλες θρησκείες. Βάσει της αρχής που εκφράστηκε από τον Ιησού «Ήτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι» («Πολλά έχω να σας πω, αλλά δεν μπορείτε να τα αντέξετε τώρα», Ιωάννης 16:12) και από τον Παύλο που κάνει τη διάκριση μεταξύ της στερεάς τροφής για τους έμπειρους πιστούς και του γάλακτος για τα μωρά (προς Κορινθίους 3:1-3, και προς Εβραίους 5:12-14), τα διάφορα χριστιανικά κινήματα έχουν διατηρήσει μια διάκριση μεταξύ των στοιχειωδών και των προχωρημένων δογμάτων και πρακτικών. Η γενική γνωστικιστική παράδοση στα περιθώρια του Χριστιανισμού ήταν ρητά αφοσιωμένη στη διατήρηση των δογμάτων που προορίζονταν για τους γνώστες, και τα σύγχρονα κινήματα που, μερικές φορές, κατηγοριοποιούνται από τους ειδικούς ως σέκτες «γνωστικιστικού τύπου» κάνουν συχνά τέτοιες διακρίσεις. Ένα παράδειγμα είναι η Χριστιανική Επιστήμη, οι γενικές διδασκαλίες της οποίας αυξάνονται από θέματα μελέτης που διδάσκονται σε όσους φιλοδοξούν να αναγνωριστούν ως θεραπευτές, από ειδικούς διδασκάλους σε ειδικά μαθήματα, το περιεχόμενο των οποίων είναι εμπιστευτικό. Πέρα απ' αυτές τις περιπτώσεις, η Εκκλησία του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών δέχεται στις ειδικές τελετές της μόνο εκείνους τους μορμόνους που έχουν καλή υπόληψη και που έχουν λάβει μια άδεια από τον επίσκοπό τους: αυτό δείχνει, *μεταξύ άλλων*, ότι έχουν εκπληρώσει το καθήκον τους να δίνουν 10 τοις εκατό των εισοδημάτων τους στην Εκκλησία: κανείς άλλος δεν επιτρέπεται να παρακολουθήσει αυτές τις τελετές. Κοντά στο κύριο ρεύμα του Προτεσταντισμού, οι πεντηκοστιανοί συχνά αποκαλύπτουν όλη τη σημασία της διδασκαλίας και της πρακτικής τους για τα «δώρα του Πνεύματος», μόνο σε συγκεκριμένες λειτουργίες, και όχι στις συγκεντρώσεις που προορίζονται για να προσελκύσουν το μη πεντηκοστιανό κοινό. Η δικαιολόγηση μιας τέτοιας διαφοροποίησης αποτελεί επίσης μια εκπαιδευτική αρχή: τα προχωρημένα υλικά είναι διαθέσιμα μόνο σε όσους έχουν περάσει προηγούμενη και πιο στοιχειώδη εκπαίδευση που τους καθιστά ικανούς να αφομοιώσουν την εκπαίδευση υψηλότερου επιπέδου. Αυτή είναι η θέση της Σαηεντολογίας, οι διδασκαλίες της οποίας απαιτούν συγκεντρωμένη και συστηματική προσπάθεια από τους μαθητές της.

XI. ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΟΠΩΣ ΑΥΤΑ ΙΣΧΥΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ

XI.I. Η ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΩΝ

Υπάρχουν διάφορες ευδιάκριτες δυσκολίες στην αποτίμηση των νέων θρησκευτικών κινήματων. Μία είναι ότι υπάρχουν, στις περισσότερες κοινωνίες, άρρητες υποθέσεις που αφορούν τη θρησκεία και οι οποίες δίνουν ένα προβάδισμα στο παλαιό και στο παραδοσιακό. Η θρησκευτική χρήση και έκφραση συχνά δικαιολογείται με μια ειδική αναφορά στην παράδοση. Η καινοτομία σε θέματα θρησκειών δεν προάγεται και δε γίνεται αποδεκτή εύκολα. Ένα δεύτερο πρόβλημα είναι η σκληρή κανονιστική στάση της ορθοδοξίας (ειδικά στην ιουδαιο-χριστιανο-μουσουλμανική παράδοση) η οποία στηλιτεύει τις αποκλίσεις και η οποία χρησιμοποιεί έντονα υποτιμητική γλώσσα για να τις περιγράψει («σέκτα», «αίρεση», «αντικονφορμισμός», «αποσχιστές» κ.λπ.). Ένα τρίτο πρόβλημα γίνεται αντιληπτό στις προηγούμενες παραγράφους: πιο συγκεκριμένα, το γεγονός ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο για όσους έχουν ανατραφεί με τον πολιτισμό μιας κοινωνίας και που έχουν μεγαλώσει μέσα σε μια θρησκεία να κατανοήσουν το σύστημα πίστης των άλλων, τους θρησκευτικούς τους πόθους και να δεχτούν την εγκυρότητα των μέσων έκφρασής τους. Οι θρησκευτικές ιδέες περιέχουν ορισμένες πολιτισμικές προκαταλήψεις και μας βάζουν παρωπίδες. Αλλά, στην προσπάθεια να ερμηνεύσουμε ένα κίνημα, όπως η Σαηεντολογία, είναι απαραίτητο να αναγνωρίσουμε και να ξεπεράσουμε αυτά τα εμπόδια. Αυτό δεν υπονοεί ότι για να κατανοήσει κάποιος ένα σύνολο θρησκευτικών ιδεών πρέπει να τις αποδεχτεί ως αληθινές, αλλά μια κάποια σχέση συνάφειας θα πρέπει να δημιουργηθεί, αν θέλουμε να δώσουμε τον δέοντα σεβασμό στις πεποιθήσεις όσων ανήκουν σε άλλες θρησκείες.

XI.II. ΠΩΣ ΕΧΟΥΝ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΩΣ ΤΩΡΑ

Η προαναφερθείσα ανάλυση είναι αναγκαία πλατιά και μακροσκελής, ενώ περιλαμβάνει, *παρεπιπτόντως*, και συγκρίσεις με άλλα θρησκευτικά κινήματα, καθώς και μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που έχει παρασχεθεί από Σαηεντολόγους και της βιβλιογραφίας της σχετικής με τη Σαηεντολογία από ακαδημαϊκούς σχολιαστές. Η ιστορία, τα δόγματα, οι πρακτικές και η θρησκευτική οργάνωση και τα ηθικά συμπεράσματα της Σαηεντολογίας έχουν ερευνηθεί συνοπτικά με ιδιαίτερη προσοχή στις όψεις που αφορούν την παρούσα αποτίμηση του θρησκευτικού χαρακτήρα του κινήματος. Μια τέτοια αξιολόγηση στην οποία έχουν ληφθεί υπόψη πολλές σχετικές θεωρήσεις, ικανοποιεί τον ισχυρισμό ότι η Σαηεντολογία είναι θρησκεία. Πάντως, αφού έχουμε επιχειρήσει (παράγραφος II.I. παραπάνω) να περιγράψουμε με όρους αφηρημένης γενίκευσης αυτά τα χαρακτηριστικά και αυτές τις λειτουργίες που

απαντώνται συχνά, άρα που είναι και πιο πιθανά, στα θρησκευτικά συστήματα, αρμόζει να αξιοποιήσουμε τώρα αυτό το μοντέλο ως σημείο αναφοράς για την εξέταση της αξίωσης της Σαηεντολογίας ότι αποτελεί θρησκεία. Υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ της ορολογίας που χρησιμοποιείται στη Σαηεντολογία και των προδιαγραφών του μοντέλου, αλλά αυτό θα μπορούσε, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, να αληθεύει για πολλά –ίσως και για όλα– τα θρησκευτικά κινήματα. Παρ’ όλα ταύτα, αν παραβλέψουμε την όποια γενικότητα έχουν οι αφηρημένες έννοιες που χρησιμοποιούνται, θα μπορούσαμε να αντιληφθούμε, χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία ή περιθώρια διαφωνίας, τον βαθμό στον οποίο η Σαηεντολογία πληροί τις προϋποθέσεις που περιέχονται στον κατάλογο που συντάξαμε.

XI.III. Η ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΙΑΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Συγκρίνουμε τώρα τα χαρακτηριστικά της Σαηεντολογίας με τον πιθανολογικό κατάλογο των χαρακτηριστικών και των λειτουργιών της θρησκείας όπως αυτά περιγράφηκαν στην παράγραφο II.I. παραπάνω. Σημειώνουμε τα στοιχεία με τα οποία η Σαηεντολογία συμφωνεί, με τη λέξη «Συμφωνία» ή τη φράση «Συμφωνία υπό Όρους», αυτά με τα οποία δεν ταιριάζει, με τη φράση «Μη Συμφωνία» ή «Μη Συμφωνία υπό Όρους» και τις υπόλοιπες περιπτώσεις με τη φράση «Δε Διευκρινίζεται».

- (α) Οι θήταν είναι παράγοντες που υπερβαίνουν την κανονική αίσθηση αντίληψης. Σημειώνεται επίσης ότι η Σαηεντολογία παραδέχεται την ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος. Συμφωνία.
- (β) Η Σαηεντολογία αξιώνει ότι οι θήταν δημιούργησαν τη φυσική τάξη. Συμφωνία.
- (γ) Οι θήταν καταλαμβάνουν ανθρώπινα σώματα, πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα τη συνεχή εμπλοκή με τον υλικό κόσμο. Συμφωνία.
- (δ) Οι θήταν λειτουργούσαν πριν την ανθρώπινη ιστορία και λέγεται ότι δημιούργησαν το υλικό σύμπαν και ότι καταλαμβάνουν σώματα για δική τους ευχαρίστηση, για να αποκτήσουν μια ταυτότητα και για να παίξουν ένα παιχνίδι. Αυτός είναι, πάντως, ένας ακαθόριστος σκοπός, και το Υπέρτατο Ον στη Σαηεντολογία δεν παρουσιάζεται να έχει προσδιορισμένους σκοπούς. Συμφωνία υπό Όρους.
- (ε) Η δραστηριότητα των θήταν και η δραστηριότητα των ανθρωπίνων όντων είναι ταυτόσημη. Οι μελλοντικές ζωές του θήταν θα επηρεαστούν έντονα στον βαθμό που

αυτός θα καταφέρει να απαλλαγεί από την αντιδραστική διάνοια, επιπροσθέτως του ότι αυτός επηρεάζεται έντονα από την ίδια διαδικασία στην παρούσα ζωή του. Συμφωνία.

- (στ) Το ώντιτινγκ και η εκπαίδευση είναι μέσα με τα οποία ένα άτομο μπορεί να επηρεάσει το πεπρωμένο του, σίγουρα σ' αυτή τη ζωή και στις ζωές των σωμάτων που μπορεί να καταλάβει αργότερα. Συμφωνία.
- (ζ) Οι τελετουργίες ως συμβολισμός με την παραδοσιακή έννοια της λατρείας (π.χ. η Θεία Λειτουργία των καθολικών) είναι ελάχιστες και στοιχειώδεις στη Σαηντολογία, όπως και μεταξύ των κουάκερων, αλλά υπάρχουν. Ωστόσο, για να υιοθετήσουμε μια συντηρητική θέση, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αυτό το θέμα Δε Διευκρινίζεται.
- (η) Οι κατευναστικές ενέργειες (π.χ. η θυσία ή η μετάνοια) απουσιάζουν από τη Σαηντολογία. Το άτομο αναζητεί τη σοφία και την πνευματική διαφώτιση. Μη Συμφωνία.
- (θ) Εκφράσεις αφοσίωσης, ευγνωμοσύνης, υπακοής και ευπείθειας σε υπερφυσικές δυνάμεις είναι ουσιαστικά ανύπαρκτες, εκτός από τις τελετές που υπάρχουν στη Σαηντολογία. Μη Συμφωνία.
- (ι) Αν και η Σαηντολογία έχει μια ιδιαίτερη γλώσσα, η οποία παρέχει ένα μέσο ενδυνάμωσης των εσωτερικών αξιών της ομάδας, και αν και τα Γραπτά ή οι διδασκαλίες του Λ. Ρον Χάμπαρντ θεωρούνται ως ιερά, με την κοινή χροιά του όρου, αυτό δεν μπορεί να ειπωθεί ότι συνάδει με την τεχνική έννοια του όρου «ιερός» ως «κάτι που διακρίνεται από τα υπόλοιπα και το οποίο είναι απαγορευμένο». Μη Συμφωνία.
- (ια) Οι τελετές εορτασμού ή οι ομαδικές μετάνοιες δεν αποτελούν ισχυρό χαρακτηριστικό της Σαηντολογίας, αλλά τα τελευταία χρόνια το κίνημα έχει αναπτύξει ένα πλήθος αναμνηστικών εορτασμών, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται ο εορτασμός των γενεθλίων του Λ. Ρον Χάμπαρντ, της ίδρυσης του Διεθνούς Συνδέσμου των Σαηντολόγων και ένας εορτασμός για την αφοσίωση των ώντιτορ. Συμφωνία υπό Όρους.
- (ιβ) Οι Σαηντολόγοι συμμετέχουν σε σχετικά λίγες ομαδικές τελετές, αλλά οι διδασκαλίες του κινήματος παρέχουν μια κοσμοθεωρία και έτσι εντάσσουν τα μέλη σε ένα αίσθημα αδελφικότητας και κοινής ταυτότητας. Συμφωνία υπό Όρους.

- (ιγ) Η Σαηεντολογία δεν είναι μια ιδιαίτερα ηθικολογική θρησκεία, αλλά το ενδιαφέρον για την ηθική ευπρέπεια αυξήθηκε καθώς έγιναν αντιληπτές οι πλήρεις συνέπειες της μεταφυσικής της βάσης. Από το 1981, οι προσδοκίες των Σαηεντολόγων περί ηθικής έχουν βρει μια ξεκάθαρη έκφραση με τρόπο που θυμίζει τις εντολές του Δεκάλογου και που καθιστά σαφέστερο το μακρόπνοο ενδιαφέρον για τη μείωση των «όβερτ πράξεων» (επιζήμιων πράξεων). Τα δόγματα της αντιδραστικής διάνοιας και της μετενσάρκωσης περιλαμβάνουν ηθικούς προσανατολισμούς, όμοιους μ' αυτούς του Βουδισμού. Συμφωνία.
- (ιδ) Η Σαηεντολογία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη σοβαρότητα του σκοπού, τη διατήρηση της αφοσίωσης προς τον οργανισμό και στα μέλη του. Συμφωνία.
- (ιε) Οι διδασκαλίες της μετενσάρκωσης στη Σαηεντολογία ανταποκρίνονται πλήρως σ' αυτό το κριτήριο. Η συσσωρευτική αντιδραστική διάνοια αντιστοιχεί σε υποβάθμιση του θήταν και αυτή η υποβάθμιση μπορεί να μειωθεί με την εφαρμογή των τεχνικών της Σαηεντολογίας. Συμφωνία.
- (ιστ) Η Σαηεντολογία έχει λειτουργούς, οι οποίοι υπηρετούν κυρίως ως «εξομολογητές» (ώντιτορ), μερικοί εκ των οποίων είναι επίσης εφημέριοι, των οποίων τα καθήκοντα είναι κυρίως επεξηγηματικά και ιερατικά. Οι ώντιτορ, οι επόπτες των μαθημάτων και οι εφημέριοι (στην πραγματικότητα, όλοι τους μέλη του προσωπικού) επιδιώκουν τη διαφύλαξη της θεωρίας της Σαηεντολογίας και της πρακτικής της από τυχόν προσμειξεις και, υπό αυτή την έννοια, είναι θεματοφύλακές τους. Συμφωνία.
- (ιζ) Οι ώντιτορ, οι επόπτες μαθημάτων και οι εφημέριοι πληρώνονται. Συμφωνία.
- (ιη) Η Σαηεντολογία έχει ένα σύνολο μεταφυσικών δογμάτων που προσφέρει μια εξήγηση για το νόημα της ζωής και τον σκοπό της, μια περίπλοκη θεωρία για την ανθρώπινη ψυχολογία, καθώς και μια εξήγηση για την προέλευση και τη λειτουργία του υλικού σύμπαντος. Συμφωνία.
- (ιθ) Η αξιοπιστία της Σαηεντολογίας προκύπτει ως μια μορφή αποκάλυψης από τον Λ. Ρον Χάμπαρντ. Οι ίδιες οι πηγές του Λ. Ρον Χάμπαρντ περιλαμβάνουν αναφορές στην αρχαία σοφία της Ανατολής, αλλά υπάρχει ο ισχυρισμός ότι πρόκειται σχεδόν

αποκλειστικά για αποτελέσματα έρευνας. Αυτό το μείγμα προσφυγής, στην παράδοση, τη χαρισματικότητα και την επιστήμη, έχει βρεθεί σε άλλα σύγχρονα θρησκευτικά κινήματα και, καταφανώς, στη Χριστιανική Επιστήμη. Συμφωνία υπό Όρους.

- (κ) Οι αξιώσεις για το αληθές κάποιων από τα δόγματα της Σαηντολογίας είναι πέρα από τις εμπειρικές δοκιμές, αλλά η αποτελεσματικότητα του ώντινγκ λέγεται ότι αποδεικνύεται εμπειριστатωμένα. Ωστόσο, οι στόχοι της Σαηντολογίας εξαρτώνται από την πίστη στις μεταφυσικές πλευρές του δόγματος, ακόμα και εάν υπάρχει ο ισχυρισμός ότι τα μέσα μπορούν να αποδειχθούν μέσω της εμπειρικής δοκιμής. Συμφωνία υπό Όρους.

XI.IV. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ

Η προαναφερθείσα αποτίμηση της Σαηντολογίας υπό το φως του πιθανολογικού καταλόγου των θρησκειών έχει ως αποτέλεσμα έντεκα θέματα στα οποία υπάρχει συμφωνία, πέντε θέματα στα οποία υπάρχει συμφωνία υπό όρους, τρία θέματα στα οποία δεν υπάρχει συμφωνία και ένα θέμα το οποίο δε διευκρινίζεται. Φυσικά, δε θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι αυτά τα διάφορα χαρακτηριστικά και αυτές οι διάφορες λειτουργίες της θρησκείας έχουν ίση βαρύτητα, και η αρίθμηση δε θα πρέπει να οδηγήσει σε κάποια υπερβολικά μηχανιστική βάση για την αξιολόγηση. Μερικά θέματα –για παράδειγμα, η ύπαρξη ενός συνόλου μισθωτών ειδικών– αν και είναι κοινά στις θρησκείες, δεν περιορίζονται στις θρησκείες και μπορεί, συνεπώς, να κριθούν λιγότερο σημαντικά από μερικά άλλα θέματα. Παρομοίως, το κατευναστικό στοιχείο που είναι κοινό σε θρησκείες μπορεί να θεωρηθεί ως απλώς ένα χαρακτηριστικό που έχει μείνει από παλαιότερες μορφές μιας μάλλον εξάρτησης από τη μαγεία, από τις οποίες μπορεί να έχουν απελευθερωθεί οι πιο πρόσφατα θεσπισμένοι θρησκευτικοί οργανισμοί. Αν και οι περισσότερες παραδοσιακές θρησκείες θα συμφωνούσαν με τις παραπάνω πιθανότητες, πολλές ευρέως αναγνωρισμένες εκκλησιαστικές οργανώσεις δε θα συμφωνούσαν με μερικές απ' αυτές. Το έχουμε επισημάνει αυτό για τους κουάκερους, όσον αφορά τη λατρεία, και για τη Χριστιανική Επιστήμη, όσον αφορά την εγκυρότητα. Οι ουνιταριανοί θα φαίνονταν να μειονεκτούν σε κάποιον αριθμό θεμάτων: τη λατρεία, την ιερότητα, τις παραδοσιακές έννοιες της αμαρτίας και της αρετής και ίσως και στη σπουδαιότητα της μεταφυσικής διδασκαλίας. Ούτε οι χριστάδελφοι ούτε οι κουάκεροι δε θα πληρούσαν τα κριτήρια που αφορούν τους θρησκευτικούς ειδικούς ή την πληρωμή τους.

XI.V. ΟΙ ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΟΙ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΤΙΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΩΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η χρήση του παραπάνω καταλόγου δε θα πρέπει να επιτραπεί να δημιουργήσει την εντύπωση ότι τα ευρήματα που παρουσιάστηκαν σ' αυτή την έκθεση βασίζονται αποκλειστικά σε αυστηρό ή σε αφηρημένο συλλογισμό. Ο κατάλογος αποτελεί μια βάση με την οποία αξιολογούνται οι εμπειρικές αποδείξεις, δηλαδή, η συμπεριφορά που έχει παρατηρηθεί. Πολλοί Σαηεντολόγοι έχουν μια ισχυρή αίσθηση της θρησκευτικής τους δέσμευσης. Αντιλαμβάνονται τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές τους ως θρησκεία, και πολλοί απ' αυτούς δεσμεύονται σε αυτές, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' αυτόν των οπαδών των παραδοσιακών θρησκειών. Από την άποψη αυτή, πολλοί Σαηεντολόγοι συμπεριφέρονται σαν μέλη χριστιανικής σέκτας, που είναι γενικά πιο έντονα δεσμευμένοι στη θρησκεία τους σε σχέση με την πλειονότητα των πιστών παλαιότερων Εκκλησιών και δογμάτων. Ως κοινωνιολόγος, βλέπω τη Σαηεντολογία ως ένα γνήσιο σύστημα θρησκευτικής πίστης και πρακτικής το οποίο ζητά από τους πιστούς του βαθιά και ένθερμη αφοσίωση.

XI.VI. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ (ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ)

Έχουμε επισημάνει ότι όλες οι θρησκείες έχουν περάσει κάποια διαδικασία εξέλιξης: αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου. Ισχύει επίσης το ότι η θρησκεία *καθ'αυτή* υπόκειται σε αλλαγή. Ως προϊόν της κοινωνίας, η θρησκεία υιοθετεί σε μεγάλο βαθμό τη χροιά και τον χαρακτήρα της κοινωνίας μέσα στην οποία λειτουργεί, και τα νεότερα κινήματα φανερώνουν χαρακτηριστικά τα οποία δεν εντοπίζονταν σε παλαιότερα κινήματα (τουλάχιστον όχι την εποχή που αυτά δημιουργήθηκαν). Σήμερα, οι νέες εξελίξεις στη θρησκεία καταδεικνύουν το ότι υπάρχει πολύ λιγότερο ενδιαφέρον με μια αντικειμενική πραγματικότητα που τοποθετείται «εκεί έξω» και περισσότερο ενδιαφέρον στην υποκειμενική εμπειρία και την ψυχολογική ευεξία. Δίνεται μικρότερη σημασία, επομένως, στις παραδοσιακές μορφές λατρείας και περισσότερη σημασία στην απόκτηση σιγουριάς (η οποία είναι από μόνη της μια μορφή σωτηρίας) από άλλες πηγές πέρα από την υποθετική παρηγοριά που παρέχει ένας απόμακρος θεός-σωτήρας. Πρέπει, συνεπώς, να αναμένουμε ότι αυτή η έμφαση θα γίνει εμφανής στον κατάλογο αυτόν που χρησιμοποιήσαμε ως μοντέλο. Το μοντέλο αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό αυτά που εξακολουθούν να υπάρχουν στη θρησκεία, αλλά απορρέουν από την αρχαία πρακτική. Οι νεότερες θρησκείες –ακόμα και θρησκείες τόσο παλιές όσο τα μεγαλύτερα προτεσταντικά δόγματα– δε θα συμφωνήσουν με όλ' αυτά τα στοιχεία: οι θρησκείες αυτές αντικατοπτρίζουν τα χαρακτηριστικά του εξελικτικού σταδίου κατά το οποίο δημιουργήθηκαν. Πρέπει, συνεπώς, να επιτρέψουμε σ' αυτά τα σύγχρονα

κινήματα να μην είναι σε συμφωνία με όλα τα θέματα του δικού μας (σχετικά διαχρονικού) μοντέλου. Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη, είναι ξεκάθαρο για μένα ότι η Σαηεντολογία είναι μια γνήσια θρησκεία και έτσι θα πρέπει να εκλαμβάνεται.

BRYAN RONALD WILSON

Φεβρουάριος 1995

BRYAN RONALD WILSON

Ο Bryan Ronald Wilson είναι Επίτιμος Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Από το 1963 έως το 1993 ήταν επίσης Βοηθός Καθηγητής στο Κολέγιο Ολ Σόουλς και το 1993 εξελέγη Επίτιμο Μέλος.

Για περισσότερα από σαράντα χρόνια διεξήγαγε έρευνες σε μειονοτικά θρησκευτικά κινήματα στη Βρετανία και στο εξωτερικό (στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Γκάνα, στην Κένυα, στο Βέλγιο και στην Ιαπωνία, για να αναφέρουμε μερικά). Το έργο του περιλαμβάνει τη μελέτη των εκδόσεων αυτών των κινήματων και, όπου ήταν δυνατόν, τη συναναστροφή με τα μέλη τους στις συνεδριάσεις τους, στους χώρους τους και στα σπίτια τους. Έδωσε, επίσης, ιδιαίτερη προσοχή σε κάθε κριτική αξιολόγηση των άλλων ακαδημαϊκών.

Είναι κάτοχος πτυχίου Οικονομικών και Διδακτορικού από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου και Μεταπτυχιακού από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Το 1984 το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης αναγνώρισε την αξία του δημοσιευμένου έργου του απονέμοντάς του τον βαθμό του Διδάκτορα Φιλολογίας. Το 1992 το Καθολικό Πανεπιστήμιο της Λουβέν, στο Βέλγιο, του απένειμε τον βαθμό του Επίτιμου Διδάκτορα. Το 1994 εξελέγη Μέλος της Βρετανικής Ακαδημίας.

Σε διάφορες χρονικές περιόδους κατείχε τις παρακάτω θέσεις:

Μέλος του Ταμείου της Κοινοπολιτείας (Ιδρυμα Χάρκνες) στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, στο Μπέρκλεϊ, στις ΗΠΑ, 1957-58

Επισκέπτης Καθηγητής, Πανεπιστήμιο της Γκάνα, 1964

Μέλος του Συνηγόρου των Επιστημονικών Συλλόγων της Αμερικής, στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, στο Μπέρκλεϊ, στις ΗΠΑ, 1966-67

Σύμβουλος Έρευνας για την Κοινωνιολογία της Θρησκείας στο Πανεπιστήμιο της Πάντοβα, στην Ιταλία, 1968-72

Επισκέπτης Ακαδημαϊκός στην Ιαπωνική Ένωση, 1975

Επισκέπτης Καθηγητής στο Καθολικό Πανεπιστήμιο της Λουβέν, στο Βέλγιο, 1976, 1982, 1986, 1993

Επισκέπτης Καθηγητής με Υποτροφία Σνάιντερ, του Πανεπιστημίου του Τορόντο, στον Καναδά, 1978

Επισκέπτης Καθηγητής Κοινωνιολογίας της Θρησκείας και Σύμβουλος για Θρησκευτικές Σπουδές στο Πανεπιστήμιο Μάχιτολ

Μπανγκόκ, Ταϊλάνδη, 1980-81

Ακαδημαϊκός Επισκέπτης στη Βιβλιοθήκη Σκοτ, στο Κολέγιο Όρμοντ της Μελβούρνης, στην Αυστραλία, 1981

Επισκέπτης Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Κούνσλαντ της Αυστραλίας, 1986

Διακεκριμένος Επισκέπτης Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια, στη Σάντα Μπάρμπαρα της Καλιφόρνια, στις Ηνωμένες Πολιτείες, 1987

Για τα έτη 1971 έως 1975 ήταν πρόεδρος της *Conférence Internationale de Sociologie Religieuse* (Διεθνής Εταιρεία για την Κοινωνιολογία της Θρησκείας – ο παγκόσμιος οργανισμός αυτού του επιστημονικού κλάδου). Το 1991 εξελέγη Επίτιμος Πρόεδρος αυτού του οργανισμού, που πλέον έχει μετονομαστεί σε *Société Internationale de Sociologie des Religions* (Διεθνής Εταιρεία Κοινωνιολογίας των Θρησκειών)

Μέλος του Συμβουλίου της Εταιρείας για την Επιστημονική Μελέτη της Θρησκείας (Ηνωμένες Πολιτείες) 1977-79

Για αρκετά χρόνια ήταν Συνεκδότης (για την Ευρώπη) της *Εφημερίδας για την Επιστημονική Μελέτη της Θρησκείας*

Επί έξι χρόνια Συνεκδότης της *Ετήσιας Αναθεώρησης των Κοινωνικών Επιστημών της Θρησκείας*.

Έχει δώσει διαλέξεις σε ευρεία κλίμακα για τα μειονοτικά θρησκευτικά κινήματα στη Βρετανία, στην Αυστραλία, στο Βέλγιο, στον Καναδά, στην Ιαπωνία και στις Ηνωμένες Πολιτείες και, περιστασιακά, στη Γερμανία, στη Φινλανδία, στη Γαλλία, στην Ολλανδία, στη Νορβηγία και στη Σουηδία.

Έχει κληθεί ως ειδικός μάρτυρας σε δίκες που αφορούσαν αιρέσεις στη Βρετανία, στην Ολλανδία, στη Νέα Ζηλανδία και στη Νότια Αφρική και προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία εγγράφως σε δικαστήρια στην Αυστραλία και στη Γαλλία. Έχει κληθεί, επίσης, ως εμπειρογνώμονας, να καταθέσει γραπτώς σχετικά με θρησκευτικά κινήματα στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εσωτερικών Υποθέσεων στη Βουλή των Κοινοτήτων.

